

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยว
เชิงอนุรักษ์ชุมชนคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

โดยนางนัยนา ทองศรีเกตุ และคณะ

มีนาคม 2545

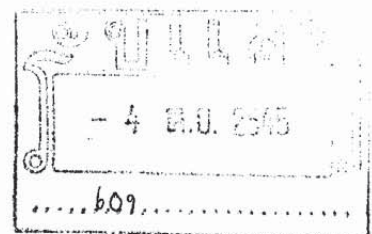
รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยว
เชิงอนุรักษ์ชุมชนคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

คณะผู้วิจัย

1. นางนัยนา ทองศรีเกตุ
2. นายนิพัฒน์ บุญเพชร
3. นายวิวัฒนสาสน์ นุ่นสุข

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
ชุดโครงการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์

คำนำ

รายงานวิจัยเรื่อง “โครงการพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช” มุ่งเน้นศึกษาสภาพปัญหาการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนคีรีวงที่ผ่านมา ศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชน และศึกษาหาแนวทางในการพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการที่เหมาะสมกับชุมชน ซึ่งการวิจัยได้ชี้แนะแนวทางในการศึกษาที่เอาปัจจัยชุมชนเป็นหลักในการศึกษา ทั้งความพร้อมและความต้องการของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เหมาะสมต่อชุมชน

ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จากหน่วยงาน และบุคคลจำนวนมาก ทั้งจากองค์การบริหารส่วนตำบลกำโลน ป่าไม้จังหวัดนครศรีธรรมราช อุทยานแห่งชาติเขาลง สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช ปลัดอำเภอลานสกา กำนันผู้ใหญ่บ้าน และชาวคีรีวง นอกจากนี้งานวิจัยชิ้นนี้จะสำเร็จลงมิได้เลยหากไม่ได้รับการทำอนุเคราะห์การทำวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ซึ่งคณะผู้วิจัยขอกราบขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

คณะผู้วิจัยหวังว่ารายงานการวิจัยฉบับนี้คงมีประโยชน์สำหรับการศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนคีรีวงบ้างไม่มากก็น้อย และหากมีข้อผิดพลาดประการใด คณะผู้วิจัยขอน้อมรับไว้แต่ผู้เดียว

คณะผู้จัดทำ

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “โครงการพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช มุ่งเน้นศึกษาสภาพปัญหาการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนคีรีวงที่ผ่านมา ศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน และศึกษาแนวทางในการพัฒนาระบบมาตรฐาน คุณภาพการจัดการที่เหมาะสมกับชุมชนโดยยึดชุมชนเป็นหลักในการศึกษา ทั้งความพร้อมและความต้องการของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับชุมชน

พื้นที่ในการวิจัยคือ ชุมชนคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช และบางส่วนของเขตอุทยานแห่งชาติเขาลวก จังหวัดนครศรีธรรมราช วิธีการรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการวิจัยหลายวิธีเป็นวิธีศึกษาทางประวัติศาสตร์ วิธีการวิจัยภาคสนาม และการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ระบบการเก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 1 กันยายน 2544 – 30 มีนาคม 2545 ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. ปัญหาการจัดการท่องเที่ยวในอดีตขาดการประสานงานที่ดี จึงทำให้มีปัญหาในการควบคุมระเบียบและความรับผิดชอบในการดูแลสภาพป่าธรรมชาติ และการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง ไม่มีเอกภาพในการจัดการท่องเที่ยว
2. ค้นพบความรู้ท้องถิ่น ซึ่งมีการตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ราวพุทธศตวรรษที่ 20 – 23 ปรากฏหลักฐานการมีชุมชนในบริเวณวัดคีรีวงเนื่องจากพบซากเจดีย์เก่าและอิฐก่อสร้าง จากการศึกษาประวัติศาสตร์โดยการบอกเล่า มีการกล่าวถึงบรรพบุรุษและการเข้ามาในชุมชนหลายกระแส
3. พบข้อมูลในการวางแผนงานวิจัยเพื่อพัฒนาระบบมาตรฐานการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของชุมชนคีรีวง 3 แผนงาน แผนงานพัฒนาศักยภาพของผู้นำองค์กรในชุมชนคีรีวง แผนงานการจัดทำเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และแผนงานจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน

Abstract

This research Developing Management Standards for Community Based Eco-tourism in Kiriwong Village had three objectives : examine past eco-tourism management problems, study community history that will affect tourism development, assist the community to develop standards for sustainable community based eco-tourism management.

The area of the study was Kiriwong Village in Kamlone Sub-district, LanSaka District, Nakhon Si Thammarat and parts of Khao Luang National Park, Nakhon Si Thammarat. The results of the research were as follows:

1. Past problems in Kiriwong Village concerning the management of Eco-tourism products, distribution of benefits, and natural resources stemmed from a lack of unity and cooperation within the community.
2. Through historical research it was discovered that there have been settlements in the area since pre-historic times. From the 20-23rd century BE there is evidence that there were settlements in the area that in now What Kiriwong. Oral histories from the community tell various stories about the origins of the current community.
3. Through community meetings the researchers assisted the villagers to create a master plan for Community Based Eco-tourism Management in Kiriwong Village. The plan is divided into three areas of focus. Re-development, implementation, and marketing of package Eco-tours, including guide training. Training of local leaders to prepare them to manage Community Based Eco-tourism in Kiriwong Village in a sustainable, just, and transparent manner. Setting sustainable community standards for natural resource management, sanitation, homestays, and tourist infrastructure, which include programs for research, assessment, and monitoring and address issues of carrying capacity.

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่วิจัย	1
	วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
	กรอบคำถามหลักของการวิจัย	2
	กรอบแนวคิดในการวิจัย	2
	นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	3
	ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย	6
	งบประมาณที่ใช้ในการวิจัย	6
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการจากการวิจัย	7
	เชิงอรรถบทที่ 1	8
2	ทบทวนเอกสารงานวิจัยและงานพัฒนาที่ผ่านมา	9
	เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	9
	เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนคีรีวง	12
	เชิงอรรถบทที่ 2	17
3	วิธีดำเนินการวิจัย	19
	ขอบเขตของการวิจัย	19
	พื้นที่ในการวิจัย	19
	กลุ่มคนเป้าหมาย นักวิจัย และคณะผู้ร่วมวิจัย	19
	แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	21
	การวิเคราะห์และการประเมินผลข้อมูล	23

บทที่		หน้า
4	ผลการวิจัย	24
	ผลที่เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์	24
	สิ่งที่เกิดขึ้น	24
	การตรวจสอบข้อมูล	52
	เชิงอรรถบทที่ 4	53
5	สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ	54
	สรุปผลการวิจัย	54
	อภิปรายผล	57
	ปัญหาที่จะเป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จในการวิจัยและพัฒนา	60
	ข้อเสนอแนะ	60
	เชิงอรรถบทที่ 5	63
	บรรณานุกรม	64
	ภาคผนวก	66
	ผนวก ก โครงการตามแผนงานการพัฒนา	67
	ผนวก ข แผนที่ประกอบ	74
	ผนวก ค ภาพประกอบ	80

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่วิจัย

ชุมชนคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในหุบเขาของเทือกเขาหลวง มีแม่น้ำไหลผ่านหลายสาย ซึ่งแม่น้ำเหล่านี้ได้เป็นต้นน้ำของแม่น้ำสายสำคัญของจังหวัดนครศรีธรรมราชที่จะไหลออกทะเลที่อ่าวไทย ในทางทิศตะวันออกของคาบสมุทรไทยหรือคาบสมุทรสยาม (Thai or Siam Peninsula)

ในครั้งที่เริ่มตั้งชุมชนใหม่ๆ คีรีวงเป็นเพียงหมู่บ้านเล็กๆ มีประชาชนไม่กี่หลังคาเรือน ด้วยสภาพภูมิศาสตร์ที่อยู่ห่างไกลตัวเมือง ทำให้ชาวคีรีวงมีสภาพชีวิตที่ค่อนข้างโดดเดี่ยวจากโลกภายนอก การติดต่อกับโลกภายนอกในการแลกเปลี่ยนทรัพยากรที่สะดวกและรวดเร็วที่สุดคือการล่องเรือจากลำธารต้นน้ำไปสู่แม่น้ำใหญ่ ซึ่งเป็นที่ตั้งของเมืองและชุมชนต่างๆ ที่ทำการเพาะปลูกข้าวได้ในปริมาณมาก เรือที่ใช้ล่องนั้นเป็นเรือขุดที่เรียกกันว่า “เรือเหนื่อ” การติดต่อสัมพันธ์ของชุมชนคีรีวงกับชุมชนที่ราบปากอ่าวนครศรีธรรมราชนั้น ได้ทำให้ชุมชนคีรีวงสามารถดำรงอยู่ได้โดยไม่ขาดแคลนแต่ประการใด

จากสภาพภูมิศาสตร์ที่มีภูเขาล้อมอยู่โดยรอบ และจากความสามารถของชาวคีรีวงในการปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติ ได้ทำให้ชุมชนคีรีวงมีสภาพความเป็นอยู่ วิถีชีวิตที่รวมเรียกว่าวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ และเข้มแข็ง ทั้งยังสามารถปลูกฝังให้ลูกหลานดำรงวัฒนธรรมของตนเองได้อย่างเหนียวแน่น ทำให้คีรีวงเป็นที่ยอมรับและสนใจแก่คนภายนอก เมื่อเทียบกับชุมชนอื่นในยุคหลังเศรษฐกิจฟองสบู่ในปัจจุบัน

สภาพธรรมชาติของบ้านคีรีวง มีความเหมาะสมในการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยเป็นจุดเริ่มต้นของการเดินทางขึ้นสู่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช อีกทั้งชาวบ้านยังมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีชื่อเสียงในด้านการพึ่งตนเอง และการบริหารจัดการชุมชนอย่างเป็นระบบ ทำให้มีผู้สนใจเข้าไปศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรม และการจัดการในชุมชนแห่งนี้เป็นประจำจำนวนมาก กระทั่งมีการริเริ่มการจัดการท่องเที่ยวขึ้น

โดยองค์การบริหารส่วนตำบล ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีทั้งการเดินป่าขึ้นยอดเขาหลวง และการจัดที่พักรับรองนักท่องเที่ยวแบบนอนบ้าน (Home Stay)

อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานดังกล่าวได้ก่อผลกระทบต่อชุมชนในด้านต่าง ๆ ทั้งผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและปัญหาในการจัดการ จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาวิจัยเพื่อทบทวนถึงสภาพปัญหาการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมา และแสวงหาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับท้องถิ่น โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการปัญหา และได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหาการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนคีรีวงที่ผ่านมา
- 2.2 เพื่อศึกษาความรู้ท้องถิ่นและประวัติศาสตร์สังคมที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนคีรีวง
- 2.3 เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชนคีรีวง

3. กรอบคำถามหลักในการวิจัย

การวิจัย เรื่อง “โครงการพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช” มีกรอบคำถามหลักในการวิจัยที่สำคัญดังนี้ คือ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างมีส่วนร่วมของบ้านคีรีวงควรเป็นอย่างไร โดยให้ชุมชนสามารถประเมินสภาพปัญหาและผลกระทบจากการจัดการท่องเที่ยว และสามารถพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ชุมชนคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นชุมชนตัวอย่างที่แสดงถึงการพึ่งพาตนเองจนสามารถดำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนไว้ได้ และชาวบ้านได้อยู่ร่วมกันโดยใช้สามัคคีธรรมเป็นหลักทำให้สามารถผ่านวิกฤติการณ์และ

อุบัตถิยทางธรรมชาติได้ทุกครั้ง โดยที่สภาพสังคมของชุมชนมิได้สูญสลายตามสิ่งก่อสร้างและเรือกสวนที่ถูกภัยธรรมชาติทำลายไป นอกจากนี้ชุมชนศิรีวังยังเต็มไปด้วยสภาพธรรมชาติที่เหมาะสมแก่การท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างยิ่ง โดยเป็นจุดเริ่มต้นของการเดินทางขึ้นสู่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช อีกทั้งวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์และทรัพยากรทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ทำให้ศิรีวังเป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวที่เพียบพร้อมสำหรับนักท่องเที่ยวและผู้สนใจศึกษาที่หลังไหลเข้ามาเป็นจำนวนมาก โดยการพัฒนากระบวนการมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้นรองรับและเตรียมความพร้อมสำหรับปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวนี้ จะเอื้อประโยชน์ต่อชุมชน ท้องถิ่น สังคม รวมถึงสภาพธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์สืบไป โดยการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยท้องถิ่นดังกล่าวนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของกรอบแนวคิดดังนี้ คือ

- 1) ชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้จัดการ
- 2) มีการคืนกำไรไปสู่การรักษาสภาพแวดล้อม
- 3) ชุมชนเป็นผู้ดูแลรักษาสภาพแวดล้อมเพื่อการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี
- 4) เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชน ทั้งโดยทางตรงและโดยทางอ้อม

5. นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

5.1 ท้องถิ่น หมายถึง พื้นที่ทางกายภาพหรือสภาพแวดล้อมแบบหนึ่งที่มีคนหลายกลุ่มอาศัยอยู่ร่วมกัน มีการจัดสรรและการใช้ทรัพยากรบางอย่างร่วมกัน รวมทั้งการมีความสัมพันธ์ทางสังคม เช่น การแต่งงาน การเป็นเครือญาติ และการเป็นกลุ่มความร่วมมือในการผลิต เป็นต้น ตลอดจนการมีประเพณีหรือพิธีกรรมร่วมกันในพื้นที่นั้น ส่วนขอบเขตของความเป็นท้องถิ่นหรือพื้นที่ของความสัมพันธ์นั้น จะเป็นที่ยอมรับร่วมกันของคนภายในท้องถิ่นเดียวกัน

กระบวนการในการศึกษา “อัตลักษณ์ของท้องถิ่น” เป็นกระบวนการในการศึกษาว่าท้องถิ่นนั้นเป็นอย่างไร โดยจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาข้อมูลจากภายในว่าชาวบ้านบอกว่าเขาเป็นใคร มาจากไหน มีประวัติความเป็นมาและมีชีวิตความเป็นอยู่อย่างไร มีการใช้และการจัดการทรัพยากรร่วมกันอย่างไร มีประเพณีหรือพิธีกรรมและ

ภูมิปัญญาที่เป็นศักยภาพและองค์ความรู้ของท้องถิ่นอย่างไรบ้าง เป็นต้น สิ่งเหล่านี้คือ ความรู้ท้องถิ่นที่สามารถจะนำมาใช้ในการวางแผนพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือเชิงอนุรักษ์โดยชุมชนได้ และที่สำคัญคือ กระบวนการศึกษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่สามารถกระทำได้ผ่านการศึกษาประวัติศาสตร์สังคม เป็นการช่วยกระตุ้นให้ชาวบ้านเกิดสำนึกร่วมและความภาคภูมิใจในตนเอง

การศึกษาประวัติศาสตร์สังคมหรือการศึกษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นกับการสร้างสำนึกร่วมมีความสำคัญมาก เพราะว่า “สำนึกร่วม” เป็นการที่ชาวบ้านหรือคนกลุ่มหนึ่งเชื่อและมีความรู้สึกร่วมกันว่าเขาเป็นคนกลุ่มเดียวกัน มีความสัมพันธ์และมีการใช้ทรัพยากรร่วมกัน มีความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และประวัติศาสตร์หรือความเป็นมาร่วมกัน เป็นต้น ส่วน “กระบวนการมีส่วนร่วม” นั้น เป็นการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านเข้าถึงกิจกรรมการพัฒนา กระบวนการเรียนรู้ และการเสริมสร้างศักยภาพในการจัดการทรัพยากร การตัดสินใจ และการควบคุมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องและส่งผลกระทบกับชีวิตของตนเอง ระดับของการมีส่วนร่วมของผู้คนในท้องถิ่น จึงมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับประเด็นที่เกี่ยวกับสิทธิ อำนาจ และการจัดการทรัพยากร ความสัมพันธ์เชิงเครือข่าย และบทบาทระหว่างเพศภายในชุมชนของตน

ในการจัดกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดขึ้นภายในชุมชน ชาวบ้านทั้งหมดจะไม่สามารถเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นหรือเข้าร่วมในการตัดสินใจได้ทั้งหมด กลุ่มคนที่ได้รับมอบอำนาจในรูปกรรมการชุมชนจึงมักจะเป็นผู้ตัดสินใจแทน ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงมีสองระดับด้วยกัน คือ ระดับแรก ได้แก่ กลุ่มที่มีส่วนร่วมโดยตรง อันประกอบด้วยกลุ่มกรรมการที่รับผิดชอบการจัดทรัพยากรและการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ และระดับที่สอง ได้แก่ กลุ่มที่มีส่วนร่วมทางอ้อม อันประกอบด้วยชาวบ้านทั่วไปในชุมชน การมีส่วนร่วมทางอ้อมของชาวบ้านวงกว้างของชุมชน คือ การที่ชาวบ้านสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องได้อย่างเป็นอิสระ²

5.2 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยท้องถิ่น (Community - Based Ecotourism)

หมายถึง การบริหารจัดการในการท่องเที่ยว โดยชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดูแลรักษาสภาพแวดล้อม เพื่อการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี และเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชนทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม อาทิ การมีส่วนร่วมโดยทางอ้อม ได้แก่ การที่ชาวบ้านสามารถนำสินค้า อาหาร และผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ มาบริการ

ให้กับนักท่องเที่ยวได้โดยปราศจากคนกลาง ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมเหล่านี้จะเป็นไป ภายใต้อำนาจ “กติกาซึ่งเป็นที่ยอมรับกันของคนในชุมชน” โดยกลุ่มที่เป็นกรรมการชุมชน ซึ่งมี ส่วนในการตัดสินใจโดยตรง ต้องสามารถกระจายรายได้และความเป็นธรรมในการจัดสรรผลประโยชน์และการใช้ทรัพยากรให้กับชาวบ้านทุกกลุ่ม โดยให้ชาวบ้านทุกกลุ่มได้ รับอย่างเท่าเทียมกัน ตลอดจนมีความโปร่งใส โดยที่ชาวบ้านสามารถที่จะตรวจสอบได้ ดังนั้นการกระจายการมีส่วนร่วมโดยทางอ้อมได้มาก จึงเป็นดัชนีที่สำคัญที่ชี้ให้เห็นถึง ความเข้มแข็งของชุมชนด้วย³

5.3 สวนสมรม หมายถึง สวนที่มีทั้งผลไม้และพืชผักนานาชนิดปลูกรวมกัน โดยอาศัยทำเลบริเวณเชิงเขาเพื่อให้สภาพป่าธรรมชาติเกื้อหนุนผลผลิตที่ปลูกด้วย แรก เริ่มในการทำสวนสมรมนั้น คือการถากถางป่าเชิงเขาแล้วจึงนำพืชผลไม้ป่ามาปลูกแล้ว เก็บดอกผลมาค้าขายแลกเปลี่ยน ต่อมาคนรุ่นหลังที่สืบทอดสวนสมรมต่อมาได้คัดเลือก เอาเมล็ดจากผลที่สมบูรณ์ที่สุดของต้นที่พันธุ์ดีที่สุดหรือปัจจุบันได้เอาเมล็ดจากพืชพันธุ์ดี ภายนอกมาปลูกขยายพันธุ์ต่อไป โดยทั้งปลูกแทรกลงในสวนที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ก่อน แล้วและขยายพื้นที่ปลูกออกไปโดยรอบสวนเดิมหรือเริ่มถากถางที่ปลูกแปลงใหม่ พืชที่ คัดเลือกมาปลูกลงในสวนสมรมนั้นมีนานาชนิด โดยผู้ปลูกคำนึงถึงการลดหลั่นกันลงมา ของเนื้อที่แผ่ขยายของต้นและใบของพืชแต่ละพันธุ์ และการพึ่งพากันและกันระหว่างพืชที่ ปลูกลงในสวนสมรมและพืชพันธุ์ของป่าโดยรอบ เช่น ปลูกสะตอไว้กับต้นมังคุด เพราะ สะตอมีลำต้นที่สูงเนื้อที่แผ่ขยายของกิ่งก้านสาขาจึงอยู่สูง ใบมีลักษณะโปร่งห่าง ๆ กัน จึง ทำให้แสงส่องผ่านมายังต้นมังคุดที่อยู่เบื้องล่างได้อย่างพอเพียง ซึ่งต้นมังคุดนั้นมีลักษณะ ต้นไม่สูงนัก ใบหนาทึบจึงเหมาะแก่การปลูกร่วมกับสะตอ เป็นต้น จากการที่ชาวสวน สมรมได้ปลูกพืชพันธุ์ประสมลงในแปลงเดียวกันมาหลายชั่วอายุคนทำให้สภาพของสวนมี ทั้งพืชต้นใหญ่และพืชต้นเล็ก พืชที่อายุมากและพืชอายุน้อยประสมประสานกันคล้าย ธรรมชาติของป่า จะทำให้มองไปคล้ายกับป่าธรรมชาติ ดินที่ดีของสวนสมรมและธรรม- ชาติป่าโดยรอบที่อุดมสมบูรณ์ทำให้สวนนี้ให้ผลผลิตดีโดยมิต้องอาศัยการใช้ปุ๋ยเคมี เพียง แค่ให้ความสนใจบำรุงดินโดยปลูกพืชคลุมดินที่ให้ประโยชน์แก่ดิน และดูแลสภาพป่าให้ มีความชุ่มชื้น การทำสวนสมรมนี้ถือเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่สามารถปรับตัวให้ดำรงชีวิต อยู่กับธรรมชาติรอบรอบได้อย่างสอดคล้อง

5.4 ป่าต้นน้ำ หมายถึง ป่าไม้ที่เป็นแหล่งที่มาของน้ำที่ค่อย ๆ รวมตัวกันซึม ไหลลงสู่ลำธาร น้ำตก จนไปถึงแม่น้ำใหญ่ในที่สุด หากปราศจากป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ และชุ่มชื้นซึ่งสามารถรวบรวมไอน้ำให้กลั่นตัวเป็นน้ำไหลลงสู่ลำธารแล้วนั้น แม่น้ำทุกสายก็คงจะแห้งเหือด และผู้คนก็คงจะอาศัยอยู่ไม่ได้ในที่สุด นอกจากนี้ป่าต้นน้ำยังควบคุมสมดุลในธรรมชาติ และยังคงยั้ดด้านทานและยับยั้งความเร็วของน้ำเมื่อน้ำในป่ามีปริมาณมาก จึงถือว่าป่าต้นน้ำมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับสังคมมนุษย์

6. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยตามโครงการนี้เป็นโครงการต่อเนื่อง โดยรายงานการวิจัยฉบับนี้เป็นรายงานการวิจัยสำหรับการวิจัยในระยะแรกของปีแรก ซึ่งใช้ระยะเวลาในการวิจัย 6 เดือน โดยเริ่มการวิจัยในวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ.2544 และสิ้นสุดการวิจัยวันที่ 31 มกราคม พ.ศ.2545 โดยมีแผนการดำเนินงานในระยะแรกดังนี้

กิจกรรม / ขั้นตอนการดำเนินงาน	ปีที่ 1					
	เดือน					
	1	2	3	4	5	6
1. ขั้นเตรียมการและการศึกษาเอกสาร	x					
2. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล		x	x	x		
3. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล				x	x	
4. ขั้นจัดทำรายงานวิจัย					x	x
5. ขั้นประเมินผล						x

7. งบประมาณที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยตามโครงการนี้เป็นโครงการต่อเนื่อง สำหรับงบประมาณที่ใช้ในการวิจัยในระยะแรกของปีแรก ซึ่งใช้ระยะเวลา 6 เดือน ได้มีการใช้งบประมาณในการวิจัย ดังนี้ คือ

7.1 ค่าตอบแทน	เป็นเงิน	10,000 บาท
7.2 ค่าใช้สอย	เป็นเงิน	34,400 บาท
รวมเงิน		44,400 บาท

8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

8.1 คาดว่าจะสามารถทราบถึงสภาพปัญหาการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนคีรีวงที่ผ่านมา

8.2 คาดว่าจะสามารถทราบถึงความรู้ท้องถิ่นและประวัติศาสตร์สังคม ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนคีรีวง

8.3 คาดว่าจะสามารถหาแนวทางในการพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชนคีรีวง

เชิงอรรถ

บทที่ 1

¹พรพิไล เลิศวิชา, คีรีวง จากไพร่หนีนายถึงนายธนาคารแห่งขุนเขา (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมู่บ้าน, 2532), หน้า 17.

²สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ประเด็นร่วมในงานวิจัยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2544) หน้า 1 – 3.

³เรื่องเดียวกัน.

บทที่ 2

ทบทวนเอกสารงานวิจัยและงานพัฒนาที่ผ่านมา

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนคีรีวง อ.ลานสกา จ.นครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยและงานพัฒนาที่ผ่านมาแล้วนำมาเสนอโดยแยกประเด็นเป็นดังนี้

1. เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
2. เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนคีรีวง
3. งานพัฒนาในชุมชนคีรีวง

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

1. ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นศัพท์ที่แปลมาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Ecotourism ซึ่งการบัญญัติศัพท์ Ecotourism เป็นภาษาไทยได้มีการเสนอและประยุกต์ใช้หลายคำอาทิเช่น นิเวศสัญจร การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ การท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และนิเวศการท่องเที่ยว¹ ซึ่งผู้วิจัยขอใช้คำว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในการวิจัยฉบับนี้

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism) นั้นมีผู้ให้คำจำกัดความอย่างหลากหลาย เช่น

“คือการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน”² หรือ

“การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาชื่นชมและเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ สภาพธรรมชาติ สภาพสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรู้และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ”³ เป็นต้น

แม้จะมีคำจำกัดความที่หลากหลาย แต่ทั้งหมดได้เน้นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ (Responsible) ในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ (Natural-based) เป็นหลัก มีการรักษาสภาพแวดล้อม (Environmentally Management) และการให้การศึกษา (Education) แก่ผู้เกี่ยวข้อง

2. องค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ก็เช่นเดียวกับการหาความหมายของศัพท์ Ecotourism ที่มีนักวิชาการและองค์กรต่าง ๆ ได้บัญญัติไว้แตกต่างกันไป ยกตัวอย่างเช่น

นายอนุชา เล็กสกุลคิลิก ได้กำหนดให้ขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ⁴ กล่าวคือ

1) องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลัก มีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity or Authentic or Endemic or Unique) ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Eco-system) ในพื้นที่ของแหล่งนั้น ดังนั้นองค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (Nature-based Tourism)

2) องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ (Learning process) โดยมีการให้การศึกษา (Education) เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศการท่องเที่ยวเป็นการเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ประสบการณ์ (Experience) ความประทับใจ (Appreciation) เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องทั้งค่อนักท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental Education-based Tourism)

3) องค์ประกอบด้านองค์กร เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน และประชาชนท้องถิ่น (Involvement of local community or People participation) ที่มีส่วนร่วมเกือบตลอดกระบวนการ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น (Local benefit) โดยประโยชน์ต่อท้องถิ่นที่ได้หมายถึงความรวมถึงการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้วท้องถิ่นมีส่วนในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่าง

มีคุณภาพ ท้องถิ่นในที่นี้เริ่มต้นจากระดับรากหญ้า (grass root) จนถึงการเรียนรู้ร่วมกัน จึงเป็น “การท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation-based Tourism)”

4) องค์ประกอบด้านการจัดการเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ (Responsible Travel) ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม (no or low impact) มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การใช้ประโยชน์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต จึงเป็น “การท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainable Managed Tourism)”

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเสนอว่าเป้าหมายที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ คือ ความพยายามที่จะก่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ซึ่งจะพิจารณาได้จากองค์ประกอบหลัก 4 ประการ⁵ คือ

- 1) ต้องดำเนินการในขอบเขตความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการการท่องเที่ยว
- 2) ต้องตระหนักต่อการมีส่วนร่วมของประชากร ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการการท่องเที่ยว
- 3) ต้องยอมรับให้ประชาชนทุกส่วนได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน
- 4) ต้องชี้้นำตามความปรารถนาของประชาชนท้องถิ่น และชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงถือว่าเป็นแนวทางหรือวิธีหนึ่งที่พยายามจะก้าวไปสู่เป้าหมายสำคัญ คือ การพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนั้น “การท่องเที่ยวจึงมีองค์ประกอบสำคัญที่ควรพิจารณา 3 ประการ คือ การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นและการกระจายรายได้”

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนคีรีวง

1. สภาพภูมิศาสตร์

ชุมชนคีรีวงตั้งอยู่บริเวณที่ราบเชิงเขาหลวง ซึ่งเป็นภูเขาที่สูงที่สุดในเทือกเขานครศรีธรรมราช และอยู่ในอุทยานแห่งชาติป่าท่าจิ้ว-ขุนน้ำเขารัง อันเป็นแหล่งต้นน้ำที่สำคัญที่ใช้ในการเพาะปลูกและอุปโภคบริโภคของประชากรในพื้นที่ด้านตะวันออกของตัวเมืองนครศรีธรรมราชพื้นที่มีความลาดเฉลี่ยประมาณ 2 -5 เปอร์เซ็นต์ ภูเขาที่สำคัญในพื้นที่ได้แก่ เขาใหญ่ เขาหน้าลอน เขาในไฮ เขาปลายปง และเขาต้นสวรรค์ ลักษณะดินส่วนใหญ่ในพื้นที่เป็นดินร่วนปนทรายซึ่งเหมาะต่อการเพาะปลูกพืชสวน เนื้อดินอาจมีสีน้ำตาล สีเหลืองหรือสีแดง ซึ่งเกิดจากวัตถุต้นกำเนิดดินในตะกอนลำน้ำในคลองท่าดี และการสลายตัวผุพังของหินเนื้อหยาบจากเขาหลวง ดินมีการระบายน้ำดี แต่มักจะมีปัญหาน้ำชะล้างพังทลายหน้าดินอยู่เสมอ โดยเฉพาะในบริเวณที่มีความลาดชันสูง⁶

องค์ประกอบหนึ่งทางภูมิศาสตร์ของชุมชนคีรีวงที่มีอิทธิพลอย่างสูงต่อผู้คนในชุมชนคือ แหล่งน้ำ ชุมชนคีรีวงได้รับน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาหลวงได้แก่ คลองลำงา และคลองท่าชาย (ไหลผ่านหมู่ที่ 8 บ้านคีรีทอง) ไหลมาบรรจบกันกลายเป็น “คลองใหญ่” (คลองขุนน้ำไหลผ่านหมู่ที่ 9 บ้านขุนคีรี) และน้ำจากคลองใหญ่ไหลไปบรรจบกับคลองปง (ไหลผ่านหมู่ที่ 10 บ้านคีรีธรรม) เป็นคลองท่าดี ซึ่งเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญของชุมชน แต่เมื่อชุมชนคีรีวงประสบอุทกภัยในปี พ.ศ. 2531 ลำคลองเหล่านี้ได้เปลี่ยนแปลงไปจากลักษณะเดิมด้วย นอกจากนี้ชาวคีรีวงยังมีการใช้น้ำฝน น้ำบ่อบาดาล และบาดาลผิวดินในการบริโภค ส่วนน้ำอุปโภคภายในครัวเรือนและน้ำที่ใช้การเกษตร จะมาจากน้ำฝนและน้ำจากลำคลองธรรมชาติเป็นหลัก⁷

ชุมชนคีรีวงก็เช่นเดียวกับชุมชนอื่นในภาคใต้ที่มีสภาพภูมิอากาศแบบคาบสมุทร โดยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมจากทั้งสองฝั่งทะเล จึงทำให้มีฤดูกาล 2 ฤดู คือฤดูร้อนและฤดูฝน ซึ่งฤดูร้อนจะอยู่ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเมษายน และฤดูฝนสามารถแบ่งได้เป็น 2 ช่วง คือช่วงแรก เดือนพฤษภาคมถึงตุลาคมจะมีฝนตกไม่มาก และช่วงที่สอง เดือนพฤศจิกายนถึงมกราคมจะมีฝนตกหนัก อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 27-28 องศาเซลเซียส แต่บริเวณยอดเขาหลวงอาจลดลงเหลือเพียง 5 องศาเซลเซียส⁸

2. ประวัติความเป็นมา

หมู่บ้านคีรีวงเป็นชุมชนเล็ก ๆ ตั้งอยู่ในที่ราบหุบเขาของเทือกเขานครศรีธรรมราช ในตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช มีประวัติศาสตร์เก่าแก่น่าภูมิใจในความเป็นมา ความกล้าหาญ ความอดทน และการต่อสู้ของบรรพบุรุษที่น่าย้อนกลับไปได้กว่า 200 ปีที่แล้วมา⁹

เดิมหมู่บ้านนี้มีชื่อเรียกว่า “บ้านขุนน้ำ” เพราะเหตุที่บ้านคีรีวงอยู่ใกล้ต้นน้ำจากยอดเขาหลวงเทือกเขานครศรีธรรมราช จึงมีลำคลองผ่ากลางหมู่บ้านถึง 3 สาย คือ คลองปง คลองท่าหา และคลองท่าชาย ซึ่งมีน้ำตลอดปี คลองทั้ง 3 สายไหลมาบรรจบรวมกันที่หน้าหมู่บ้านมีชื่อว่า “คลองท่าดี” ไหลไปสู่เมืองนครศรีธรรมราช และออกสู่ทะเลที่ปากนคร มีระดับน้ำลึกพอจะใช้เป็นเส้นทางขนส่งไปมาได้ ซึ่งหมู่บ้านอื่น ๆ ที่ตั้งอยู่บนเทือกเขาใกล้ต้นน้ำก็มีชื่อเรียกว่า “ขุนน้ำ” เหมือนกันและใช้คำว่า “ขุนน้ำ” นำหน้าชื่อบ้าน เช่น ขุนน้ำเขาแก้ว ขุนน้ำท่าดี ขุนน้ำท่าจั่ว ขุนน้ำกำโลน เป็นต้น เพราะเป็นหมู่บ้านที่อยู่ต้นน้ำ ต่อมาหมู่บ้านนี้ถูกเปลี่ยนเป็น “บ้านคีรีวง” ซึ่งมีความหมายว่า “บ้านที่อยู่ภายในวงล้อม (วง) ของภูเขา (คีรี)” ตามชื่อวัดที่สร้างขึ้นมา แบ่งเขตการปกครองท้องถิ่นของตำบลกำโลนสืบมาจากกระทั่งปัจจุบัน¹⁰

การเล่าสืบต่อกันมาโดยคนในหมู่บ้านหลาย ๆ รุ่น จนถึงลูกหลานชาวคีรีวงในปัจจุบันได้เห็นถึงการต่อสู้ของบรรพบุรุษว่า มีทหารกลุ่มหนึ่งได้เลี้ยงเกณฑ์ให้ไปรบที่เมืองไทรบุรี โดยทหารกลุ่มนี้ได้มุ่งหน้าสู่เทือกเขานครศรีธรรมราช หรือที่ชาวบ้านเรียกว่าเขาหลวง ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของเมืองนครศรีธรรมราช จนกระทั่งมาถึงที่ราบเล็ก ๆ เชิงเขา เห็นว่าอุดมสมบูรณ์ดีจึงพร้อมใจกันสร้างที่พักจนเป็นหมู่บ้านขึ้นในปัจจุบัน¹¹

เรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันมานี้ ส่วนหนึ่งสอดคล้องกับประวัติศาสตร์ของเมืองนครศรีธรรมราชในช่วงต้นรัตนโกสินทร์ หรือในสมัยของรัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 2 ที่ปรากฏว่าได้มีไพร่พลเกณฑ์ทัพ เพื่อไปรบที่เมืองไทรบุรีถึง 400 คน และในปี พ.ศ. 2355 ก็มีหลักฐานปรากฏว่าได้มีไพร่หนีนายจากเมืองสงขลาและพัทลุง ประมาณ 800 คน โดยไพร่เหล่านี้หนีการเกณฑ์เข้ามารับใช้หลวงเพราะหากไพร่คนใดไม่ต้องการเข้ามารับใช้หลวงก็ต้องเสียเงินปีละ 18 บาท¹²

หากเรื่องราวทั้งสองสอดคล้องกันก็สันนิษฐานได้ว่า หมู่บ้านคีรีวงเกิดจากไพร่หนีนาหรือทหารหนีทัพ เมื่อ 200 กว่าปีที่ผ่านมา¹³

3. สภาพสังคมและวัฒนธรรม

ชุมชนคีรีวงมีระบบสังคมแบบปิด ความสัมพันธ์ของชุมชนเป็นแบบเครือญาติ มีความสามัคคีในหมู่คณะ ซึ่งถือเป็นลักษณะเด่นทางสังคม วัฒนธรรมของชุมชนแห่งนี้ แยกชุมชนออกมาเป็นอิสระ มีการปกครองแบบพึ่งพาตนเอง และสถาบันผู้สูงอายุมีบทบาทอย่างสูงด้านการจัดระเบียบกำหนดแนวปฏิบัติของสมาชิกในชุมชน ในปัจจุบันก็ยังคงไว้ซึ่งคุณลักษณะเช่นนี้อยู่ หากมีกรณีพิพาทระหว่างครัวเรือน ญาติพี่น้อง หรือในระดับสูงขึ้นไป จนเชิญผู้สูงอายุของชุมชนนี้ทั้งสองฝ่ายให้การยอมรับมาจำนวนหนึ่งทำหน้าที่ตัดสินความ แนวทางในการแก้ไขปัญหาชุมชนก็มีวิธีการเช่นเดียวกัน หลังเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ได้มีการระดมความคิดจากคนรุ่นเก่า เพื่อช่วยกันวิเคราะห์ปัญหาและหาทางออก ซึ่งถือปฏิบัติเช่นนี้มาเป็นระยะเวลานาน¹⁴

ทางด้านประเพณีและวัฒนธรรมนั้น ชาวคีรีวงทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ ฉะนั้นประเพณีและวัฒนธรรมก็ไม่แตกต่างไปจากพุทธศาสนิกชนทั่วไป ที่มีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน แต่ภายหลังมีองค์กรอื่นเข้ามาทำหน้าที่นี้มากขึ้น มีกระแสวัฒนธรรมภายนอกแพร่เข้ามา และขาดการสานต่อทางบุคลากรทำให้สถาบันศาสนาลดบทบาทลง ส่วนงานบุญที่ถือเป็นประเพณีที่ชาวคีรีวงต้องปฏิบัติอยู่เป็นประจำ ได้แก่ งานทำบุญอาจารย์ (บุญเดือน 3) งานทำบุญอาบนํ้าคนแก่ (บุญเดือน 5, สงกรานต์) งานเข้าพรรษา (บุญเดือน 8) งานบุญวันสารท (บุญเดือน 10) งานบุญออกพรรษา (บุญเดือน 11)¹⁵

4. งานพัฒนาในชุมชนคีรีวงที่ผ่านมา

ชุมชนชาวคีรีวงได้รับการพัฒนาอย่างจริงจังมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน ทั้งจากความกระตือรือร้นของชาวบ้านเอง และประกอบกับความช่วยเหลือของหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ของทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งอาจจะเรียงลำดับได้ตามเวลาการเริ่มงานพัฒนา ดังนี้¹⁶

ปี 2518 ดำรวจตระเวนชายแดน ได้เข้ามาจัดโครงการฝึกลูกเสือชาวบ้าน 700 - 800 คน ฝึกเยาวชน รวมทั้งฝึกไทยอาสาป้องกันชาติ

ปี 2523 กรมพัฒนาชุมชน ได้เข้ามาส่งเสริมและให้แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์โดยผ่านทางพัฒนาการจังหวัด พัฒนากรอำเภอ และในปีเดียวกันผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช ร่วมกับนายอำเภอลานสกา ได้มีโครงการให้ทาง

องค์การบริหารส่วนจังหวัดพัฒนาถนนหนทาง และให้แนวคิดเรื่องชุมชนพึ่งตนเองแก่บ้านคีรีวง

ปี 2528-2529 หมู่บ้านคีรีวงโด่งดังที่สุด เนื่องมาจากการได้รับคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อ.พ.ป.) อันดับ 1 ทั้งในการประกวดของจังหวัดและภาค และได้รับรางวัลชมเชยพิเศษในระดับประเทศ ได้เงินรางวัล 100,000 บาท เพื่อนำมาพัฒนาหมู่บ้าน โดยทางชุมชนคีรีวงได้ฝากเงินจำนวนนี้ไว้กับกลุ่มออมทรัพย์ ในปีเดียวกันหมู่บ้านคีรีวงได้รับรางวัลหมู่บ้านแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองอีกด้วย เนื่องมาจากพระครูนิเทศธรรมรักษ์ พระสงฆ์สายธรรมทูตได้อบรมและพัฒนาจิตใจชาวคีรีวงให้ลด ละ เลิกอบายมุข พร้อมทั้งให้ตั้งใจทำงานและประพฤติตัวในทางที่ดี นอกจากนี้ การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคสมทบกับชาวบ้านในการนำไฟฟ้าจากตัวอำเภอลานสกาเข้ามาสู่ชุมชน

อุทกภัยในปี 2531 ถือว่าเป็นภัยธรรมชาติครั้งร้ายแรงที่สุด เท่าที่ชาวคีรีวงเคยประสบมา ในครั้งนั้นชีวิตและทรัพย์สินของชาวคีรีวงเสียหายเป็นจำนวนมาก การพัฒนาในช่วงนั้นจึงเป็นการพัฒนาและช่วยเหลือชาวคีรีวงและชุมชนคีรีวงที่ประสบอุทกภัยเป็นหลัก

ปี 2532 มีโครงการฟื้นฟูและบรรเทาอุทกภัยบ้านคีรีวง โดยกรมชลประทาน เป็นโครงการตามแนวพระราชดำริให้ขุดลอกคลองและป้องกันตลิ่ง เพื่อแก้ปัญหาการกัดเซาะและลดแรงปะทะของน้ำในคลองซึ่งงบประมาณราว 300 ล้านบาท นอกจากนี้ในปีเดียวกัน มูลนิธิศุภนิมิต มาสร้างที่พักพิงชั่วคราวประมาณ 300 หลัง ให้กับชาวบ้านที่บ้านถูกอุทกภัยทำลายไป ก่อนที่ชาวบ้านเหล่านี้จะสร้างบ้านใหม่ และมูลนิธิหมู่บ้าน ได้เข้ามาให้ความรู้ด้านการประกอบอาชีพ

ปี 2533 กรมชลประทานได้ทำโครงการประปาเพื่อใช้ในการเกษตร ใช้งบประมาณราว 14 ล้านบาท โดยสร้างและวางท่อประปามาจากน้ำตกวางไม้ปีกเข้ามาสู่ชุมชนคีรีวง

ปี 2534 กรมโยธาธิการได้ทำโครงการสร้างสะพานข้ามคลองมาสู่ชุมชนคีรีวง สะพาน นี้มีความยาวประมาณ 100 เมตร ใช้งบประมาณ 8 ล้านบาท

ปี 2535 ได้มีโครงการอบรมและสร้างผู้นำ ซึ่งดำเนินการโดยมูลนิธิโกมลคีมทอง โครงการก่อสร้างโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนคีรีวง) โดยการสนับสนุนจาก

มูลนิธิหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ นอกจากนี้วิทยาลัยครุนครศรีธรรมราช ได้เข้ามาให้ความรู้ทางด้านการประกอบอาชีพและช่วยฝึกผู้นำเช่นกัน

ปี 2536 องค์การบริหารส่วนจังหวัด ได้ทำโครงการก่อสร้างสะพานข้ามคลองปงเข้ามาสู่ชุมชนคีรีวง

ปี 2537 มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ร่วมกับสถานทูตออสเตรเลียได้สนับสนุนในการทำโครงการพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ เพื่อให้ชาวบ้านลดการทำลายธรรมชาติ และให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ในการจัดการอาชีพรวมถึงธุรกิจชุมชน

ปี 2538 ชุมชนคีรีวงได้รับการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว โดยทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในการมอบรางวัลกนิษฐทองคำให้กับชุมชน

ปี 2543 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ทำโครงการก่อสร้างถนนในชุมชนระยะทาง 10 กิโลเมตร เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

ปี 2544 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ทำโครงการสร้างป้ายสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ในชุมชนคีรีวง

ข้อคิดเห็น

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเอกสารงานวิจัยส่วนมากที่กล่าวถึงชุมชนคีรีวงนั้นยังขาดความสมบูรณ์อยู่บางส่วน เช่น สภาพภูมิศาสตร์ของชุมชนคีรีวงในปัจจุบันหลังจากอุทกภัยครั้งใหญ่ในปี 2531 เป็นอย่างไร ทางน้ำ และที่ตั้งบ้านเรือน เปลี่ยนแปลงเป็นเช่นไร ประวัติความเป็นมาของชุมชนคีรีวงควรจะมีการศึกษาถึงความถูกต้องชัดเจนและมีรายละเอียดมากกว่านี้ รวมถึงประวัติงานพัฒนาในหมู่บ้านที่ผ่านมาควรจะมีการรวบรวมโดยท้องถิ่นเป็นรูปเล่มหนังสือเพื่อชาวคีรีวงรุ่นถัดไป หรือผู้ที่สนใจจะสามารถใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งบางส่วนของข้อคิดเห็นนี้ผู้วิจัยจะขอกกล่าวถึงในบทที่ห้าด้วยผลการวิจัย

เชิงอรรถ

บทที่ 2

¹การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, สรุปนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, (กรุงเทพมหานคร : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540) หน้า 15.

²เรื่องเดียวกัน.

³การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, นโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism) ปี พ.ศ. 2538-2539 ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, มปป)

⁴อนุชา เล็กสกุลดิกล, “แนวความคิด นโยบาย และแผนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)” เอกสารประกอบการบรรยายโครงการจัดเสวนา เรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ในจังหวัดน่าน, มปป : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2541) หน้า 3 – 6.

⁵การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, นโยบายแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism) ปี พ.ศ. 2538 – 2539 ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, หน้า 12-13.

⁶การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, รายงานความก้าวหน้าผลการศึกษาโครงการเพื่อจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา และพื้นที่ตำบลกรุงชิง ตำบลนบพิตำ กิ่งอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช (เพิ่มเติม), 2544, หน้า 48 – 49.

⁷เรื่องเดียวกัน.

⁸เรื่องเดียวกัน.

⁹การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, รายงานความก้าวหน้าผลการศึกษาโครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา และพื้นที่ตำบลกรุงชิง ตำบลนบพิตำ กิ่งอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช (เพิ่มเติม), 2544, หน้า 51-52 .

¹⁰เรื่องเดียวกัน.

¹¹นพรัตน์ มณีรัตน์, การสื่อสารในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนคีรีวง อ.ลานสกา จ.นครศรีธรรมราช, วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2541, หน้า 119.

¹²เรื่องเดียวกัน.

¹³เรื่องเดียวกัน.

¹⁴การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, รายงานความก้าวหน้าผลการศึกษาโครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา และพื้นที่ตำบลกรุงชิง ตำบลนบพิตำ กิ่งอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช (เพิ่มเติม), 2544, หน้า 60.

¹⁵นพรัตน์ มณีรัตน์, การสื่อสารในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนคีรีวง อ.ลานสกา จ.นครศรีธรรมราช, วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาตรีโทศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2541, หน้า 123.

¹⁶สัมภาษณ์ สติณ สุขลจิต, ปลัดอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช, 2 มกราคม 2545.

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “โครงการพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช” มีขอบเขตในการวิจัยครั้งนี้ คือ

1.1 การศึกษาถึงสภาพปัญหาการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนคีรีวงที่ผ่านมา

1.2 การศึกษาความรู้ท้องถิ่นและประวัติศาสตร์สังคมที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนคีรีวง

1.3 การหาแนวทางในการพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชนคีรีวง เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินตามโครงการวิจัยในระยะต่อไป

2. พื้นที่ในการวิจัย

2.1 บ้านคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

2.2 บางส่วนของเขตอุทยานแห่งชาติ เขาลวก จังหวัดนครศรีธรรมราช

3. กลุ่มคนเป้าหมาย นักวิจัย และคณะผู้ร่วมวิจัย

3.1 นักวิจัยและคณะผู้ร่วมวิจัย

3.1.1 นักวิจัย : นางนัยนา ทองศรีเกตุ คุณวุฒิปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการสอนภาษาอังกฤษ (ศส.ม. การสอนภาษาอังกฤษ) อาชีพรับราชการ ตำแหน่งอาจารย์ 2 ระดับ 7 สถานที่ทำงานคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280 หัวหน้าโครงการวิจัย

3.1.2 คณะผู้ร่วมวิจัย

1) นายนิพนธ์ บุญเพ็ชร คุณวุฒิปริญญาตรีวิทยาศาสตร์บัณฑิต ตำแหน่งประธานคณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

2) นายวันฉัตร นุ่นสุข คุณวุฒิปริญญาตรีศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาโบราณคดี (ศศ.บ. โบราณคดี) (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง) ปัจจุบันกำลังศึกษาต่อใน หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ (ศศ.ม. โบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์) ณ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตวังท่าพระ กรุงเทพมหานคร 10200

3.2 กลุ่มคนที่ร่วมดำเนินการ

3.2.1 คณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

3.2.2 กลุ่มอาชีพและกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ภายในชุมชนศิ่วง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

3.2.3 คณะเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

3.2.4 ชาวบ้านชุมชนศิ่วง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

3.3 คณะวิทยากรหรือผู้มีส่วนร่วมในการเสริมความรู้หรือประสบการณ์

3.3.1 รองศาสตราจารย์ศรีศักร วัลลิโภดม ข้าราชการบำนาญ ภาควิชามานุษยวิทยา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร กรุงเทพมหานคร

3.3.2 รองศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา นุ่นสุข ประธานคณะกรรมการบริหารโปรแกรมวิชาวัฒนธรรมศึกษา และประธานคณะกรรมการบริหารโปรแกรมวิชาไทยคดีศึกษา (ระดับบัณฑิตศึกษา) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

3.4 ผู้สนับสนุนหรือองค์กรสนับสนุน

- 3.4.1 นายสถิน สุขลจิต ปลัดอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช
- 3.4.2 โปรแกรมวิชาภาษาอังกฤษสายศิลปศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
- 3.4.3 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 2 สนามหน้าเมืองนครศรีธรรมราช ถนนราชดำเนิน อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
- 3.4.4 อุทยานแห่งชาติเขาลวก จังหวัดนครศรีธรรมราช
- 3.4.5 สำนักงานป่าไม้ จังหวัดนครศรีธรรมราช

4. แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ประเภทของข้อมูล

- 4.1.1 ข้อมูลเอกสาร ประกอบด้วยผลงานการศึกษาค้นคว้าและวิจัยและบันทึกในระหว่างที่ผ่านมาทุกชนิด เช่น บทความ รายงานการวิจัย ผลงานการศึกษาค้นคว้า และเอกสารประเภทจดหมายเหตุและตำนานประวัติศาสตร์ที่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร
- 4.1.2 ข้อมูลขบปาฐะหรือจารีตบอกเล่า ประกอบด้วยข้อมูลที่ได้มาจากการบอกเล่า การให้สัมภาษณ์ การแสดงความคิดเห็น และการประชุม เป็นต้น ของบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย
- 4.1.3 ข้อมูลจากการสังเกต ประกอบด้วยข้อมูลที่ได้จากการสังเกตวิถีชีวิต กิจกรรม พิธีกรรม เป็นต้น ของผู้คนที่อยู่ในชุมชนคีรีวง
- 4.1.4 ข้อมูลจากสภาพแวดล้อม ประกอบด้วยข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสภาพแวดล้อม พืชพันธุ์ ธารน้ำ เทือกเขา ที่ราบ รวมถึงสถานที่ตั้งถิ่นฐานและเรือกสวนต่าง ๆ ในชุมชนคีรีวง
- 4.1.5 สถาปัตยกรรม ประกอบด้วยข้อมูลที่ได้จากการศึกษาร้านเรือนอาคารสิ่งปลูกสร้างรวมถึงวัดวาอารามที่บางส่วนอาจจะเป็นโบราณสถานด้วย ในชุมชนคีรีวงและชุมชนอื่นเพื่อศึกษาเปรียบเทียบ

4.1.6 โบราณวัตถุ ประกอบด้วยโบราณวัตถุนานาชาติที่ค้นพบในชุมชนคีรีวง เช่น เครื่องมือหินขัดและภาชนะดินเผา เป็นต้น ซึ่งข้อมูลประเภทนี้อาจจะมีการค้นพบในชุมชนคีรีวงเพียงจำนวนเล็กน้อย

4.2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยตามโครงการนี้ได้อาศัยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการประสมประสานกันของวิธีการวิจัยหลายวิธี เช่น วิธีการวิจัยทางประวัติศาสตร์ (Historical Research) วิธีการวิจัยภาคสนาม (Field Research) และวิธีการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR-Participatory Action Research) เป็นต้น โดยแต่ละวิธีได้มีการประยุกต์ใช้ในบริบทที่เหมาะสม กล่าวคือ

4.2.1 ในกรณีของการเก็บข้อมูลประเภทข้อมูลเอกสาร ได้อาศัยวิธีการวิจัยทางประวัติศาสตร์เป็นหลัก โดยการสำรวจเอกสารที่เกี่ยวข้องจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งในส่วนของหอสมุดและหน่วยงานต่าง ๆ แล้วศึกษาและเก็บรวบรวมเอกสารเหล่านั้นในรูปของการถ่ายเอกสาร การคัดลอก และการบันทึกสาระสำคัญ เป็นต้น

4.2.2 ในกรณีของข้อมูลชุมชนปาฐะหรือจารีตบอกเล่า มีวิธีการดำเนินงานดังนี้

4.2.2.1 ข้อมูลจากการสังเกตได้อาศัยวิธีการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นหลัก โดยการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร บันทึกโดยใช้แถบบันทึกเสียงและถ่ายภาพ 2 ครั้ง

4.2.2.2 ในส่วนของการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยตรง เช่น การจัดเวทีร่วมกับชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง 3 ครั้ง เพื่อทบทวนสภาพปัญหาการจัดการท่องเที่ยวในระยะที่ผ่านมา และเพื่อแสวงหาแนวทางในการพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชนแห่งนี้

4.2.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยอ้อมจากการสังเกต พุดคุย สัมภาษณ์กลุ่มย่อยตลอดระยะเวลา 3 เดือน อาทิตย์ละ 1 ครั้ง ทุกวันพุธ

4.2.3 ในกรณีของการเก็บรวบรวมข้อมูลประเภทข้อมูลสภาพแวดล้อม สถาปัตยกรรมและโบราณวัตถุได้อาศัยวิธีการวิจัยภาคสนามเป็นหลัก โดยการทำแผนที่ภูมิศาสตร์ การบันทึกพันธุ์พืชและสัตว์ และการถ่ายภาพ เป็นต้น และโดยใช่วิธีการสำรวจทางโบราณคดี (Archaeological Survey) ในแหล่งอันเป็นที่ตั้งของโบราณวัตถุ

สถานที่เกี่ยวข้องในการวิจัย และเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจดังกล่าวโดยวิธีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร บันทึกภาพ และภาพเขียนอย่างละเอียดตามหลักวิชา

5. การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล

ด้วยเหตุที่การวิจัยนี้ได้อาศัยข้อมูลหลายประเภท รวมทั้งได้อาศัยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการที่หลากหลาย ดังได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้น ในการวิเคราะห์ข้อมูลจึงต้องมีการประสมประสานด้วยวิธีการต่าง ๆ หลายวิธีเช่นเดียวกัน อาทิ

5.1 ในกรณีของข้อมูลประเภทข้อมูลเอกสาร จะมีการประเมินค่าเอกสาร เพื่อนำมาตีความและเรียบเรียง พร้อมด้วยการตรวจสอบร่วมกันกับหลักฐานข้อมูลประเภทอื่น การอธิบาย การวิพากษ์ การวิจารณ์ การแสดงความคิดเห็น และการหาข้อสรุป

5.2 ในกรณีของข้อมูลประเภทข้อมูลมุขปาฐะหรือจารีตบอกเล่าและการสังเกต จะมีการจัดกระทำข้อมูลแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกันกับข้อมูลที่ได้มาด้วยวิธีอื่น ๆ เช่น จากข้อมูลประเภทข้อมูลเอกสารและข้อมูลที่ได้มาจากการสำรวจสภาพแวดล้อม เป็นต้น แล้วมีการเรียบเรียงเป็นฉบับร่าง นำเข้าสู่กระบวนการสัมมนาทางวิชาการหลาย ๆ ครั้ง รวมทั้งการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ

5.3 ในกรณีของข้อมูลประเภทสภาพแวดล้อม จะมีการวิเคราะห์ถึงสภาพภูมิศาสตร์ และการตั้งถิ่นฐานของผู้คนในชุมชน แล้วนำมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลอื่นๆ เช่น ข้อมูลจากการสังเกตและสถาปัตยกรรม เพื่อให้เข้าใจถึงสภาพแวดล้อมที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมรวมถึงวิถีชีวิตในชุมชน

5.4 ในกรณีของข้อมูลประเภทสถาปัตยกรรมและโบราณวัตถุ จะมีการจำแนกประเภทของโบราณวัตถุและสถาปัตยกรรมออกเป็นอายุสมัยและหน้าที่การใช้งาน และมีการตีความและเรียบเรียง พร้อมด้วยการตรวจสอบร่วมกันกับหลักฐานอื่น ๆ การอธิบาย การวิพากษ์ การวิจารณ์ การแสดงความคิดเห็น และการหาข้อสรุป

บทที่ 4

ผลการวิจัย

1. ผลที่เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์

1.1 สิ่งที่เกิดขึ้น

1.1.1 การถอดบทเรียนจากชุมชน

งานวิจัยฉบับนี้มีจุดประสงค์ประการหนึ่งที่มุ่งเน้นไปสู่การถอดบทเรียนจากชุมชน เพื่อเรียนรู้ถึงประสบการณ์ที่ผ่านมาของชุมชน โดยคณะวิจัยจะขอแบ่งการถอดบทเรียนนี้ออกเป็น 3 ประการ กล่าวคือ

1) บทเรียนเรื่องสภาพแวดล้อม

ชุมชนคีรีวงเป็นชุมชนที่พึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นชุมชนที่อยู่ในวงล้อมของขุนเขาที่มีสภาพป่าธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ชาวคีรีวงในอดีตได้ดำรงด้วยการอาศัยความสมบูรณ์ของสภาพแวดล้อมเหล่านี้ โดยการโค่นถากถาง และเผาป่า แล้วจึงปลูกพืชสวนขึ้นทดแทนลงบนดินที่อุดมสมบูรณ์เคยเป็นป่ามาก่อน แต่ต่อมาการโค่นทำลายป่าไม้ที่มีมากขึ้นได้นำไปสู่บทเรียนที่ประมาทค่ามิได้ของชาวคีรีวง

ในปี พ.ศ. 2505 คราวเกิดพายุไต้ฝุ่นแอเรียดและ พ.ศ. 2518 คราวเกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ที่น้ำป่าไหลทะลักเข้าสู่ชุมชน เป็นภัยธรรมชาติครั้งร้ายแรงของชุมชนคีรีวง เหตุการณ์ทั้งสองนี้ได้นำมาสู่ความสูญเสียบ้านเรือน ทรัพย์สิน และชีวิตของชาวคีรีวงเป็นจำนวนมาก สาเหตุของหายนะนี้มาจากการทำลายป่าไม้และสภาพแวดล้อมธรรมชาติที่อยู่รอบชุมชนแห่งนี้ บทเรียนเหล่านี้ได้ทำให้ชาวคีรีวงเริ่มหันมาตระหนักถึงความจำเป็นในการอนุรักษ์สภาพธรรมชาติของป่าไม้ของชุมชน

อย่างไรก็ตามในปี พ.ศ. 2531 ได้เกิดเหตุการณ์ซึ่งเป็นประจักษ์พยานอย่างดีในความล้มเหลวของความพยายามที่จะอนุรักษ์สภาพป่าไม้ของชุมชนคีรีวง และยังปรากฏว่าชาวบ้านร้อยละ 60 ยังเผาป่าเพื่อทำสวน เหตุการณ์ครั้งนั้นคืออุทกภัย

ครั้งร้ายแรง ที่คร่าชีวิต ทรัพย์สิน บ้านเรือนของชาวศิริวงเป็นจำนวนมากสาหัส จนบางราย ต้องสิ้นเนื้อประดาตัวไปในพริบตา และยังเปลี่ยนสภาพแวดล้อมในชุมชนไปอย่างมหันต์

บทเรียนครั้งนี้ทำให้ชาวศิริวงหันมาตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ป่าอย่างจริงจัง มีการจัดกิจกรรมฟื้นฟูและป้องกันป่ารอบ ๆ ชุมชน มีการปลูกป่าตั้งแต่พื้นราบในหุบเขาจนถึงยอดเขา ร่วมกันปลูกต้นไม้ประคองตลอดแนวคลองท่าหา คลองป่า คลองท่าชาย คลองท่าดี เพื่อกันตลิ่งพัง เป็นการปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์ป่าให้แก่ชาวบ้าน องค์การที่โดดเด่นที่สุดในการอนุรักษ์นี้คือ “องค์กรเดมิสีเขียวให้เขาหลวง” ซึ่งเกิดจากชาวบ้านและผู้นำชุมชนรุ่นใหม่ร่วมมือร่วมใจกันรณรงค์จนประสบผล แนวคิดเรื่องการอนุรักษ์ป่าของชาวศิริวงนี้ได้ถูกเน้นย้ำอีกครั้งเมื่อมีการกำเนิดขึ้นของ “ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” ในชุมชนศิริวง ซึ่งทางชมรมนี้ได้เข้ามารณรงค์ในเรื่องนี้อย่างต่อเนื่อง จนปัจจุบันสถานการณ์การทำลายป่าไม้ได้ลดน้อยลงไปอย่างมากและชุมชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของป่าธรรมชาติจนเข้าร่วมในโครงการอนุรักษ์ต่าง ๆ อยู่เป็นนิจ

2) บทเรียนเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ชุมชนศิริวงมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายในสมัยอดีต ฐานะของแต่ละคนก็ไม่แตกต่างกันมากนัก และผู้ที่ดูแลความเป็นอยู่ของบ้านของครอบครัวหรือตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ คือ ผู้ใหญ่ที่ตระกูลนั้นหรือบ้านนั้นให้ความเคารพนับถือ พระสงฆ์เป็นผู้นำทางสังคมที่ผู้คนต่างศรัทธา สังคมมีความซับซ้อนน้อย มีความสามัคคีเป็นพลังสู่ความสำเร็จในชุมชน

ต่อมาเมื่อผู้นำชุมชนรุ่นใหม่ที่มีตำแหน่งหน้าที่เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือ อบต. เข้ามามีบทบาทที่สอดคล้องกับสภาพสังคมที่มีคนมากขึ้น สังคมซับซ้อนขึ้น มีอาชีพหลากหลายมากขึ้น และมีผลประโยชน์มากขึ้น ทำให้ปัญหาในชุมชนนั้นมีความหลากหลายและมากขึ้นกว่าอดีต การจัดการทางสังคมที่อาศัยผู้นำหลายคนหลายหน้าที่เข้ามาช่วยประสานงานและดูแลจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยตามสังคม

3) บทเรียนเรื่องการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามความเข้าใจของชุมชนศิริวงก็คือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยมีความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในมิติที่หลากหลายดังนี้

- การท่องเที่ยวที่ไม่ทำลาย
- การท่องเที่ยวที่ใช้ชีวิตกับชาวบ้าน

- การท่องเที่ยวที่ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดการ

ความเข้าใจว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลาย
เหตุผลประการหนึ่งอาจจะเป็นเพราะชาวบ้านคีรีวงมีความคุ้นเคยและเข้าใจคำว่า การ
อนุรักษ์มาแล้วเป็นอย่างดีนับตั้งแต่ปี 2532 ภายหลังจากเหตุการณ์อุทกภัยครั้งร้ายแรงที่
เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งมีสาเหตุมาจากการตัดไม้ทำลายป่า และเหตุการณ์ครั้งนั้นสร้างความ
ตระหนักเรื่องอนุรักษ์ โดยการไม่ทำลายธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ให้กับชาวคีรีวงได้เป็น
อย่างดี

นอกจากนั้นเหตุผลอีกประการหนึ่งคือ การที่มีหน่วยงานจากภายนอก
เข้าไปเกี่ยวข้องกับจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน ได้แก่ องค์กรพัฒนาเอกชน
และ ททท. ด้วยการเข้ามาพบปะสนทนา พาไปศึกษาดูงาน จัดอบรมให้ความรู้เรื่องการ
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ก็น่าจะเป็นอีกปัจจัยที่ทำให้ชาวบ้านคีรีวงเข้าใจว่าการท่องเที่ยวเชิง
นิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลาย

ส่วนความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อีก 2 มิติ ที่เห็น
ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่ใช้ชีวิตกับชาวบ้าน และ เป็นการท่องเที่ยวที่
ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดการนั้น อาจเป็นไปได้ว่า ความเข้าใจทั้ง 2 มิติ ดังกล่าวนี้นั้น
ส่วนหนึ่งเกี่ยวข้องกับการที่ชาวบ้านได้มีโอกาสออกไปศึกษาดูงานการจัดการท่องเที่ยวเชิง
นิเวศในพื้นที่อื่น เข้าฟังการอบรมสัมมนาของหน่วยงานภายนอกที่เข้าไปในชุมชนคีรีวง
ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้ที่มีความรู้ มีการศึกษา จึงทำให้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
เชิงนิเวศของชาวบ้านกลุ่มนี้มีมุมมองในมิติที่กว้างขึ้น

ทั้งนี้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชาวบ้านทั้ง 3
มิติดังกล่าวข้างต้นนั้น เป็นความเข้าใจที่สอดคล้องกับที่สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และ
เทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540) ซึ่งได้สรุปคำจำกัดความของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
เอาไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ
ถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศโดยมีการะบวนการเรียนรู้ร่วมกันของ
ผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น
เพื่อบ่มบ่มให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

ผู้นำในชุมชนคีรีวงซึ่งมีบทบาทสำคัญในการจัดการการท่องเที่ยว
เชิงนิเวศของชุมชนคีรีวงนั้นประกอบด้วย

- ผู้นำที่เป็นทางการได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต.
- ผู้นำตามธรรมชาติ ได้แก่ ผู้อาวุโส ประชาชน และ

กรรมการกลุ่มองค์กรในชุมชน โดยกลุ่มผู้นำเหล่านี้ต่างมีบทบาทร่วมในฐานะคณะกรรมการชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง นับตั้งแต่การก่อตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง รวมไปถึงการกำหนดแผนการจัดการ และกฎ ระเบียบ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การดูแลและบริการนักท่องเที่ยวรวมทั้งการแก้ไขปัญหา

เมื่อการจัดการท่องเที่ยวประสบปัญหา เช่น การจัดคิวให้กับกลุ่มบ้านพัก หรือกลุ่มลูกหาบคนนำทางไม่ลงตัว นักท่องเที่ยวเข้ามาโดยไม่ได้ติดต่อมาล่วงหน้า หรือนักท่องเที่ยวเกิดความเข้าใจผิดกับการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมของชมรมการท่องเที่ยว กลุ่มผู้นำชุมชนได้เข้ามามีบทบาทในการแก้ปัญหาในลักษณะของการให้คำปรึกษากับสมาชิกดำเนินการแก้ไขปัญหาให้กับสมาชิกดำเนินการแก้ไขปัญหาให้กับนักท่องเที่ยว

บทบาทที่โดดเด่นของผู้นำชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นผูกติดอยู่กับบุคคล คือ ประธานชมรมฯ เนื่องจากนับตั้งแต่ช่วงก่อตั้งชมรมการท่องเที่ยวฯ มาจนถึง ปลายปี 2541 ผู้ที่ดำรงตำแหน่งประธานชมรมการท่องเที่ยวฯ นั้น คือ กำนัน ต.กำโลน และในขณะเดียวกันยังดำรงตำแหน่งประธานบริหาร อบต. ควบคู่ไปด้วย แม้ว่าจะหมดวาระในตำแหน่งกำนัน และประธานบริหาร อบต. ไปแล้ว ก็ยังคงได้รับความไว้วางใจจากสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวฯ เลือกให้ดำรงตำแหน่งประธานชมรมการท่องเที่ยวต่อไปจากการประชุมสมาชิกการท่องเที่ยวฯ เมื่อวันที่ 21 ม.ค. 2542 และยังคงมีบทบาทสำคัญอยู่เช่นเดิม เช่น บทบาทในการประสานงานกับ ททท. บทบาทในการเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในชุมชน ในปี 2545 ชุมชนได้เลือกประธานชมรมการท่องเที่ยวคนใหม่ แต่ผู้นำรุ่นก่อนยังคงเป็นที่ปรึกษาอย่างใกล้ชิด

ปัญหาที่เกิดขึ้นมีสาเหตุจาก 2 ประการ

- 1) ปัจจัยจากภายในชุมชน
- 2) ปัจจัยภายนอกชุมชน

กล่าวคือ

1) ปัญหาที่เกิดจากภายในชุมชน

1.1) ความสับสนด้านข้อมูล

ความเข้าใจข้อมูลเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวของสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวฯ ยังไม่ชัดเจน โดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของตนเองที่มีต่อนักท่องเที่ยว ทำให้บางครั้งการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนไม่เป็นในทิศทางเดียวกันทั้งนี้เนื่องจากสมาชิกไม่ค่อยให้ความสนใจกับการเข้าร่วมประชุม และไม่สนใจศึกษาข้อมูลซึ่งทางคณะกรรมการชมรมฯ จัดทำเป็นคู่มือแจกให้

1.2) ความขัดแย้งระหว่างผู้นำ

ปัญหาความขัดแย้งส่วนตัวระหว่างผู้นำที่เป็นคณะกรรมการชมรมการท่องเที่ยวบางคน ทำให้ขาดการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อความไม่ต่อเนื่องการจัดการท่องเที่ยว ความระแวงสงสัย โดยเฉพาะเมื่อมีผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเข้ามาเกี่ยวข้องมากขึ้น เช่น ความขัดแย้งระหว่างกรรมการ

1.3) การประสานงานไม่ราบรื่น

การประสานงานในการจัดการการท่องเที่ยวมีปัญหาเกิดขึ้นซึ่งมีสาเหตุเนื่องมาจากตัวบุคคลและเครื่องมือในการสื่อสาร กล่าวคือ กรรมการชมรมฯ ซึ่งได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานทำงานในหน้าที่ไม่ได้เต็มที่ นอกจากนี้สมาชิกบางคนคิดว่า การดำเนินงานของชมรมการท่องเที่ยวฯ นั้นยึดติดกับตัวประธานมากเกินไป ทำให้การประสานงานไม่ทั่วถึงกัน ประกอบกับการประชุมสมาชิกก็ทิ้งช่วงห่างไป และไม่ค่อยได้พูดคุยเรื่องปัญหาของชมรมการท่องเที่ยวฯ ในที่ประชุม ทำให้ปัญหายิ่งบานปลายออกไป

ในขณะที่ทางด้านเครื่องมือสื่อสารคือโทรศัพท์ที่ใช้ในการติดต่อประสานระหว่างชมรมการท่องเที่ยวฯ กับนักท่องเที่ยว ก็มีอยู่เพียง 2 เครื่อง ทำให้บางครั้งเกิดความคลาดเคลื่อนในการติดต่อประสานงาน

1.4) ชาวบ้านให้ความสำคัญกับอาชีพชาวสวน

ช่วงเวลาการท่องเที่ยวในคีรีวงที่มีการกำหนดขึ้นประมาณเดือนมิถุนายน ถึง เดือนกันยายน เป็นช่วงเวลาที่ตรงกับการเก็บผลิตผลหลักจากสวนสมรมของชาวบ้านคีรีวงซึ่งถือเป็นรายได้หลักของชาวบ้าน ดังนั้นเมื่อนักท่องเที่ยว

เข้ามาเพื่อขึ้นไปศึกษาธรรมชาติเขาหลวง จำเป็นต้องอาศัยผู้นำทางลูกหาบ จากชมรมการท่องเที่ยวฯ การหาสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวฯ เพื่อไปให้บริการกับนักท่องเที่ยว จึงเป็นเรื่องค่อนข้างยากเพราะชาวบ้านเห็นว่ารายได้จากผลผลิตในสวนที่จะได้รับนั้นสูงกว่ารายได้จากการนำเที่ยวขึ้นไปศึกษาธรรมชาติบนเขาหลวง

1.5) การปฏิบัติบางอย่างขัดแย้งกับแนวความคิดเรื่องการอนุรักษ์

ประชาชนบางคนซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นกลุ่มตรวจสอบการดำเนินการของชมรมการท่องเที่ยวฯ มีความคิดเห็นว่า การปฏิบัติบางอย่างของชมรมการท่องเที่ยวฯ ที่เกิดขึ้นจริงนั้นสวนทางกับแนวความคิดเรื่องการอนุรักษ์ เช่น การทิ้งขยะ การถ่ายสิ่งปฏิกูลลงในลำคลอง การตัดต้นไม้บนเขาหลวง การไม่จำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวที่ขึ้นเขาหลวง กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีขึ้นโดยการดำเนินงานของชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวงนั้นในทางปฏิบัติแล้วก่อให้เกิดปัญหาขยะ ปัญหาการถ่ายเทสิ่งปฏิกูลในลำคลอง ซึ่งเป็นการปฏิบัติที่สวนทางกันกับการอนุรักษ์

1.6) ประธานชมรมการท่องเที่ยวขาดอำนาจ

ในช่วงเริ่มก่อตั้งขึ้นในปี 2539 จนถึง ปี พ.ศ.2541 ผู้ที่ทำหน้าที่ประธานชมรมการท่องเที่ยวฯ ในช่วงเวลานั้นทำให้การจัดการการท่องเที่ยวดำเนินไปอย่างค่อนข้างราบรื่น การจัดการกับปัญหาต่าง ๆ สามารถทำได้ง่าย แต่เมื่อตำแหน่งทางการของผู้นำชุมชนครบวาระ และมีการเลือกตั้งใหม่ในช่วงเดือน ต.ค. – พ.ย. 2541 ซึ่งผู้นำคนเดิมไม่ได้ลงสมัครรับเลือกตั้งด้วย แต่ยังทำหน้าที่ประธานชมรมการท่องเที่ยวฯ ซึ่งอำนาจหน้าที่ในการจัดการลดน้อยลง จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือกับผู้นำที่เป็นทางการ เช่น กำนัน ประธานอบต. แต่ยังไม่สามารถเชื่อมต่อการดำเนินงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันได้ ปี 2545 มีการเลือกตั้งประธานชมรมการท่องเที่ยวคนใหม่ซึ่งยังต้องอาศัยผู้นำรุ่นก่อนเป็นที่ปรึกษาอย่างใกล้ชิด

2) ปัญหาที่เกิดขึ้นจากปัจจัยภายนอก

2.1) ททท. รุกจนตั้งรับไม่ได้

การประสัมพันธ์ของ ททท. ทำให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวที่ติดต่อผ่านทางชมรม การท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่ชาวบ้านซึ่งมีส่วนในการ

จัดการท่องเที่ยวของชมรมการท่องเที่ยวยังไม่มีความพร้อมเพียงพอ และยังคงรับไม่ทันกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มปริมาณเข้ามา

ทั้งนี้ประชาชนในชุมชนคีรีวงมีแนวทางในการแก้ปัญหาซึ่งเกิดจากปัจจัยภายในชุมชนทั้ง 3 ระดับ คือ

ปัญหาที่เกิดขึ้นในระดับบุคคล มีแนวทางการแก้ปัญหาโดยอาศัยความสัมพันธ์ในลักษณะเครือข่ายเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา ด้วยการให้ผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือเป็นคนช่วยพูดเพื่อทำความเข้าใจให้

“มีบางคนที่เป็นพวกขวางโลก คือมัน ก็ให้คนที่เขานับถือไปช่วยพูด ก็ตกลงกันได้เพราะเป็นเครือญาติกัน หรือคิงคนเหล่านี้มาร่วมเป็นสมาชิก”

ปัญหาที่เกิดขึ้นในระดับปฏิบัติการ มีแนวทางในการแก้ไขปัญห โดยการเลือกตั้งคณะกรรมการชุดใหม่ และเปลี่ยนแปลงแผนการจัดการท่องเที่ยวใหม่เพื่อแก้ไขจุดบกพร่องของรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวแบบเดิม

ปัญหาที่เกิดขึ้นในระดับนโยบาย และการควบคุมดูแล มีการเสนอแนวทางโดยให้ อบต.เข้ามามีบทบาทในการออกข้อบังคับ และแผนการจัดการในเชิงนโยบาย เพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชนเป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม เช่น ให้กลุ่มองค์กรในท้องถิ่น อบต.เป็นผู้ควบคุมกำกับดูแล โดยให้อบต.มีนโยบาย แผนงาน และข้อบังคับที่ชัดเจนเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวของคีรีวงจำเป็นต้องมีหน่วยงานข้างนอก ทั้ง ททท. อุทยาน เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา เพราะลำพังชุมชนแก้ปัญหาเองเราแก้ได้เฉพาะบางจุด

ประชาชนในชุมชนคีรีวงมองการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่าเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลาย เป็นการท่องเที่ยวที่ใช้ชีวิตกับชาวบ้าน และเป็นการท่องเที่ยวที่ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดการ ด้วยรูปแบบการสื่อสารในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน 4 รูปแบบ ได้แก่ การสื่อสารสองทางที่ไม่เป็นทางการ การสื่อสารสองทางที่เป็นทางการและมีปฏิริยาโต้ตอบกันมาก การสื่อสารสองทางที่มีปฏิริยาโต้ตอบกันน้อย และการสื่อสารทางเดียวที่ไม่เป็นทางการ โดยผู้นำชุมชนมีบทบาทในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตั้งแต่การก่อตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง การกำหนดแผนการจัดการและกฎระเบียบ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การดูแลบริการนักท่องเที่ยวรวมถึงการแก้

ไขปัญหา ซึ่งในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนคีรีวงนั้นประสบปัญหาที่เกิดจากปัจจัยภายในชุมชนและปัจจัยภายนอกชุมชน

1.1.2 การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน

ในอดีตที่ผ่านมาได้มีงานวิจัยและงานเขียนที่ได้กล่าวถึงประวัติคีรีวงหลายชิ้น และโดยส่วนมากงานเขียนเหล่านั้นจะมุ่งเน้นศึกษาถึงประวัติชุมชนที่ได้รับการบอกเล่าจากผู้คนในชุมชนเป็นหลัก ทำให้งานที่ออกมามักจะกล่าวไปในทำนองเดียวกัน คือดินแดนที่เป็นที่ตั้งของชุมชนคีรีวงในปัจจุบันได้ถูกบุกเบิกเป็นครั้งแรกจากบรรพบุรุษชาวคีรีวงผู้เป็นทหารหนีทัพเข้ามาสู่พื้นที่นี้ในราว 200 ปีก่อน¹

งานเขียนและงานวิจัยเหล่านี้ได้สร้างกรอบความคิดในการมองประวัติศาสตร์ของชุมชนคีรีวงให้แคบลงและกินเวลาเพียงไม่กี่ร้อยปี และได้เป็นแนวคิดหลักสำหรับผู้วิจัยที่เข้ามาทำงานในชุมชนคีรีวงมาเป็นระยะเวลานาน แต่ในความเป็นจริงแล้วในพื้นที่ชุมชนคีรีวงนี้ได้ปรากฏหลักฐานการอยู่อาศัยของมนุษย์มาก่อนหน้าระยะดังกล่าว ซึ่งเมื่อคณะวิจัยได้เข้าไปเก็บข้อมูลทางโบราณคดีในชุมชนคีรีวงพบว่า ได้มีหลักฐานทางโบราณคดีที่บ่งบอกได้ว่ามีมนุษย์เข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชนแห่งนี้มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ รวมทั้งหลักฐานอื่นๆ ในหลายช่วงระยะเวลาอีกด้วย

นอกจากนี้สังคมของชาวคีรีวงในปัจจุบันได้มีพัฒนาการอย่างยาวนาน นับตั้งแต่เริ่มตั้งชุมชน ความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดในหมู่เครือญาติ การมีวัดเป็นจุดศูนย์กลางของชุมชน การใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างคุ้มค่าและใช้ด้วยความเข้าใจ ความสัมพันธ์กับชุมชนภายนอก รวมถึงความเชื่อต่างๆ ได้กลายมาเป็นลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนคีรีวง โดยคณะผู้วิจัยจะขอลำรายละเอียดดังนี้

1) หลักฐานทางโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์

ภาคใต้ของประเทศไทยได้มีการค้นพบร่องรอยหลักฐานทางโบราณคดีที่ระบุได้ว่า ได้มีมนุษย์เข้ามาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ยุคหินเก่า ในราว 37,000 ปีมาแล้ว ได้มีการค้นพบโบราณวัตถุและโครงกระดูกที่ถ้ำหลังโรงเรียนและถ้ำหมอนเขียว จังหวัดกระบี่ เครื่องมือหินในช่วงสมัยนี้ส่วนใหญ่มีขนาดใหญ่เป็นเครื่องมือหินกระเทาะ มีรอยกระเทาะที่ไม่ปราณีตเพียงไม่กี่รอย นักโบราณคดีเรียกเครื่องมือหินประเภทนี้ว่า เครื่องมือหินกรวดแม่น้ำโดยมากจะเป็นประเภทขูดสับและสับตัด (Chopper - Chopping tool) แต่ก็ยังมีเครื่องมือหินบางส่วนที่ใช้หินต่างออกไปรวมทั้งมีการ

กะเทาะแตกต่างออกไปอีกด้วย นักวิชาการได้สันนิษฐานว่ามนุษย์ในยุคนี้น่าจะเป็น นายพรานหรือเก็บของป่าล่าสัตว์และไม่พบหลักฐานที่บ่งบอกถึงการเกษตรกรรม²

ต่อจากนั้นมีวัฒนธรรมสมัยก่อนประวัติศาสตร์ของภาคใต้ได้มี พัฒนาการต่อเนื่องเข้าสู่ยุคหินกลางราว 12,000-5,000 ปีมาแล้ว หรือในช่วงไพลสโตซีน ตอนปลาย เครื่องมือหินกะเทาะในช่วงนี้โดยรวมแล้วมีขนาดเล็กและประณีตกว่าใน สมัยหินเก่าและได้มีเครื่องมือหินประเภทใหม่เกิดขึ้นที่นักโบราณคดีบางท่านเรียกว่า เครื่องมือหินแบบโฮบินเนียนที่มีหลายรูปแบบ บางรูปแบบได้มีการกะเทาะรอบก้อนหินที่ นำมาทำเป็นเครื่องมือหินซึ่งภาษาอังกฤษเรียกว่า ดิสก์ (Disc) มนุษย์ในยุคนี้ได้ดำรงชีวิต แบบนายพรานและชาวประมงอยู่เช่นเดียวกับยุคหินเก่าคือยังไม่เริ่มการเพาะปลูก³

ล่วงเข้าสู่ยุคสุดท้ายของสมัยก่อนประวัติศาสตร์ยุคหิน คือ ยุคหิน ใหม่ มนุษย์ในภาคใต้ของประเทศไทยได้เริ่มการทำสิกรรมมีอายุราว 5,000-4,000 ปีมาแล้วเครื่องมือหินในยุคนี้มีไข่มือหินกะเทาะ แต่เป็นเครื่องมือหินขัด (Polished Axe) ที่ผลิตโดยการนำก้อนหินที่จะทำเป็นเครื่องมือมาลับจนมีคมสามารถใช้งานได้ เครื่องมือ ประเภทนี้ถูกค้นพบทั่วทั้งคาบสมุทรสยาม และได้กลายเป็นโบราณวัตถุประเภทเด่น (Diagnostic Artifacts) ที่ถูกนำมาใช้ในการกำหนดแหล่งโบราณคดีในยุคหินใหม่ ในสมัย นั้นนอกจากเครื่องมือหินขัดแล้วยังมีการคิดค้นการผลิตภาชนะดินเผาเป็นครั้งแรกอีกด้วย ซึ่งต่อมาได้กลายมาเป็นเครื่องใช้ที่สำคัญมากในทุกสังคม⁴

หลักฐานข้อมูลทางโบราณคดีในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่ค้นพบ ในชุมชนศิรีวังนั้นสามารถแยกได้ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ เครื่องมือหินขัดและเศษ ภาชนะดินเผาซึ่งกำหนดอายุได้ในยุคหินใหม่

เครื่องมือหินขัดได้ถูกค้นพบหลายบริเวณในชุมชนศิรีวัง ซึ่งส่วน มากจะค้นพบในบริเวณเชิงเขาที่ปัจจุบันเป็นพื้นที่สวนหรือที่ดินของชาวบ้านเครื่องมือหิน นี้ชาวบ้านเรียกว่า “ขวานฟ้า” เครื่องมือหินขัดทั้งหมดที่ค้นพบในชุมชนศิรีวัง ถูกค้นพบ โดยชาวบ้านโดยมิได้มีขั้นตอนการสำรวจและขุดค้นทางโบราณคดีก่อนการเก็บโบราณ วัตถุเหล่านี้ ทำให้ตำแหน่งที่พบเครื่องมือหินไม่ชัดเจน ซึ่งหมายรวมถึงความลึกระหว่าง เครื่องมือหินในพื้นที่ดินกับผิวดิน ระยะห่างระหว่างเครื่องมือหินชิ้นหนึ่งกับอีกชิ้นหนึ่งหรือ ของอื่นที่พบร่วม และบริบททางโบราณคดีของเครื่องมือหินเหล่านั้น การที่ไม่ทราบถึง

รายละเอียดดังกล่าว ทำให้คณะวิจัยไม่สามารถอธิบายถึงวัฒนธรรมยุคหินใหม่ในชุมชนนี้
อย่างละเอียดละออได้ เครื่องมือหินขัดนี้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท กล่าวคือ

ประเภทแรก เครื่องมือหินขัดที่มีคมตัดตรงหรือโค้งเพียงเล็กน้อย
มีทั้งแบบรูปทรงเรียวยาวและกว้างสันเกือบจะเป็นรูปสี่เหลี่ยมจตุรัส

ประเภทที่สอง เครื่องมือหินขัดที่มีคมเป็นปลายแหลม ซึ่งเกิดจาก
การขัดคมทั้งสองด้านมาบรรจบกันตรงกลางทำให้เกิดปลายแหลม

เครื่องมือหินขัดส่วนใหญ่ที่ค้นพบในชุมชนนี้ใช้หินลูกรังซึ่งเป็น
หินที่หาได้ง่ายในชุมชน แสดงถึงความสามารถของมนุษย์ยุคนั้นในการประยุกต์ใช้
ทรัพยากรใดท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์

ในส่วนของภาชนะดินเผาที่ค้นพบในชุมชนศิรวิงนั้น บางครั้งจะ
พบร่วมกับเครื่องมือหินขัด ภาชนะดินเผาส่วนใหญ่เป็นเนื้อดิน เผาด้วยความร้อนไม่สูง
เนื้อภาชนะร่วน จึงทำให้ภาชนะดินเผาส่วนใหญ่ที่ค้นพบล้วนแตกหัก แต่เป็นที่น่าเสียดาย
ที่ชาวบ้านมักจะไม่เก็บภาชนะดินเผาที่มีสภาพไม่สมบูรณ์ไว้ และไม่มีการบันทึกแหล่งที่
พบ จึงทำให้ไม่สามารถศึกษาเกี่ยวกับภาชนะดินเผายังละเอียดได้

จากหลักฐานที่กล่าวมาทั้งหมดนำไปสู่ข้อสมมติฐานได้ว่าดินแดน
ที่เป็นที่ตั้งของชุมชนศิรวิงในปัจจุบันได้มีมนุษย์เข้ามาอยู่อาศัยแล้วในอดีตครั้งแรกสมัย
ก่อนประวัติศาสตร์ยุคหินใหม่ ที่มีอายุราว 5,000-4,000 ปีมาแล้ว อันแสดงถึงความ
เหมาะสมของพื้นที่ในการตั้งถิ่นฐาน ซึ่งประกอบด้วยความอุดมสมบูรณ์ของน้ำ ของป่า
ของดิน รวมถึงทรัพยากรที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอื่น ๆ ด้วย และคณะวิจัยเห็นควรเสนอ
ให้มีการศึกษาถึงวัฒนธรรมสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในชุมชนศิรวิงต่อไป อันอาจ
จะนำมาสู่ข้อมูลที่มีค่าทางวิชาการและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อีกด้วย

2) หลักฐานทางโบราณคดีในราวพุทธศตวรรษที่ 20-23

คณะผู้วิจัยมิได้พบหลักฐานทางโบราณคดีในชุมชนศิรวิงที่ต่อเนื่อง
จากสมัยก่อนประวัติศาสตร์ยุคหินใหม่ แต่ได้พบหลักฐานที่ล่วงมาถึงราวพุทธศตวรรษที่
20-23 แล้ว คือ อิฐของเจดีย์โบราณของวัดศิรวิง

มีการเล่าเรื่องสืบต่อกันมาในชุมชนศิรวิงว่า ก่อนการสร้างวัดศิรวิง
ที่เห็นในปัจจุบันนี้ บริเวณที่สร้างวัดได้มีเจดีย์เก่าองค์หนึ่งประดิษฐานอยู่ก่อนหน้านั้นแล้ว
เมื่อผู้สถาปนาวัดมาเห็นเจดีย์องค์นั้นจึงได้ตัดสินใจสร้างวัดในบริเวณนี้ จากคำบอกเล่า

ของคนแก่ในชุมชนผู้เคยเห็นเจดีย์เก่าของวัดคีรีวงก่อนจะถูกรื้อทำลายเพื่อสร้างอุโบสถหลังใหม่สรุปได้ว่า เจดีย์องค์ที่ชำรุดทรุดโทรมเหลือเพียงแต่องค์ระฆังและฐาน องค์ระฆังมีลักษณะโคงขุนขึ้นมาเป็นรูปโอคว่ำสูงประมาณ 2.5-3.0 เมตร และกว้างประมาณ 8 เมตร และตั้งอยู่บนฐานรูปทรงสี่เหลี่ยม ซึ่งเมื่อพิจารณาจากรูปแบบแล้วคณะผู้วิจัยมีความเห็นว่าคล้ายคลึงกันกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชอย่างมาก คือเป็นสถูปทรงโอคว่ำหรือทรงระฆังที่ได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะศรีลังกา มีฐานรูปสี่เหลี่ยมรองรับองค์ระฆังและต่อจากองค์ระฆังเป็นบัลลังก์และปล้องไฉนรวมทั้งปลียอดโดยลำดับ รูปแบบสถูปนี้เป็นหนึ่งในเอกลักษณ์ของศิลปะที่เรียกว่าศิลปะในสกุลช่างนครศรีธรรมราช ซึ่งสามารถกำหนดอายุได้ในราวพุทธศตวรรษที่ 20-23 และได้มีการสืบเนื่องมาจนถึงยุคสยามวงศ์หรือสมัยอยุธยาในราวพุทธศตวรรษที่ 20-23⁵

จากการสำรวจของคณะวิจัย ณ บริเวณวัดคีรีวง ได้พบอิฐโบราณ ซึ่งเป็นหลักฐานแสดงถึงการปรากฏอยู่และอายุของสถูปที่ถูกทำลายไปก่อนหน้านี้ ผู้เฒ่าชาวบ้านได้ยืนยันว่าอิฐที่คณะวิจัยพบคืออิฐขององค์สถูปเก่าแก่จริง อิฐที่พบมีสภาพชำรุดมีความกว้างวัดได้ 13 เซนติเมตร และหนา 6.5 เซนติเมตร เนื้อดินร่วน อิฐมีร่องรอยส่วนผสมของเศษพืชในปริมาณสูง เช่น ข้าวเปลือกและฟาง จากการศึกษาอิฐที่พบในวัดคีรีวงน่าจะมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 20-23 ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบสถาปัตยกรรมของสถูปดังกล่าวมาแล้ว

นอกจากนี้ จากการตรวจสอบเอกสารโบราณทั้งตำนานเมืองนครศรีธรรมราชและพระนิพนธ์ไตร่ พบบว่าเอกสารทั้งสองชิ้นได้กล่าวถึงการมีบ้านมีเมืองอยู่ในดินแดนที่ปัจจุบันเป็นอำเภอลานสกาอย่างชัดเจน ซึ่งในเอกสารชิ้นแรกได้เรียกว่าลานสกา ส่วนเอกสารชิ้นที่สองเรียกว่า ลานสอกำ ในพระนิพนธ์ไตร่ได้กล่าวว่าเมื่อมีไข้ห่าระบาดในเมืองนครศรีธรรมราช พญาศรีธรรมโศกราชได้รับสั่งให้ย้ายบ้านเมื่อเข้าไปอยู่ในป่าเพื่อหนีโรคภัย⁶ โดยไปตั้งอยู่ที่ลานสอกาดังนั้นหลักฐานทางโบราณคดีที่คณะวิจัยค้นพบที่วัดคีรีวง สามารถที่จะเป็นหลักฐานหนึ่งที่ยืนยันถึงการมีชุมชนโบราณในราวพุทธศตวรรษที่ 20-23 ที่ชุมชนคีรีวงและอำเภอลานสกาได้มีความสัมพันธ์กับเมืองนครศรีธรรมราชมาเป็นระยะเวลายาวนานในประวัติศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับหลักฐานตำนานและเอกสารหลายชิ้น

3) ชุมชนเริ่มแรกของชาวศรีวิชัย

ชาวศรีวิชัยในปัจจุบันได้มีตำนานเกี่ยวกับการริเริ่มเข้ามาตั้งชุมชนของบรรพบุรุษของตนหลายกระแสแตกต่างกันไป กล่าวคือ⁷

3.1) การเป็นคนที่หนีศึกจากเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งได้หนีเจ้านายที่อยู่ในเมืองเข้ามาอยู่ในป่าที่ทูลกันดาร ทำให้เจ้านายติดตามเอาตัวกลับไปไม่ได้ บางพวกหนีการสักไกลไปถึงปลายปงหรือบริเวณต้นน้ำของคลองปง ซึ่งยังทูลกันดารที่เจ้านายและอำนาจของเจ้านายที่บ้านเมืองเข้าไปไม่ถึง

3.2) การที่คนย่านยาวเข้ามาสร้างวัด บริเวณชุมชนศรีวิชัยเมื่อก่อนเป็นป่าทึบ มีชาวบ้านจากย่านยาวเข้ามาหาเชือกนำไปทำนบชักปลา แต่มาเจอเจดีย์เก่าแก่ จึงได้สร้างวัดขึ้นบริเวณนั้น แต่ชาวบ้านก็ไม่ได้มาอยู่มากนักในสมัยแรกเริ่ม

3.3) การหนีเข้ามาอยู่ป่าพร้อมกับพระพุทธรูป ชาวบ้านกลุ่มแรกๆ ที่เข้ามานั้นมิใช่ไพร่หนีนาย แต่เป็นกลุ่มคนที่นำพระพุทธรูปสีหิงค์ที่ทางกรุงเทพมหานคร ขอมายังพระยานครมาเก็บซ่อนไว้

3.4) การเป็นทหารผ่านศึกแล้วได้รับการปูนบำเหน็จ ได้มีทหารที่ไปรบที่ไทรบุรีกลุ่มหนึ่งเมื่อชนะศึก ทางบ้านเมืองได้ปูนบำเหน็จโดยการมอบผู้หญิงมุสลิมให้เป็นภรรยาและที่ดินกว่า 400 ไร่ ที่ชุมชนศรีวิชัยแห่งนี้พร้อมทั้งให้นามสกุลอีกด้วย จึงได้เกิดชุมชนนี้ขึ้น

3.5) การเป็นพวกหนีศึกของข้าศึก พม่าได้เข้ามายึดและจับคนเป็นเชลยการทำเครื่องหมายของเชลยนั้นคือการสักหน้า จึงมีกลุ่มคนได้หนีการสักเพื่อจับเป็นเชลยนี้ ขึ้นมาอยู่บนที่ราบกลางหุบเขาที่ติดตามได้ยาก ซึ่งก็คือ กลุ่มคนที่ตั้งชุมชนศรีวิชัยนั่นเอง

เรื่องราวของชุมชนในสมัยแรกเริ่มตั้งถิ่นฐานนั้น เป็นไปอย่างเลือนลางมากเพราะมุขปาฐะที่เล่าสืบต่อกันมาในชุมชนมีมากมายหลายกระแส และไม่มี การจดบันทึกไว้ ทำให้ยากแก่การศึกษาและสืบค้นถึงที่มาที่แท้จริงของบรรพบุรุษของชาวศรีวิชัยในปัจจุบัน

ตระกูลของกลุ่มผู้ก่อตั้งชุมชนก็เช่นเดียวกันกับการก่อตั้งชุมชนคือ เป็นไปอย่างเลือนลางขาดความชัดเจน บางกระแสก็บอกเล่าต่อกันมาว่ามี 7 ตระกูลหลัก

ในขณะที่กระแสหนึ่งอ้างว่ามีมากกว่า 7 ตระกูลที่เป็นตระกูลดั้งเดิมที่สุดที่เข้ามาก่อตั้งชุมชนคีรีวงและเป็นบรรพบุรุษของชาวคีรีวงในปัจจุบัน

ชุมชนคีรีวงนี้ในอดีตเชื่อว่าขุนน้ำ ซึ่งได้มาจากการที่มีทรัพยากรน้ำอย่างมากมายและตั้งอยู่บริเวณต้นน้ำ ซึ่งข้อนี้เป็นชื่อที่มีความหมายบอกถึงสภาพที่ตั้งของชุมชนคีรีวงได้เป็นอย่างดี ส่วนคำว่าคีรีวงนั้นได้ชื่อตามวัดซึ่งตั้งขึ้นภายหลัง

4) ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชนคีรีวงในสมัยดั้งเดิม มีลักษณะแตกต่างกับในสมัยปัจจุบันโดยมีตัวแปรสำคัญ คือ ประชากรที่เพิ่มขึ้น ธุรกิจการท่องเที่ยว และโดยเฉพาะอย่างยิ่งภัยธรรมชาติ

สภาพภูมิศาสตร์ของชุมชนคีรีวงในสมัยก่อนอุทกภัยครั้งใหญ่ในปี 2531 แตกต่างอย่างยิ่งในสมัยปัจจุบัน คือแนวลำน้ำได้เปลี่ยนไป ในสมัยก่อนคลองใหญ่จะไหลผ่านทางด้านตะวันตกของวัดคีรีวง หรือไหลผ่านกลางระหว่างวัดคีรีวงกับบ้านเชิงแตระ แล้วคลองใหญ่จะไปบรรจบกับคลองปงและไหลต่อไปเป็นคลองท่าดี

ทางด้านประชากรที่เพิ่มขึ้นของชุมชนทำให้มีการขยายเขตที่อยู่อาศัยจากสมัยก่อนมีจำนวนหลังคาเรือน 20 ครั้วเรือน กลายเป็น 700 ครั้วเรือน และประชากรประมาณ 2,600 คน เมื่อมีการสำรวจประชากรใน พ.ศ. 2542⁸ ครั้วเรือนที่เพิ่มขึ้นได้กระจายตัวอยู่ทั่วทั้งที่ราบหุบเขาของชุมชนคีรีวง รวมถึงเชิงเขาบางบริเวณด้วย

ธุรกิจการท่องเที่ยวได้นำมาสู่การสร้างร้านอาหารและที่พักตากอากาศทำให้มีชาวบ้านบางส่วนของชุมชนได้ขยายการตั้งถิ่นฐานออกไปตามแนวลำคลองและเชิงเขาเพื่อให้เข้าถึงนักท่องเที่ยวที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาใช้บริการ

ชาวบ้านยุคดั้งเดิมราว 60 ปีก่อนนั้น ได้ตั้งถิ่นฐานบ้านช่องเป็นกลุ่ม ๆ โดยเรียกว่าบ้าน ในสมัยนั้นมีเพียงไม่กี่บ้านและแต่ละบ้านมีเพียงไม่กี่ครั้วเรือน ครั้วเรือนหนึ่งมีประชากรประมาณ 5-7 คน และโดยรวมแล้วชุมชนนี้มีบ้านประมาณ 20 กว่าหลังคาเรือน หรือมีประชากรราว 100-140 คน

การตั้งกลุ่มบ้านนั้นจะตั้งใกล้กับลำคลองทั้งคลองใหญ่และคลองปงเพราะสะดวกในการใช้ทรัพยากรน้ำทั้งอุปโภค บริโภค จับสัตว์น้ำมาเป็นอาหารและขับถ่ายลงบนสายน้ำ คีรีวงสมัยนั้นมีบ้านทั้งหมด 5 บ้าน คือ

บ้านในนา ตั้งอยู่ฝั่งซ้ายของคลองปงและบนฝั่งขวาของคลองใหญ่
บ้านในนาคือเป็นบ้านที่ตั้งอยู่ใกล้กับท่าเรือของเรือเหินือของคลองใหญ่

บ้านเชิงแตระ ตั้งอยู่ฝั่งขวาของคลองใหญ่ ฝั่งเดียวกับบ้านในนา

บ้านห้วนอน ตั้งอยู่บนฝั่งซ้ายของคลองใหญ่และทางทิศใต้ของวัด
คีรีวง

บ้านใหญ่ ตั้งอยู่บนฝั่งซ้ายของคลองใหญ่และทางทิศเหนือของวัด
คีรีวง

บ้านวัดกลาง ตั้งอยู่บริเวณวัดกลางซึ่งเป็นวัดร้าง อยู่ทางทิศ
ตะวันออกของวัดคีรีวง

ต่อมาเมื่อชุมชนคีรีวงมีประชากรเพิ่มขึ้น และมีการปกครองท้องถิ่นของกระทรวงมหาดไทยเข้ามามีบทบาท ชุมชนคีรีวงจึงถูกรวมไว้ให้อยู่ในพื้นที่ของ ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช มีพื้นที่ประมาณ 8,173 ไร่ ประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 9 บ้านคีรีวง และหมู่ที่ 10 บ้านคีรีธรรม ทั้ง 4 หมู่บ้านต่างตั้งชื่อให้คงคำว่าคีรีไว้เพื่อเป็นอนุสรณ์ให้รู้ว่าครั้งหนึ่งทั้ง 4 หมู่บ้านนี้ได้เคยมีชื่อเดียวกัน คือ คีรีวง⁹

5) โครงสร้างสังคม

โครงสร้างสังคม จะมีความหมายถึง การจัดระเบียบทางสังคม (Social Order) ในรูปแบบต่าง ๆ ทุกอย่างของมนุษย์ที่สามารถแยกออกมาได้ เช่น สถาบัน กลุ่ม กระบวนการ ฐานะทางสังคม ตลอดจนสถานภาพบทบาทและบรรทัดฐานทางสังคม

โครงสร้างสังคมสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องในการวิเคราะห์สังคมได้ โดยเป็นกรอบของเหตุผลซึ่งหากพิจารณาความคิดว่าด้วยโครงสร้างสังคม ในฐานะเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์สังคมแล้ว ความคิดดังกล่าวมีนัยสำคัญอยู่ 2 ประการที่เกี่ยวข้องกัน คือ¹⁰

ประการแรก แนวความคิดในการแยกแยะ (Differentiation) ออกเป็นกลุ่มหรือประเภทภายในสังคมที่ศึกษา เช่น ชนชั้น ชุมชน รัฐ และชาติพันธุ์ เป็นต้น

ประการที่สอง แนวคิดที่บ่งชี้ให้เห็นถึงพลังทางสังคมที่จะผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น การได้มาซึ่งปัจจัยการผลิต (Access to Means of Production)

เมื่อนำแนวความคิดและวิธีการวิเคราะห์สังคมโดยใช้โครงสร้างสังคมเป็นเครื่องมือมาใช้กับชุมชนคีรีวงแล้ว สามารถแยกพัฒนาการทางสังคมของคีรีวงได้ 3 ช่วงคือ

ช่วงแรก ราว 50 ปีที่แล้วขึ้นไป สามารถแยกแยะชนชั้นของผู้คนในคีรีวงได้เป็น 2 ชั้น คือ พระสงฆ์ และชาวสวน ชาวบ้านในชุมชนคีรีวงส่วนมากจะดำรงชีวิตด้วยการทำสวนบนที่ดินของตัวเอง โดยการจับจองที่ดินที่เป็นผืนป่าธรรมชาติแล้วทำการถากถางเพื่อปลูกพืชสวนนานาชนิดลงบนที่แปลงนั้น มิได้มีผู้นำที่มีที่ดินไปให้ผู้อื่นเช่าหรือเช่าที่ผู้อื่นเพื่อทำกิน ทุกคนต่างมีอาชีพและที่ดินที่สามารถดูแลตนเองและครอบครัวได้อย่างไม่ลำบาก เมื่อได้ผลผลิตมาก็จะนำขึ้นเรือที่เรียกว่าเรือเหินล่องไปตามลำคลองเพื่อนำไปขายหรือแลกเปลี่ยนกับผลิตผลชนิดอื่น โดยเฉพาะข้าวที่บริเวณปากแม่น้ำของอำวนครศรีธรรมราช โดยแต่ละครอบครัวก็จะมีเรือของตนเองในการดำเนินกิจกรรมอันนี้ อาจจะมีผู้รับจ้างขุดเรือเหินอยู่บ้างแต่มีในปริมาณที่น้อยมากและกระทำแบบขอแรงและน้ำใจกันมากกว่ามิได้จริงจังที่ต้องตอบแทนเป็นตัวแทนอย่างตายตัว ดังนั้นชนชั้นกลุ่มใหญ่ที่สุดของคีรีวงจึงเป็นชาวสวน

อีกชนชั้นหนึ่งคือ พระสงฆ์ โดยเฉพาะของวัดคีรีวง ชาวคีรีวงเป็นพุทธศาสนิกชนทั้งหมดและต่างรักและเคารพในตัวพระสงฆ์มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าอาวาสวัดคีรีวงสองรูปคือ หลวงพ่อขุนและหลวงพ่อเถื่อน ที่เป็นเจ้าอาวาสของวัดคีรีวงในช่วงแรกนี้ตามลำดับ

พลังทางสังคมที่ก่อให้เกิดการแยกแยะชนชั้นต่าง ๆ ดังกล่าว ในชุมชนคีรีวงจะพบว่าพลัง 2 อย่าง คือ พลังของระบบเครือญาติและพลังของระบบศาสนา

พลังอย่างแรกคือเป็นพลังที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับชุมชนคีรีวงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ยิ่งในช่วงแรกนี้ พลังของระบบเครือญาติมีความเด่นชัดมากในสังคมคีรีวง พลังนี้ช่วยให้มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันและแลกเปลี่ยนแรงงานโดยไม่ต้องพึ่งพาการจ้างงาน สถาปนาสังคมของชุมชนคีรีวงที่มีเทือกเขาล้อมรอบเป็นคังปราการป้องกันมิให้ระบบทุนนิยมจากภายนอกเข้ามามีอิทธิพลมากนักในความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน และคนในชุมชนคีรีวงในช่วงนี้ทุกคนต่างมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติซึ่งกันและกันทั้งสิ้น สามารถนับญาติกันได้ทุกคน ดังนั้นระบบเครือญาติจึงเป็นคัง

พลังที่ขับเคลื่อนและดำรงชุมชนอยู่ได้โดยมิต้องมีการใช้เงินตราเข้ามาเกี่ยวข้อง การขอแรงในการทำงานใด ๆ ถือเป็นภาระที่ญาติ ๆ ทุกคนต้องช่วยกัน ไม่ว่าจะเป็นการช่วยกันเงินเรือเหินลงน้ำเพื่อชนผักผลไม้ไปแลกข้าวแลกเกลือที่ปากแม่น้ำ ปลุกบ้านใหม่ หรือแม้กระทั่งการช่วยกันสร้างสาธารณสมบัติ เช่น ท่าเรือของเรือเหินก็ใช้การขอแรงงานในระบบเครือญาติทั้งสิ้น

ส่วนพลังของระบบศาสนาที่มีพระสงฆ์เป็นผู้นำ ได้เป็นพลังหลักในการยึดเหนี่ยวคนในชุมชนเข้าไว้ด้วยกันให้เหนียวแน่นขึ้น ได้มีบทบาทในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และให้การศึกษาและกล่อมเกลาคิดใจของชาวบ้านในชุมชน ชาวบ้านจะเคารพนับถือพระสงฆ์เป็นอย่างมากและจะส่งลูกหลานให้ไปอาศัยอยู่ที่วัด เพื่อเรียนหนังสือและปรนนิบัติพระและเมื่ออายุครบตามพระวินัยที่ให้บวชได้ก็จะบวชอยู่ที่วัดนั้น จากการที่พระสงฆ์ได้เป็นอาจารย์ของชาวบ้านส่วนใหญ่ในชุมชน ดังนั้นเมื่อมีข้อพิพาทระหว่างชาวบ้านที่ผู้ใหญ่ของคุ้มกันทั้งสองตกลงกันไม่ได้ จะต้องเข้าไปพบปะเพื่อให้พระเป็นผู้ตัดสินหรือแม้กระทั่งยกทรัพย์สินที่พิพาทนั้นให้เป็นพุทธบูชาถวายแด่วัดไปเมื่อไม่สามารถตกลงในทรัพย์สินนั้น ๆ กันได้ สถาบันวัดหรือศาสนานั้นมีคุณค่าด้านจิตใจต่อชาวบ้านเป็นอันมาก งานบุญและพิธีกรรมทางศาสนาถือเป็นกิจกรรมที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน หลักจารีตและศีลธรรมนั้นถือเป็นบรรทัดฐานทางสังคมที่ทุกคนต้องยึดถือไม่ว่าจะเป็นขณะล่าสัตว์ ทำสวน หรือดำรงชีวิตอยู่ในชุมชน แม้กระนั้นก็ตามพลังของระบบนี้ยังต้องพึ่งพาเป็นอย่างสูงกับบารมีส่วนคนของผู้เป็นเจ้าอาวาสผู้เปรียบเสมือนผู้นำด้านจิตใจของคนในชุมชนอีกด้วย

ช่วงที่สอง ราว 16-50 ปีที่ผ่านมา สามารถแยกแยะชนชั้นของผู้คนในชุมชนศรีวังได้ออกเป็น 3 ชั้น คือ พระสงฆ์ ชาวสวน และผู้นำของการปกครองส่วนท้องถิ่น

ชนชั้นแรกนั้น ในชุมชนศรีวังถือว่าเป็นผู้ที่ต้องเคารพนับถือ มีลักษณะเป็นผู้นำทางจิตใจ พระสงฆ์ที่เป็นเจ้าอาวาสวัดศรีวังที่มีบทบาททางด้านนี้ชัดเจนในช่วงนี้ คือ พระครูนิเทศธรรมรัตน์

ชนชั้นที่สอง คือ ผู้ประกอบอาชีพทำสวน ปลุกผักและผลไม้ รวมทั้งบางครั้งก็ทำประมงจับปลาและเป็นนายพรานล่าสัตว์เล็ก ๆ น้อย ๆ อีกด้วย ชนชั้นนี้ต่างมีที่ดินและทรัพยากรในการทำสวนเป็นของตนเองคงได้กล่าวแล้ว

ชนชั้นผู้นำของการปกครองส่วนท้องถิ่น ชนชั้นนี้ไม่ได้ถือกำเนิดขึ้นแบบปัจจุบันทันด่วนในช่วงนี้ แต่ได้มีการพัฒนาการต่อเนื่องมาจากช่วงแรก และได้แบ่งบานอย่างมากในช่วงที่สองนี้ ในช่วงแรกนั้นผู้นำของชุมชนคือพระสงฆ์และผู้ใหญ่ที่เป็นคนแก่ที่เคารพนับถือกันในตระกูลหรือในชุมชน ที่จะเข้ามาจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน แต่ในช่วงนี้ได้มีผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันที่ได้รับมอบหมายจากกระทรวงมหาดไทยให้เข้ามาดูแลประชาชน ได้มีบทบาทในชุมชนเด่นชัดมากขึ้น บุคคลในชนชั้นนี้ได้เริ่มจากผู้ที่มีความเคารพและเชื่อถือจากชาวบ้านมาแต่เดิม แล้วต่อมาจึงได้เข้ามารับตำแหน่งทางการปกครอง ทำหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของประชากร มีอำนาจทางการปกครองและกฎหมายที่บ้านเมืองมอบให้ที่ชาวบ้านต้องเชื่อฟัง

ในช่วงนี้พลังทางสังคมในชุมชนคือพลัง ประกอบด้วย พลังของระบบศาสนา พลังของระบบเครือญาติและพลังของระบบอุปถัมภ์

พลังของระบบศาสนาในช่วงเวลานี้ได้ลดลงเล็กน้อย กล่าวคืออำนาจในการพึ่งพาอาศัยในการตัดสินใจพิพาทหรือจัดการแก้ปัญหาของชุมชนนั้น ไม่ได้มีอย่างเด็ดขาดเหมือนดังช่วงแรก แต่ได้เน้นไปทางด้านธรรมาภิบาลให้ชาวบ้านอยู่ในศีลธรรมอย่างเข้มแข็ง แต่ในภาพรวมด้านอื่น ๆ พลังของระบบนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากแต่อย่างใด

พลังของระบบเครือญาติ ได้มีความต่อเนื่องในพลังอันนี้ในชุมชนนี้อยู่เช่นเดิม

พลังของระบบอุปถัมภ์ สัมพันธ์กับชนชั้นของผู้นำทางการปกครองท้องถิ่น ผู้ซึ่งมีอำนาจทางการปกครองและกฎหมาย ทั้งได้รับความเคารพนับถือและเห็นชอบจากชาวบ้านในการดำรงตำแหน่ง พลังนี้เห็นได้ชัดในกรณีที่ผู้นำทางการปกครองท้องถิ่นต้องได้รับความเห็นชอบจากชาวบ้านในครั้งดำรงตำแหน่งและอำนาจที่ชนชั้นนี้มิต้องถูกใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อชาวบ้านผู้สนับสนุนให้ผู้ปกครองนี้ขึ้นมาดำรงตำแหน่ง ซึ่งต่างพึ่งพาและอุปถัมภ์กันและกัน โดยตั้งอยู่บนการเอื้อประโยชน์ให้ทั่วถึงกัน เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งในชุมชน

ช่วงที่สาม พัฒนาการช่วงนี้กำหนดอายุได้ราว 16 ปีมาแล้วหรือราว พ.ศ. 2529 จนถึงปัจจุบันในช่วงนี้เข้าสู่ยุคใหม่ของชุมชนคือวิวัฒนาการอย่างแท้จริง ซึ่งอาจ

จะแยกแยะชนชั้นในช่วงนี้ได้ 4 ชั้น คือ พระสงฆ์ ขาวสวน ผู้นำทางการปกครอง
ท้องถิ่นและผู้ประกอบธุรกิจ

ชนชั้นพระ ได้แสดงบทบาทในชุมชนน้อยมากในช่วงนี้ อาจจะ
เนื่องด้วยมิได้มีเจ้าอาวาสวัดศรีวังที่มีบุคลิกลักษณะแบบเจ้าอาวาสยุคเก่า และสังคมที่
เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากทำให้บทบาทของพระลดลง

ขาวสวน คือ ผู้ที่ทำสวนสมรมบนที่ดินของตนเอง ยังคงเป็น
ชนชั้นที่เป็นพื้นฐานของสังคมของชุมชนศรีวัง

ผู้นำทางการปกครองท้องถิ่น มีบทบาทเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมากจนเข้า
มาแทนที่บทบาทหน้าที่ของพระและผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนที่ทำมาแต่ดั้งเดิม ทั้งเรื่องตัดสิน
ข้อพิพาท ไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง บังคับใช้กฎหมาย ซึ่งในช่วงนี้มีการใช้ระบบกฎหมาย
ขึ้นกว่าช่วงที่แล้ว ๆ มาเป็นอันมาก หากชาวบ้านไม่ยอมตกลงตามที่ผู้นำได้ไกล่เกลี่ยก็
ต้องไปตกลงเรื่องทรัพย์สินที่เป็นปัญหากันที่โรงพัก หรือฟ้องศาล หาได้ยกทรัพย์สินให้
กับวัดเหมือนเช่นเดิมไม่ ชนชั้นนี้ได้เติบโตขึ้นมีทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รวมไปถึงคณะ
กรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลต่าง ๆ อีกด้วย อันเรียกรวมได้ว่าเป็นนักการเมืองท้องถิ่น
ที่มีหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของชาวบ้าน และบริหารเงินงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจาก
ส่วนกลางและเงินภาษีที่เก็บได้ในท้องถิ่น ซึ่งนับเป็นชนชั้นที่เป็นพลังขับเคลื่อนและ
กระตุ้นการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นสาธารณูปโภคต่าง ๆ การเกษตร
กรรม หรือแม้แต่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน

ผู้ประกอบการ ในชุมชนศรีวังเริ่มมีการประกอบธุรกิจค้าขายมา
ตั้งแต่ช่วงที่สองแต่เป็นเพียงส่วนน้อยมาก เมื่อมาถึงช่วงนี้ธุรกิจต่าง ๆ ได้เบ่งบานมากขึ้น
โดยจะเน้นไปที่การค้าขายและการบริการ อันเนื่องมาจากประชากรที่มากขึ้นทำให้เกิด
ความต้องการ ของสินค้าและบริการมากขึ้น ร้านค้าต่าง ๆ จึงมีเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยัง
มีการเจริญเติบโตของธุรกิจการท่องเที่ยวที่ต้องการทั้งสินค้าและบริการ ยกตัวอย่างเช่น ที่
พัก อาหาร มัคคุเทศก์ สินค้าของที่ระลึก เป็นต้น ทำให้เกิดผู้ที่ดำเนินธุรกิจด้านนี้มากขึ้น
แม้ชนชั้นนี้จะทำธุรกิจค้าขายและบริการ แต่ก็มิได้ละทิ้งอาชีพขาวสวนแต่อย่างใด กล่าว
คือ พ่อค้าที่ดำเนินธุรกิจของตนเองต่างก็มีสวนของตนเองเช่นกัน ชนชั้นนี้มีแนวโน้มจะขยาย
ตัวเพิ่มมากขึ้นในอนาคต

ส่วนพลังทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการแยกแยะส่วนต่าง ๆ ออกเป็นกลุ่ม ๆ ดังกล่าวในช่วงนี้ ประกอบด้วย พลังของระบบศาสนา พลังของระบบเครือญาติ และพลังของระบบอุปถัมภ์ เป็นที่น่าสังเกตว่าแม้จะมีการประกอบธุรกิจมากขึ้น แต่ยังไม่ปรากฏกลุ่มนายทุนเจ้าที่ดินที่สะสมทุนจากการลงทุนทางการค้ามาซื้อที่ดินหรือปล่อยเงินกู้ อย่างมโหฬารในชุมชนศิรีวัง

พลังของระบบศาสนานั้น เริ่มลดบทบาทลงสู่คนผูกพันกับวัดน้อยลง มีโรงเรียนและครูเข้ามาทำหน้าที่สอนหนังสือเด็กในชุมชนแทนวัดและพระ วัดจึงกลายเป็นที่ประกอบพิธีทางศาสนาที่มีได้มีอิทธิพลอย่างมากต่อชุมชนอย่างเช่นในอดีตแต่อย่างใด

พลังของระบบเครือญาติ พลังอันนี้ได้เป็นพลังที่เป็นพื้นฐานของสังคมศิรีวังทุกอย่างทุกกิจกรรมดังได้กล่าวแล้ว และในช่วงนี้พลังอันนี้ก็ยังคงมีบทบาทอย่างมากอยู่เช่นเดิม แม้มีแนวโน้มที่อาจจะเปลี่ยนไปในยุคต่อจากนี้เมื่อเด็กชาวศิรีวังเริ่มออกไปทำงานและอยู่อาศัยต่างถิ่นมากขึ้น ระบบนี้สนับสนุนทั้งชนชั้นนักการเมืองหรือผู้นำที่จะชนะการเลือกตั้ง และผู้ประกอบการธุรกิจในชุมชน

พลังของระบบอุปถัมภ์เกี่ยวข้องกับชนชั้นนักการเมืองหรือผู้นำของการปกครองท้องถิ่น ที่ชาวศิรีวังเรียกว่า “กลุ่มผู้นำชุมชน” และชนชั้นผู้ประกอบการ กล่าวคือ กลุ่มผู้นำต้องอาศัยการสนับสนุนเอื้อเฟื้อจากชาวบ้าน เครือญาติ และเพื่อนฝูงเพื่อให้ชนะการเลือกตั้ง และเมื่อได้ดำรงตำแหน่งแล้ว กลุ่มผู้นำต้องตั้งใจทำงานอย่างเต็มที่เพื่อเอื้อประโยชน์กลับคืนสู่กลุ่มผู้สนับสนุนอย่างทั่วถึง เหมือนดังเป็นการต่างตอบแทนและต่างอุปถัมภ์กันและกัน กลุ่มผู้ดำเนินธุรกิจก็เช่นกันต้องอาศัยการสนับสนุนและอุปถัมภ์จากชาวบ้าน เครือญาติ และเพื่อนฝูงในชุมชนเช่นกัน และต่างก็ต้องโอบอุ้มและพึ่งพากันและกันต่อไป

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าชุมชนศิรีวังมีพัฒนาการด้านโครงสร้างสังคมซึ่งหมายรวมถึงพลังต่าง ๆ ในสังคม ที่เป็นเอกลักษณ์อย่างยิ่ง ทำให้สังคมของชาวศิรีวังซึ่งเป็นนามธรรมนั้นดำรงอยู่ได้แม้จะมีปัญหาและภัยพิบัติมาถล่มครั้งก็ตาม

6) ความสัมพันธ์กับชุมชนภายนอก

เนื่องจากคีรีวงอยู่ในที่ราบระหว่างภูเขาที่มีหุบเขาโอบล้อมทุกด้าน ทำให้การเดินทางติดต่อสัมพันธ์หรือค้าขายแลกเปลี่ยนกับชุมชนอื่นไม่สะดวกนัก ซึ่งอาจทำได้สองทางคือการเดินทางโดยเรือผ่านลำคลองและการเดินเท้าลัดเลาะไปตามหุบเขา

การเดินทางโดยการอาศัยเรือผ่านลำคลองนั้นนับว่าเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นอันหนึ่งของชุมชนคีรีวงซึ่งใช้เรือที่เรียกกันว่า “เรือเหนื่อ” เรือประเภทนี้เป็นเรือที่ทำมาจากไม้ท่อนเคียวแล้วนำมาขุดให้เป็นร่องสำหรับที่นั่งและบรรทุกของเรือในลำเรือ

ชาวคีรีวงติดต่อสัมพันธ์รวมถึงค้าขายแลกเปลี่ยนกับชุมชนภายนอกโดยอาศัยเรือมาเป็นระยะเวลายาวนาน ชุมชนที่ชาวคีรีวงติดต่อเหล่านี้คือชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ตามแนวคลองซึ่งมีต้นน้ำอยู่ที่คีรีวง เช่น ชุมชนริมคลองกลาย และชุมชนริมแม่น้ำปากพนัง เป็นต้น ชุมชนเหล่านี้มีลักษณะภูมิประเทศที่แตกต่างกับชุมชนคีรีวงอย่างมากส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรที่ผลิตออกมาแตกต่างกันไปด้วยซึ่งต่างก็ต้องการแลกเปลี่ยนผลผลิตที่แตกต่างกันนี้ให้สู่กันและกัน กล่าวคือ ชุมชนในที่ราบตอนล่างของแม่น้ำลำคลองที่ใกล้กับทะเลสามารถผลิตข้าวและเกลือเป็นจำนวนมากได้แต่ไม่สามารถผลิตผลไม้และผักบางชนิดดังที่คีรีวงผลิตได้ ในขณะที่ชุมชนคีรีวงก็สามารถผลิตข้าวและเกลือด้วยตนเองได้ ดังนั้นการแลกเปลี่ยนและเกื้อกูลกันจึงเป็นทางออกที่ดีที่สุดสำหรับชุมชนดังกล่าว

การล่องเรือเหนื่อนี้โดยปกติชาวคีรีวงจะมีเรือเป็นของตนเองเพื่อนำไว้ใช้ในการติดต่อแลกเปลี่ยนกับชุมชนด้านล่างโดยเฉพาะ การล่องจะนัดแนะกันแล้วไปกันเป็นกลุ่มเรือ โดยในขณะที่เรือเพิ่งออกจากต้นน้ำก็จะใช้ไม้ล่อเพราะน้ำไม่ลึกและยังมีหินเป็นอุปสรรคอยู่บางส่วน แต่เมื่อล่องลงไปถึงระดับน้ำที่ไม่สามารถล่อได้แล้วก็จะใช้ไม้พายแจวเรือต่อไป เรือแต่ละลำนั้นโดยมากจะบรรทุกผักผลไม้จนเต็มลำเรือและมีคนประจำเรือที่คอยดูแลเรืออย่างน้อยสองคน อาจจะเป็นสามีภรรยาหรือครอบครัวเดียวกัน และเรือนั้นจะแบ่งเป็นห้องสำหรับหุงหาอาหารรวมทั้งหลับนอนด้วย ซึ่งนับเป็นเรือที่ทรงประสิทธิภาพ มีความคล่องตัวและเอนกประสงค์อย่างมาก

การแลกเปลี่ยนโดยเรือเหนื่อนั้นมิได้นำมาแค่สินค้าเท่านั้นแต่ยังนำมาสู่ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดคั่นแน่นระหว่างชาวบ้านในชุมชนทั้งสองคือ ชุมชนคีรีวงกับชุมชนที่อยู่ปลายลำน้ำหรือที่ชาวคีรีวงเรียกว่าพวกในกับพวกนอก โดยเรียกตนเองว่า

พวกในและพวกที่อยู่ริมอ่าวนครศรีธรรมราชหรือปลายลำน้ำว่าพวกนอก และเรียกกริยาการออกไปแลกเปลี่ยนสินค้าที่ปลายลำน้ำว่าไปนอก ความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ดำเนินไปจนกระทั่งความเกี่ยวข้องกันแบบเครือญาติ

การสร้างความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นที่เรียกกันว่าผูกเกลอกันเป็นเกลอเขา (ชาวคีรีวง) และเกลอเล (ชาวชุมชนปากแม่น้ำ) ได้เอื้อประโยชน์ให้แก่ชุมชนทั้งสองกลุ่มอย่างมากมาย เกิดความไว้นื้อเชื่อใจกัน และเกิดความไว้นื้อเชื่อใจกัน และเกิดความพึ่งพากันในแต่ละช่วงเวลาดังญาติมิตร ดังเช่น เมื่อกองเรือเหินือลงไปสู่ปากแม่น้ำก็จะจอดเทียบท่าในบ้านที่พวกเขาสนิทสนมหรือที่เป็นเกลอกัน เพราะเป็นที่พำนักและแลกเปลี่ยนที่พวกเขาเชื่อใจกันและกันได้ และรู้สึกปลอดภัย เข้าบ้านเมื่อมีเรือเหินือมาเทียบท่าก็จะจัดแจงต้อนรับจับส้อย่างดีเหมือนดังญาติมิตรมาเยี่ยมเยียนกัน และได้ช่วยเหลือนำผลผลิตที่ถูกบรรทุกมาในเรือเหินือออกแลกเปลี่ยนเป็นข้าว กะปิและเกลือรวมถึงสิ่งของต่างๆ โดยการไปรวบรวมสมัครพรรคพวกในหมู่บ้านตามที่ต้องการแลกเปลี่ยนผลิตผลกับชาวคีรีวงให้นำข้าวหรือของอื่น ๆ มาแลกเปลี่ยนโดยเกลอคนนี้จะทำหน้าที่ดูแลอย่างดีที่สุดทุกอย่าง จนกระทั่งได้ขนของที่แลกเปลี่ยนมาลงเรือเหินือเสร็จสิ้นก็เดินทางทวนแม่น้ำกลับยังชุมชนคีรีวง

ความสัมพันธ์เกลอเขาเกลอเลนี้ยังแสดงออกในเวลาหน้าน้ำ กล่าวคือ เมื่อฤดูน้ำหลากพื้นที่ราบตอนล่างของแม่น้ำจะมีระดับน้ำสูงท่วมที่นาจนไม่สามารถเลี้ยงวัวควายได้ เกลอเลจึงต้องนำวัวควายสัตว์เลี้ยงขึ้นมายังชุมชนคีรีวงเพื่อฝากเลี้ยงเพราะชุมชนนี้น้ำท่วมไม่ถึง อีกทั้งยังเป็นญาติที่สนิทไว้วางใจได้ว่าทรัพย์สินวัวควายนั่นจะไม่สูญหายอย่างแน่นอน จนเมื่อเวลาน้ำลงแล้วเกลอเลจึงขึ้นมานำเอาวัวควายกลับไปยังบ้านช่องเดิมที่ปากแม่น้ำ

ความสัมพันธ์และสนิทชิดเชื้ออันนี้ในบางครั้งได้นำไปสู่ความสัมพันธ์กับเครือญาติที่เต็มรูปแบบกล่าวคือได้มีการขอบพ้อและแต่งงานกับหนุ่มสาวต่างชุมชนกันก่อให้เกิดสายสัมพันธ์ทางเครือญาติแนบแน่นไปอีกชั้นระหว่างชุมชนทั้งสองบริเวณนี้

ในอีกด้านหนึ่งคือการเดินทางติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนใกล้เคียง โดยการเดินเท้าลัดเลาะตามหุบเขาที่มีความแตกต่างกับเส้นทางโดยเรือเหินือ กล่าวคือการเดินเท้านี้มีจุดประสงค์เพื่อไปมาหาสู่เชื่อมเยียนกันระหว่างชุมชนในเขตเทือกเขา

นครศรีธรรมราชที่มีลักษณะภูมิประเทศและผลผลิตใกล้เคียงกันนั่นเอง เช่น ชุมชนบ้านจันดี และชุมชนข้างกลาง เป็นต้น ชาวบ้านในชุมชนเหล่านี้บางส่วนมีความเกี่ยวข้องเป็นญาติกัน และเมื่อมีงานพิธีสำคัญเช่น งานแต่งงาน งานบวช หรืองานศพ ญาติพี่น้องที่อยู่ต่างชุมชนในเขตหุบเขาก็จะเดินทางข้ามหุบเขามาร่วมในพิธี

ดังกล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า แม้ชุมชนคีรีวงจะตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างไกลและโดดเดี่ยวแต่ก็มีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนภายนอกทั้งในเขตหุบเขาเองหรือแม้กระทั่งเขตปากแม่น้ำและอ่าวนครศรีธรรมราช

7) การใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น

ทรัพยากรในท้องถิ่นชุมชนคีรีวงที่มีความสำคัญมากตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันคือ น้ำและป่า ซึ่งชาวคีรีวงได้มีระเบียบในการใช้ทรัพยากรทั้งสองประเภทนี้อย่างระมัดระวังและทะนุถนอม

น้ำถือเป็นทรัพยากรที่มีค่าในชุมชนเพราะต้องนำมาใช้ทั้งในการอุปโภค บริโภคนั้นชาวบ้านในชุมชนจะใช้น้ำในลำคลองที่อยู่ในชุมชนเป็นหลัก ส่วนการเกษตรกรรมหรือทำสวนบริเวณเชิงเขานั้นได้ใช้น้ำจากตาน้ำบริเวณสวนนั้นและในบางครั้งก็ใช้น้ำจากลำคลองทอดขึ้นไปรดน้ำต้นไม้บนสวน

คีรีวงถือว่าเป็นชุมชนที่มีน้ำทำปศุสัตว์มาก และยังสะอาดเพราะเป็นบริเวณต้นน้ำซึ่งมีต้องรับน้ำจากชุมชนอื่น แม่น้ำลำคลองเมื่อผ่านคีรีวงก็จะไปเลี้ยงชุมชนอื่นในพื้นที่ด้านล่างต่อไป เมื่อมีทรัพยากรน้ำอย่างอุดมสมบูรณ์ดังนั้นชาวคีรีวงจึงไม่มีความขัดแย้งในเรื่องการจัดการน้ำดังเช่นชุมชนบริเวณปากอ่าวนครศรีธรรมราชเป็นอยู่ คือการที่มีผู้ทำนาทุ่งน้ำเสียเข้ามาสู่ชุมชนและทำลายผลผลิตข้าวอย่างมากมาย เป็นต้น

ในอดีตน้ำและลำคลองเป็นหัวใจหลักของชุมชนคีรีวงซึ่งนอกจากอุปโภค บริโภคและใช้ในสวนแล้ว ยังใช้เป็นเส้นทางในการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนภายนอก แหล่งสัตว์น้ำอันเป็นอาหาร และในบางครั้งยังเป็นแหล่งขับถ่ายของชาวคีรีวงอีกด้วย ชาวบ้านผู้เฒ่าได้เล่าว่าเมื่อก่อนน้ำในคลองใสมาก ปลาก็มีเยอะ ทำให้ชาวบ้านที่ในสมัยที่ยังไม่มีส้วมได้ใช้ลำคลองเป็นที่ขับถ่ายแต่ไม่เกิดปัญหาหรือผลกระทบใด ๆ เลย เพราะเมื่อถ่ายไป ปลาก็กินหมด และชาวบ้านในชุมชนก็มีได้รั้งเกี่ยวแต่อย่างใด

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าชุมชนคีรีวงมีทรัพยากรน้ำบริบูรณ์มากเกินไปจน
มีต้องตั้งกฎเกณฑ์เคร่งครัดในการจัดสรรและดูแลน้ำ โดยใช้เพียงความรู้สึกร่วมและ
สามัญสำนึกของชาวบ้านในชุมชนในการได้ทรัพยากรอันมีค่าอันนี้

ทรัพยากรป่าไม้ มีนัยความหมายทั้งต้นไม้ พืชพันธุ์และสัตว์ป่า
คีรีวงนั้นเป็นชุมชนที่ถูกโอบล้อมโดยขุนเขาและป่าไม้ ดังนั้นชาวบ้านจึงสามารถใช้
ทรัพยากรป่าไม้ได้อย่างสะดวก ชาวคีรีวงได้ใช้ต้นไม้มาทำบ้านเรือน วัสดุอุปกรณ์
เครื่องมือเครื่องใช้ รวมถึงเรือเหนือ ต้นไม้เหล่านี้มาจากการตัดโค่นต้นไม้เพื่อทำสวน
สมรมและบางส่วนก็มาจากการตัดโค่นโดยตรง โดยไม้ที่มีคุณภาพดีมีไม้ตะเคียน ไม้
หลุมพอ เป็นอาทิ

นอกจากนี้พืชผลไม้ป่าบางชนิดก็ถูกชาวคีรีวงนำมาคัดเลือกเมล็ด
และสายพันธุ์นำมาปลูกในสวนสมรมของตนเองจนกลายเป็นพืชผลไม้ที่ให้ผลผลิตดีกว่า
อยู่ตามป่าธรรมชาติ อีกทั้งความสมบูรณ์ของเหล่าสัตว์ป่านานาชนิดซึ่งในสมัยอดีตนั้นได้
ก่อให้เกิดอาชีพเสริมของชาวคีรีวงคือ นายพราน ที่จะออกล่าสัตว์ป่าเช่นกวางและหมูป่า
มาเป็นอาหารในครัวเรือน

ในอดีตชาวคีรีวงได้มีวิถีชีวิตที่พึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้เป็นอันมาก
และจากประสบการณ์ที่ผ่านภัยธรรมชาติที่ร้ายแรงมาหลายครั้ง กอปรกับกฎหมายคุ้ม
ครองป่าไม้ที่ดูแลโดยกรมป่าไม้ทำให้ชาวบ้านคีรีวงตระหนักความสำคัญของป่าและร่วม
มือร่วมใจกันอนุรักษ์ป่าไม้อย่างเต็มกำลัง ปัจจุบันการโค่นป่าในชุมชนนี้นั้นไม่ปรากฏอีก
ต่อไปแล้ว และการล่าสัตว์นั้นจำกัดอยู่เพียงสัตว์ขนาดเล็กเช่น กระรอกและกระแตที่เข้า
มากัดกินผลไม้ของชาวบ้านให้ผลผลิตเสียหาย ชาวบ้านจึงจำเป็นต้องจับไล่และกำจัดไป
บ้างเฉพาะตัวที่เข้ามาทำลายพืชพันธุ์

1.1.3 การวางแผนพัฒนาระบบมาตรฐานการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในชุมชน

ผลการศึกษารวบรวมการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ก่อให้เกิด
ความรู้เกี่ยวกับข้อมูลในการวางแผนพัฒนาระบบมาตรฐานการจัดการท่องเที่ยวเชิง
อนุรักษ์ที่เหมาะสมในชุมชนคีรีวงหลายประการ โดยข้อมูลเหล่านี้สามารถที่จะจัดหมวด
หมู่ในลักษณะของ “แผนงาน” ต่อเนื่องได้ดังนี้

(1) แผนงานการพัฒนาศักยภาพของเหล่าผู้นำในชุมชนคีรีวง

(1.1) หลักการและเหตุผล

กลุ่มผู้นำท้องถิ่นเป็นกลุ่มที่มีบทบาทในการพัฒนาในชุมชนคีรีวงเป็นอันมาก ดังจะเห็นได้ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันที่ชุมชนคีรีวงได้มีผู้นำท้องถิ่นรุ่นแล้วรุ่นเล่าเข้ามาช่วยกันเป็นกำลังในการพัฒนาให้ชุมชนรุดหน้าไปได้ ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพของเหล่าผู้นำชุมชนจึงเป็นแผนงานหนึ่งที่สำคัญที่จะเกื้อหนุนในการพัฒนาชุมชนคีรีวงต่อไป แผนงานนี้มุ่งเน้นในการพัฒนาประสิทธิภาพและจริยธรรมของตัวผู้นำ การเสริมสร้างการทำงานเป็นทีม และการสนับสนุนให้เกิดผู้นำรุ่นใหม่ในชุมชน

(1.2) วัตถุประสงค์

(1.2.1) เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงานของเหล่าผู้นำท้องถิ่น

(1.2.2) เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมในหมู่ผู้นำท้องถิ่น

(1.2.3) เพื่อเสริมสร้างการทำงานเป็นหมู่คณะ

(1.2.4) เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงานและบททวนปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่ผู้นำท้องถิ่น

(1.2.5) เพื่อสร้างผู้นำชุมชนรุ่นใหม่ในชุมชน

(1.3) ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน

(1.3.1) จัดตั้งคณะทำงานในการดำเนินแผนงาน

(1.3.2) คณะทำงานจัดประชุมและประสานงานทุกฝ่ายเพื่อจัดทำรายละเอียดทุกประการของแผนงาน

(1.3.3) จัดอบรมโดยเชิญวิทยากรที่เหมาะสมในแต่ละกิจกรรมโดยมีเนื้อหา ดังนี้

1. กระบวนการเป็นผู้นำ

1.1 บทบาทหน้าที่การเป็นผู้นำที่ดี

1.2 ผู้กำกับการณ์มีมนุษยสัมพันธ์

1.3 ทบทวนตัวตนผู้นำ

1.4 ผู้กำกับการณ์เรียนรู้ชุมชน

2. กระบวนการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ
 - 2.1 การวางแผนงาน
 - 2.2 การปฏิบัติงาน (การจัดการ)
 - 2.3 การสื่อสาร
 - การพูด
 - การประชาสัมพันธ์ (วารสาร, วิทยู, โทรทัศน์, คน)
 3. การเสริมสร้างศักยภาพผู้นำโดยกระบวนการกลุ่ม
 - 3.1 บุคลิกความเป็นผู้นำ
 - 3.2 การประสานสัมพันธ์ของผู้นำ
 - การร่วมคิด
 - การร่วมนำ
 - การร่วมแก้ปัญหา
 4. จริยธรรมในการทำงาน
 - 4.1 จริยธรรมสำหรับผู้นำ
 - 4.2 การปรับใช้จริยธรรมในการทำงาน
 5. การใช้กิจกรรมเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้นำ
 - 5.1 การใช้กิจกรรมเกมส์/เพลงในการเรียนรู้
 - 5.2 วิธีการสรุปเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้กิจกรรม
- (1.3.4) ศึกษาฐานตามชุมชนที่มีความเหมาะสม
- (1.3.5) ทดลองดำเนินกิจกรรมในชุมชน
- (1.3.6) ประเมินผล
- (1.4) ระยะเวลาดำเนินการ**
- ภายในระยะเวลา 3 เดือน

(1.5) งบประมาณ

ค่าอาหารในระหว่างการอบรม	48,000 บาท
ค่าเอกสารและการติดต่อสื่อสาร	12,000 บาท
ค่าตอบแทนวิทยากร	60,000 บาท
ค่าศึกษาดูงานนอกสถานที่	80,000 บาท
รวม	200,000 บาท

(1.6) หน่วยงานที่รับผิดชอบ

ประกอบด้วย คณะผู้วิจัย, กลุ่มบัณฑิตอาสา, โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 47, ศูนย์ประสานงานชุมชนคีรีวง, สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช, อบต.กำโลน, องค์การชุมชน, กำนัน, ผู้ใหญ่บ้านและชาวคีรีวง

(2) แผนงานการจัดเกณฑ์ทำมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนคีรีวง**(2.1) หลักการและเหตุผล**

ชุมชนคีรีวง เป็นชุมชนที่มีความพร้อมและความเหมาะสมในการท่องเที่ยวทางธรรมชาติโดยเป็นจุดเริ่มต้นของการเดินทางขึ้นสู่อุทยานแห่งชาติเขาลง จังหวัดนครศรีธรรมราช อีกทั้งชาวบ้านยังมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่น อย่างไรก็ตามการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนที่ผ่านมาประสบปัญหาและส่งผลกระทบทางด้านลบพอสมควรเหตุเพราะชุมชนขาดเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนคีรีวง เพื่อให้ชุมชนได้ร่วมกันจัดตั้งเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวเหมาะสมกับตนเอง

(2.2) วัตถุประสงค์

(2.2.1) เพื่อให้เกิดเกณฑ์มาตรฐานการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนคีรีวง

(2.2.2) เพื่อให้เกิดความสะดวก ความปลอดภัย และการจัดการท่องเที่ยวที่มีระบบในชุมชน

(2.2.3) เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ และยั่งยืน

(1.5) งบประมาณ

ค่าอาหารในระหว่างการอบรม	48,000 บาท
ค่าเอกสารและการติดต่อสื่อสาร	12,000 บาท
ค่าตอบแทนวิทยากร	60,000 บาท
ค่าศึกษาดูงานนอกสถานที่	80,000 บาท
รวม	200,000 บาท

(1.6) หน่วยงานที่รับผิดชอบ

ประกอบด้วย คณะผู้วิจัย, กลุ่มบัณฑิตอาสา, โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 47, ศูนย์ประสานงานชุมชนคีรีวง, สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช, อบต.กำโลน, องค์การชุมชน, กำนัน, ผู้ใหญ่บ้านและชาวคีรีวง

(2) แผนงานการจัดเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนคีรีวง**(2.1) หลักการและเหตุผล**

ชุมชนคีรีวง เป็นชุมชนที่มีความพร้อมและความเหมาะสมในการท่องเที่ยวทางธรรมชาติโดยเป็นจุดเริ่มต้นของการเดินทางขึ้นสู่อุทยานแห่งชาติเขหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช อีกทั้งชาวบ้านยังมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่น อย่างไรก็ตามการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนที่ผ่านมาประสบปัญหาและส่งผลกระทบต่อทางด้านลบพอสมควรเหตุเพราะชุมชนขาดเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนคีรีวง เพื่อให้ชุมชนได้ร่วมกันจัดตั้งเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวเหมาะสมกับตนเอง

(2.2) วัตถุประสงค์

(2.2.1) เพื่อให้เกิดเกณฑ์มาตรฐานการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนคีรีวง

(2.2.2) เพื่อให้เกิดความสะดวก ความปลอดภัย และการจัดการท่องเที่ยวที่มีระบบในชุมชน

(2.2.3) เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ และยั่งยืน

(2.3) ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการ

(2.3.1) จัดตั้งคณะทำงานในการดำเนินแผนงาน

(2.3.2) อบรมคณะทำงานให้เข้าใจในแผนงานโดยวิทยากรผู้

ทรงคุณวุฒิ

(2.3.3) เก็บข้อมูลในชุมชน

(2.3.4) ตรวจสอบข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลและจัดทำรายงาน

(2.3.5) ประเมินผล

(2.4) ระยะเวลาดำเนินการ

ภายในระยะเวลา 6 เดือน

(2.5) งบประมาณ

ค่าวัสดุ	20,000 บาท
ค่าจ้างผู้เก็บข้อมูล	45,000 บาท
ค่าวิเคราะห์ข้อมูล	20,000 บาท
ค่าตอบแทนวิทยากร	10,000 บาท
ค่าจัดทำรายงาน	10,000 บาท
รวม	105,000 บาท

(2.6) หน่วยงานที่รับผิดชอบ

ประกอบด้วย คณะผู้วิจัย, กลุ่มบัณฑิตอาสา, โรงเรียนไทยรัฐ-
วิทยา 74, สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช, ศูนย์ประสานงานชุมชนคีรีวง, อบต.กำโลน,
กลุ่มอาชีพ, กำนัน, ผู้ใหญ่บ้านและชาวคีรีวง

(3) แผนงานด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน

(3.1) หลักการและเหตุผล

ที่ผ่านมาชุมชนคีรีวงประสบปัญหาจากผลกระทบด้านลบของ
การท่องเที่ยวที่หลั่งไหลเข้ามาสู่ชุมชน เนื่องจากชุมชนไม่มีทักษะในการจัดการท่องเที่ยว
ที่มีระบบและประสิทธิภาพอย่างเพียงพอ ดังนั้นหากมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
อย่างมีระบบและคุณภาพในชุมชนจะสามารถลดผลกระทบด้านลบจากการท่องเที่ยวที่เข้า
มาในชุมชนได้ ทำให้ชาวบ้านคีรีวงมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง ส่งผล
ให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืนต่อไปในชุมชน

(3.2) วัตถุประสงค์

(3.2.1) เพื่อจัดทำระบบข้อมูลทางกายภาพที่สัมพันธ์กับการท่องเที่ยวในชุมชน

(3.2.2) เพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในชุมชนเพื่อให้ความพร้อมสำหรับการท่องเที่ยว

(3.2.3) เพื่อจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวและบริการสื่อเพื่อบริการนักท่องเที่ยวในชุมชนคีรีวง

(3.2.4) เพื่อจัดทำ package tour ในชุมชนออกเป็นประเภทต่าง ๆ

(3.2.5) เพื่อสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ระหว่างชุมชนคีรีวงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ

(3.3) ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน

(3.3.1) จัดตั้งคณะทำงานในการดำเนินแผนงาน

(3.3.2) คณะทำงานจัดประชุมและประสานงานทุกฝ่ายเพื่อจัดทำรายละเอียดทุกประเภทของแผนงาน

(3.3.3) ดำเนินกิจกรรม 8 กิจกรรม ดังนี้

(1) เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพืช และสัตว์บริเวณเทือกเขาหลวง

(2) อบรมมัคคุเทศก์แก่กลุ่มอาชีพต่าง ๆ

(3) จัดทำสื่อเป็นเอกสาร แผ่นพับ และภาพถ่ายสไลด์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวธรรมชาติเทือกเขาหลวง และการศึกษาวิถีของชุมชน เพื่อเป็นคู่มือแก่นักท่องเที่ยว และสื่อการประชาสัมพันธ์

(4) จัดทำ Web site ลงบนระบบ Internet เกี่ยวกับชุมชนคีรีวงเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อการประชาสัมพันธ์

(5) จัดทำป้ายสื่อความหมายในชุมชน

(6) จัดทำ package tour ประเภทต่าง ๆ ในชุมชน เช่น การศึกษาพืชสมุนไพร การดูนก การศึกษาสภาพวิถีชีวิตชาวบ้าน การศึกษาสวนสมรม

(7) จัดทำต้นฉบับเมนูอาหารและแผ่นพับเป็นภาษาอังกฤษให้แก่สถานบริการการท่องเที่ยวต่าง ๆ ในชุมชน

(8) สร้างเครือข่าย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศระหว่างชุมชนคีรีวง กับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ

(3.4) ระยะเวลาดำเนินการ

ภายในระยะเวลา 12 เดือน

(3.5) งบประมาณ

กิจกรรมที่ 1	10,000 บาท
กิจกรรมที่ 2	24,000 บาท
กิจกรรมที่ 3	30,000 บาท
กิจกรรมที่ 4	20,000 บาท
กิจกรรมที่ 5	30,000 บาท
กิจกรรมที่ 6	20,000 บาท
กิจกรรมที่ 7	10,000 บาท
กิจกรรมที่ 8	10,000 บาท
รวม	155,000 บาท

(3.6) หน่วยงานที่รับผิดชอบ

ประกอบด้วย คณะผู้วิจัย, กลุ่มบัณฑิตอาสา, โรงเรียนไทยรัฐ-วิทยา 74, สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช, ศูนย์ประสานงานชุมชนคีรีวง, อบต.กำโลน, กลุ่มอาชีพ, กำนัน, ผู้ใหญ่บ้านและชาวคีรีวง

1.2 การตรวจสอบข้อมูล

ในการดำเนินการวิจัยตามโครงการนี้ ได้อาศัยวิธีการหลายวิธีในการหาตัวชี้วัดหรือวิธีการตรวจสอบข้อมูลความจริง รวมทั้งอาศัยเครื่องมือหลายอย่างในการตรวจสอบดังกล่าว ซึ่งในการตรวจสอบครั้งนี้มีขั้นตอนที่สำคัญหลายขั้นตอน กล่าวคือ

1) การตรวจสอบความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชนคีรีวง ได้ดำเนินการโดยอาศัยกระบวนการที่สำคัญดังนี้คือ ได้รวบรวมองค์ความรู้จากเอกสารต่าง ๆ ที่มีนักวิชาการและนักศึกษาเขียนไว้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนแล้วนำองค์ความรู้ที่ได้จากเอกสารเหล่านั้นไปตรวจสอบร่วมกันกับหลักฐานทางโบราณคดีประเภทโบราณวัตถุและโบราณสถานที่ค้นพบในชุมชนคีรีวง นอกจากนี้ก็ต้องตรวจสอบข้อมูลนี้ร่วมกันกับข้อมูลที่ได้อาจมาจากการสัมภาษณ์หรือจารีตบอกล่า ซึ่งจารีตบอกล่าที่เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับ

ประวัติศาสตร์ชุมชนนี้ เป็นองค์ความรู้ที่แพร่กระจายอยู่ทั่วไปและมีความหลากหลายพอสมควร จากการอาศัยเครื่องมือ วิธีการ ขั้นตอน และกระบวนการในการตรวจสอบดังกล่าวนี้ ทำให้สามารถค้นพบองค์ความรู้ที่มีความน่าเชื่อถือหรือเที่ยงตรงมาก

2) การตรวจสอบความรู้เกี่ยวกับสภาพปัญหาของการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภายในชุมชนคีรีวง ได้ดำเนินการโดยการรวบรวมสภาพปัญหาในระยะที่ผ่านมาที่ปรากฏอยู่ในเอกสารทั้งหมด แล้วนำเอกสารเหล่านั้นมาตรวจสอบร่วมกัน จากนั้นนำข้อมูลเหล่านั้นไปตรวจสอบว่าประเด็นใดได้รับการแก้ไขไปเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ประเด็นใดยังคงอยู่ ในขณะเดียวกันก็จัดกิจกรรมประเภทเวทีชุมชนกับกลุ่มประชากรต่าง ๆ และการสัมภาษณ์จำนวนหลายครั้ง รวมทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อรวบรวมประเด็นปัญหาที่เป็นอยู่ทั้งหมด แล้วประมวลปัญหาเหล่านั้นเข้าสู่การพิจารณาของคณะวิจัย นักวิชาการ กลุ่มผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอในการสัมมนาทางวิชาการ

เชิงอรรถ

บทที่ 4

¹การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, รายงานความก้าวหน้าผลการศึกษาโครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา และพื้นที่ตำบลกรุงชิง ตำบลนบพิตำ กิ่งอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช (เพิ่มเติม), 2544, หน้า 51-54.

²ปรีชา นุ่นสุข, รายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาวิจัยแหล่งโบราณคดีในภาคใต้ของประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ) 2539, หน้า 49-60.

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 61-116.

⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 117-146.

⁵ปรีชา นุ่นสุข, ประวัติพุทธศาสนาในคาบสมุทรภาคใต้ของประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการวิจัยการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมของกระทรวงศึกษาธิการ) 2544) หน้า 371-387.

⁶พระนิพนธ์โสทร, (นครศรีธรรมราช : ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้, 2528).

⁷ภูมิปัญญาคีรีวง, เอกสารถอดคำบันทึกเวทีการสนทนากลุ่มผู้อาวุโสในชุมชนคีรีวง, 2539, หน้า 23-32.

⁸การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, รายงานความก้าวหน้าผลการศึกษาโครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา และพื้นที่ตำบลกรุงชิง ตำบลนบพิตำ กิ่งอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช (เพิ่มเติม), 2544, หน้า 55.

⁹เรื่องเดียวกัน.

¹⁰อานันท์ กาญจนพันธุ์, วิธีคิดเชิงซ้อนในการวิจัยชุมชน : พลวัตและศักยภาพของชุมชนในการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2544) หน้า 91-102.

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 สรุปผลตามวัตถุประสงค์และขอบเขตการศึกษา

การวิจัยเรื่อง “โครงการพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช” มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญในการวิจัยในครั้งนี้สามประการ คือ ประการแรก เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนคีรีวงที่ผ่านมาหรือการถอดบทเรียนจากชุมชน ประการที่สอง เพื่อศึกษาความรู้ท้องถิ่นและประวัติศาสตร์ชุมชนที่ใช้สำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนคีรีวง และประการที่สาม เพื่อศึกษาหาแนวทางในการพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชนคีรีวง

ส่วนขอบเขตของการศึกษานั้น ในด้านขอบเขตด้านพื้นที่เน้นหนักการศึกษาในชุมชนคีรีวงที่ประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 5, 8, 9 และ 10 ในตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ในขอบเขตด้านเนื้อหาเน้นหนักการศึกษาและรวบรวมสภาพปัญหาการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนคีรีวงที่ผ่านมา หรือการถอดบทเรียน การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน และการจัดการข้อมูลสำหรับการวางแผนพัฒนาระบบมาตรฐานการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมภายในชุมชนคีรีวงเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินการตามโครงการวิจัยระยะต่อไป

1.2 สรุปกิจกรรมและวิธีการเก็บข้อมูล

การวิจัยตามโครงการนี้ ได้อาศัยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล จากการประสมประสานกันของวิธีการหลายวิธี โดยวิธีที่สำคัญได้แก่ วิธีการวิจัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการวิจัยภาคสนาม และวิธีการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดังนั้นในการเก็บรวบรวมข้อมูลจึงมีวิธีการที่สำคัญหลายวิธี โดยวิธีที่สำคัญ ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การเก็บข้อมูลจากการสำรวจทางโบราณคดี การเก็บข้อมูลจากการจัดเวทีร่วมกับ

ชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ การประชุม การสัมมนาทางวิชาการ การสัมมนา และการเก็บข้อมูลจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม

1.3 สรุปผลและองค์ประกอบหลักตามผลการวิจัย

ส่วนผลการวิจัยนั้น ได้ปรากฏผลตามความมุ่งหมายของการวิจัยในครั้งนี้ทุกประการ โดยสามารถที่จะจัดแบ่งผลวิจัยในครั้งนี้ออกเป็นสามประเด็นคือ

ประเด็นแรก ได้ค้นพบสภาพปัญหาการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนคีรีวงที่ผ่านมาว่า ที่ผ่านการที่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนคีรีวงนั้นขาดการประสานงานที่ดี มีชาวบ้านดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเองโดยเอกเทศ มิได้มีการจัดการโดยกลุ่มองค์กรที่ชุมชนจัดตั้งขึ้น ก่อให้เกิดความเสียหายและปัญหาในชุมชนทั้งในเรื่องการควบคุมดูแลให้การท่องเที่ยวนั้นมีระเบียบและมีความรับผิดชอบ การดูแลรักษาสภาพป่าธรรมชาติ สภาพชุมชน และการกระจายรายได้สู่ชาวบ้านในชุมชนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ซึ่งเป็นปัญหาการมีเอกภาพในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนนั้นเป็นปัญหาใหญ่และปัญหาหลักอย่างหนึ่งที่ต้องมีการแก้ไข โดยด่วนก่อนที่จะมีผู้เข้ามาแสวงหาประโยชน์จากชุมชนมากกว่านี้

ประเด็นที่สอง ได้ค้นพบความรู้ท้องถิ่นและประวัติศาสตร์ชุมชนคีรีวงว่าเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บนดินแดนที่มีมนุษย์เข้ามาตั้งถิ่นฐานและสร้างวัฒนธรรมมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และในสมัยที่พุทธศาสนาสยามวงศ์ในเมืองนครศรีธรรมราชรุ่งเรืองราวพุทธศตวรรษที่ 20-23 ได้ปรากฏหลักฐานการมีชุมชนบนพื้นที่ในชุมชนคีรีวงโดยมีบริเวณที่ปัจจุบันเป็นวัดคีรีวงเป็นพุทธสถานเนื่องจากการค้นพบซากเจดีย์เก่าและอิฐก่อสร้างที่กำหนดอายุได้ในช่วงเวลาที่กล่าวมา เมื่อศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนคีรีวงโดยผ่านการเล่าตำนานต่าง ๆ ที่ถ่ายทอดกันลงมาจากบรรพบุรุษของชาวคีรีวงปรากฏว่า มีการกล่าวถึงบรรพบุรุษของตนและการเข้ามาของบรรพบุรุษเหล่านั้นไว้หลายกระแสและหลายสถานการณ์ ทั้งมาจากไพร่หนี่การสัก ทหารหนี่การรบ หรือแม้กระทั่งวีรบุรุษสงครามที่ได้บำเหน็จรางวัลเป็นที่ดินบริเวณนี้และกลุ่มคนที่นำพระพุทธรูปหิ้งคัมมาแอบซ่อนไว้ในหุบเขาแห่งนี้ ทางด้านประวัติศาสตร์สังคมที่มีโครงสร้างสังคมเป็นหมวดหมู่หลักในการศึกษา คณะผู้วิจัยพบว่าโครงสร้างทางสังคมอันเชื่อมโยงถึงพลังทางสังคมในชุมชนคีรีวงนั้น ได้มีพัฒนาการไปในแต่ละช่วงสมัยแต่การเปลี่ยนแปลงนั้นมิได้รวดเร็วและรุนแรงเท่าชุมชนภายนอกที่มีภูมิประเทศเปิดโล่งง่ายต่อการติดต่อสัมพันธ์ การเป็นชุมชนที่อยู่ในหุบเขานั้นสามารถป้องกันอิทธิพลภายนอกที่มามีผลกระทบต่อโครงสร้างทางสังคมของ

ชาวบ้านในคีรีวงได้ระดับหนึ่ง แม้ในที่สุดสภาพเศรษฐกิจแบบพาณิชย์นิยมได้เข้ามาสู่ชุมชนนี้เหมือนกับในชุมชนอื่น ๆ ภายนอกเป็นที่เรียบร้อยแล้ว แต่วัฒนธรรมพื้นบ้านบางส่วนของคีรีวงก็ยังดำรงอยู่เนื่องจากการเห็นคุณค่าและการอนุรักษ์ของลูกหลานชาวคีรีวงนั่นเอง

ประเด็นที่สาม ได้ค้นพบความรู้หรือข้อมูลในการวางแผนพัฒนาระบบมาตรฐานการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของชุมชนคีรีวง ซึ่งเป็นแนวทางที่มีความเหมาะสมสำหรับการดำเนินการดังกล่าวโดยสามารถที่จะจัดหมวดหมู่ของข้อมูลดังกล่าวในลักษณะของ “แผนงาน” ได้จำนวน 3 หมวด หรือ 3 แผนงาน คือ แผนงานพัฒนาศักยภาพของผู้นำองค์กรในชุมชนคีรีวง แผนงานการพัฒนามาตรฐานการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน และแผนงานการพัฒนาสภาพแวดล้อมในชุมชน ซึ่งแผนงานเหล่านี้เป็นแผนงานหลักสำหรับการดำเนินงานในระยะต่อไปของโครงการวิจัยนี้

1.4 สรุปบทเรียนที่สำคัญ

จากผลการวิจัยที่กล่าวมา ได้ปรากฏบทเรียนที่สำคัญจากชุมชนโดยอาจจะแยกเป็น 3 ประการ คือ ประการแรก บทเรียนเรื่องสภาพแวดล้อมที่ชุมชนคีรีวงต้องประสบอุทกภัยครั้งร้ายแรงหลายครั้ง ทำให้ชาวบ้านได้ตระหนักถึงการที่สิ่งแวดล้อมได้มีผลกระทบต่อพวกเขาอย่างจริงจัง จึงเกิดการร่วมมือร่วมใจกันอนุรักษ์สภาพป่าธรรมชาติเขาหลวงซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมที่ใกล้ชิดและมีผลกับชุมชนนี้อย่างมาก การตื่นตัวเรื่องการอนุรักษ์สภาพป่าที่มีผลจากบทเรียนเรื่องสิ่งแวดล้อมนี้ในปัจจุบันก็ยังมีการดำเนินการอยู่อย่างต่อเนื่อง ประการที่สอง บทเรียนทางสังคม สังคมของชาวคีรีวงนั้นมีเอกลักษณ์เฉพาะตนตรงที่มีความสามัคคีกันอย่างมากอันเนื่องมาจากสภาพรอบด้านที่บีบให้ทุกคนเรือนที่เป็นญาติมิตรกันทั้งหมดนี้ได้ตระหนักถึงความจำเป็นของการร่วมมือร่วมใจกันทำงานทุกอย่างเพื่อชุมชน ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นมักจะจบลงด้วยความสงบและสันติ แม้มีบางคราวที่มีชาวบ้านหรือผู้นำองค์กรในท้องถิ่นมีความเห็นที่แตกต่างและขัดแย้งกัน แต่ในที่สุดชุมชนก็จะสามารถหาทางออกได้ด้วยวิธีการและกลไกที่คิดค้นขึ้นโดยชุมชนเพื่อยุติความขัดแย้งนั้น ประการที่สาม บทเรียนเรื่องการท่องเที่ยวในชุมชน ปัญหาการท่องเที่ยวที่ผ่านมาของชุมชนคีรีวงคือระบบและระเบียบของการท่องเที่ยวของชุมชนที่ขาดเอกภาพ ทำให้การดำเนินงานสะเปะสะปะ และมีชาวบ้านต่างจัดการท่องเที่ยวของตนขึ้น

มาโดยเอกเทศ ขาดการปรึกษาชุมชนโดยรวม ซึ่งในขณะนี้ความพยายามที่จะจัดปัญหานี้ กำลังดำเนินการอยู่อย่างเต็มความสามารถ

จากกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้มีการจัดขึ้นในการวิจัยในครั้งนี้ได้ปรากฏให้เห็น ความเข้มแข็งของกระบวนการแห่งการมีส่วนร่วมของชุมชนได้อย่างชัดเจน โดยชุมชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการคิด กระบวนการพัฒนาองค์ความรู้ กระบวนการรวบรวมสภาพ ปัญหา และกระบวนการเสนอแนะและพิจารณาแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาสำหรับการพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนคีรีวงแห่งนี้ อย่างจริงจัง

1.5 สรุปวิธีการหาตัวชี้วัดความสำเร็จ

ด้วยเหตุที่กระบวนการแห่งการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญมาก สำหรับการศึกษานี้ในครั้งนี้ ดังได้กล่าวมาแล้ว จึงได้ให้ความสำคัญกับชุมชนในทุกขั้นตอนของการวิจัย รวมทั้งการตรวจสอบผลการวิจัยและการชี้วัดความสำเร็จของการวิจัย โดยในกระบวนการตรวจสอบผลการวิจัยนั้น ได้กระทำอย่างระมัดระวังตลอดช่วงระยะเวลาแห่งการวิจัย รวมทั้งการประชุมเชิงปฏิบัติการ และการนำเสนอในการสัมมนาทางวิชาการ อันเป็นขั้นตอนที่เปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีโอกาสตรวจสอบผลการวิจัยนี้เป็นระยะ ๆ อย่างมีระบบ

2. อภิปรายผล

2.1 งานวิจัยกับสังคม

งานวิจัยตามโครงการนี้ เป็นงานวิจัยเชิงพัฒนา ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกันกับพลังผลักดันของสังคมในการดำรงวัฒนธรรมพื้นบ้านและอนุรักษ์สภาพธรรมชาติ รวมถึงพลังการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภายใต้ “โครงการพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช” อันเป็นโครงการที่มีการศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยการชุมชนเป็นศูนย์กลางของการศึกษา ชุมชนจึงมีส่วนร่วมในโครงการทุกขั้นตอน นับตั้งแต่ขั้นตอนการร่วมกิจกรรมในการเก็บรวบรวมข้อมูล การถ่ายทอดองค์ความรู้และบทเรียนของชุมชน การทบทวนสภาพปัญหา การจัดหาข้อมูลสำหรับการวางแผนงาน และการพิจารณาแผนงานในการพัฒนาระบบ

มาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนที่ริ้วง รวมทั้งจะร่วมมือกันดำเนินงาน จนแผนงานดังกล่าวลุล่วงไปด้วยดี

ความร่วมมือของชุมชนดังกล่าวนี้ ชุมชนได้ผนึกกำลังกันอย่างแข็งแกร่งในรูปของภาคี โดยองค์ประกอบของภาคีดังกล่าวมีทั้งบุคคล กลุ่มคน และหน่วยงานในชุมชน ภาคีดังกล่าวได้มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการดำเนินงานตามความรู้ความสามารถ และบทบาทหน้าที่ในสังคมของแต่ละบุคคลหรือแต่ละหน่วยงาน

ความร่วมมือของภาคีในชุมชนในการดูแลรักษาและพัฒนาชุมชนของตน เช่นนี้ เคยมีมาก่อนแล้วครั้งแล้วครั้งเล่า ตามเหตุการณ์ต่าง ๆ ทั้งจากการบูรณะชุมชนครั้งหลังอุทกภัยหรือการพัฒนาชุมชนที่เป็นไปตามนโยบาย ความพยายามในการพัฒนาอันนี้มีตลอดประวัติศาสตร์ของชุมชนที่ริ้วงและดังเช่นที่ปรากฏในงานวิจัยชิ้นนี้ ซึ่งโครงการวิจัยนี้นอกจากจะเป็นภารกิจแห่งความร่วมมือกันโดยตรงและชุมชนดังกล่าวแล้ว โครงการนี้ยังเป็นโครงการที่ดำเนินการโดยอาศัยกระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างมีระบบและครบวงจร คือ เริ่มตั้งแต่การศึกษาองค์ความรู้ บทเรียน และประวัติศาสตร์ของชุมชนเพื่อการทำความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนแห่งนี้อย่างลึกซึ้ง การทบทวนสภาพปัญหาของชุมชน การจัดหาข้อมูลเพื่อวางแผนแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนและสภาพป่าธรรมชาติของชุมชน การจัดทำแผนอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนและสภาพป่า และการดำเนินการพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนแห่งนี้ ซึ่งกระบวนการในการอนุรักษ์และพัฒนาดังกล่าวนี้ เป็นความคาดหวังและความต้องการที่จะก้าวไปสู่ความสำเร็จที่มีความสอดคล้องกัน ทั้งของคณะผู้วิจัย ผู้เกี่ยวข้อง และชุมชน

2.2 การศึกษาวิจัยกับแนวความคิดและทฤษฎี

การศึกษาวิจัยตามโครงการนี้ เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา ซึ่งได้มีการประยุกต์ใช้วิธีการอย่างหลากหลายในงานวิจัยนี้ จึงสามารถศึกษาครอบคลุมประเด็นได้อย่างกว้างขวาง ผลงานวิจัยนี้มีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกับแนวคิดและทฤษฎีในงานวิจัยชุมชนและท้องถิ่น¹ ที่ศึกษาและทำความเข้าใจท้องถิ่นในภาพที่เคลื่อนไหวและไม่ยึดติดอยู่กับแนวคิดใดแนวคิดหนึ่งตายตัว แต่เปิดในกว้างรับฟังมุมมองจากด้านของชุมชน พร้อม ๆ กับศึกษาอย่างวิพากวิจารณ์ ซึ่งต้องอาศัยความรู้จากหลากหลายสาขาวิชามาประกอบกัน ซึ่งวิธีการศึกษาแบบนี้อาจเรียกได้ว่า “วิธีคิดเชิงซ้อน” นอกจากนี้การวิจัยชุมชนต้องเข้าใจ

ถึงแนวความคิดพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย คือ แนวความคิดเกี่ยวกับโครงสร้าง แนวความคิดเกี่ยวกับอำนาจ และแนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิ

2.3 สรุปภาพรวมของประเด็นวิจัย แนวความคิด และทฤษฎี

โดยสรุปแล้ว ภาพรวมของงานวิจัยนี้เป็นการวิจัยที่ได้รับความร่วมมืออย่างจริงจังจากชุมชนอื่นเนื่องมาจากชุมชนได้เล็งเห็นว่าการวิจัยที่จะส่งผลกระทบหรือก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน และชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางพร้อมกับการเปิดกว้างของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่จะปฏิบัติงานร่วมกันอย่างเต็มศักยภาพเพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ในท้องถิ่นและทำแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่นที่เหมาะสมพร้อมทั้งพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนให้มีความยั่งยืนและส่งผลกระทบน้อยที่สุด

2.4 ข้อจำกัดในการทำวิจัย

ในการวิจัยตามโครงการนี้ นักวิจัยและคณะได้อาศัยวิธีการเก็บข้อมูลในการวิจัยหลายวิธีประกอบกัน ซึ่งการเก็บข้อมูลบางวิธีนั้นคณะวิจัยยังขาดประสบการณ์ที่เพียงพอ ในระยะแรก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประชุมสัมมนาเชิงวิชาการ อย่างไรก็ตาม คณะวิจัยได้รับการอนุเคราะห์จากนักวิชาการและวิทยากรหลายท่านให้การประชุมรูปแบบนี้ดำเนินไปได้ด้วยดี และได้ผลสมตามความมุ่งหมายของโครงการทุกประการ

2.5 การเรียนรู้และศักยภาพที่เพิ่มขึ้นจากการวิจัย

จากกระบวนการในการศึกษาเรียนรู้ในการวิจัยครั้งนี้ ทั้งในส่วนของกระบวนการเรียนรู้ในการศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนคีรีวง กระบวนการเรียนรู้สภาพปัญหาของชุมชน กระบวนการเรียนรู้การวิจัยหรือระเบียบวิธีวิจัย และกระบวนการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมในการดำเนินการวิจัย ได้ส่งผลให้คณะวิจัยสามารถพัฒนาความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ และศักยภาพทางวิชาการและทางการวิจัยขึ้นเป็นอย่างมาก การวิจัยในครั้งนี้ จึงสร้างประโยชน์ให้กับคณะวิจัยอย่างยิ่ง

2.6 ข้อเท็จจริง (ความหมายความสำคัญ) ที่พบจากการวิจัย

จากการวิจัยในครั้งนี้ ได้ค้นพบข้อเท็จจริงบางประการเกี่ยวกับประเด็นที่วิจัย โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนคีรีวง ซึ่งบางส่วนเป็นความรู้ใหม่ที่คณะวิจัยและชุมชนใคร่รู้มาโดยตลอด เนื่องจากที่ผ่านมา นักวิจัยที่เข้ามาสู่ชุมชนนี้มักศึกษาประเด็นนี้อย่างผิวเผิน และชุมชนไม่สามารถศึกษาได้ด้วยตนเองทั้งหมด ทำให้ต้องอาศัย

การศึกษาวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งของผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นดังกล่าว นอกจากจะเป็นการสืบทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติและพัฒนาการของชุมชนเองแล้ว ยังจะเป็นประโยชน์สำหรับเผยแพร่ความรู้ดังกล่าวสู่ภายนอกอย่างกว้างขวาง และประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนอีกด้วย

2.7 ความจำเป็นในการวิจัยและข้อเสนอแนะ

โครงการวิจัยในลักษณะนี้ เป็นโครงการวิจัยที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับชุมชนที่ต้องปรับตัวเพื่อรองรับกระแสโลกาภิวัตน์ภายนอกและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพราะนอกจากชุมชนต้องมีกระบวนการเรียนรู้บทเรียนและประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาของชุมชนแล้ว ชุมชนยังต้องหาแนวทางในการป้องกันผลกระทบทางด้านลบจากการท่องเที่ยวต่อชุมชนและวางแผนเพื่อพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนอีกด้วย โครงการวิจัยในลักษณะนี้จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับชุมชน ท้องถิ่น และประเทศชาติ จึงควรจะมีการส่งเสริมการวิจัยในลักษณะนี้อย่างจริงจังและทั่วถึง

2.8 ความครอบคลุมของผลการวิจัย

จากการเปรียบเทียบผลการวิจัยกับความหมาย ความสำคัญ และแนวคิด ทฤษฎีในการวิจัยในครั้งนี้ปรากฏว่า ผลการวิจัยตามโครงการวิจัยนี้ครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ อย่างครบถ้วนและสมบูรณ์ ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้สำหรับโครงการวิจัยในระยะแรกของปีแรกของโครงการทุกประการ

2.9 แนวทางการปรับปรุงการแสวงหาความรู้ผ่านการวิจัย

ด้วยเหตุที่กระแสความต้องการที่มากขึ้นของนักท่องเที่ยวที่ประสงค์จะเข้ามาเที่ยวชมและศึกษาชุมชนที่มีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ และสภาพธรรมชาติที่สวยงามอย่างเช่นชุมชนคีรีวง ดังนั้นจึงควรจะมีการขยายการทำงานวิจัยเชิงพัฒนาเข้าไปสู่ชุมชนต่าง ๆ ที่มีความเหมาะสมและที่ค่อนข้างเตรียมความพร้อมของชุมชนต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยมีชุมชนเป็นแกนหลักในการศึกษาประวัติศาสตร์และปัญหาของตนเอง ผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อค้นพบจุดยืนของตนเอง ต่อการท่องเที่ยวและการพัฒนาซึ่งสามารถจะป้องกันผลกระทบทางด้านลบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนเหล่านี้ได้

3. ปัญหาที่จะเป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จในการวิจัยและพัฒนา

การวิจัยเรื่อง “โครงการพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช” เป็นโครงการวิจัยต่อเนื่องสำหรับการวิจัยในระยะแรกของปีแรกของโครงการนี้ ไม่ประสบปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จในการวิจัย ทั้งในระดับบุคคล กลุ่มบุคคล ชุมชน สังคม และนโยบาย ทำให้การวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีทุกประการ อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินการโครงการในระยะต่อไปคือในขั้นการปฏิบัติงานหรือดำเนินการตามแผนงานหลักที่วางไว้ อาจจะจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเพียงพอ เนื่องจากภาระกิจในแผนงานหลักบางแผนงานมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินงานด้วยความละเอียด ถูกต้อง และครอบคลุม รวมทั้งเป็นแผนงานที่ต้องอาศัยวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน เช่น แผนงานการพัฒนาศักยภาพของผู้นำในชุมชน เป็นต้น

4. ข้อเสนอแนะ

ด้วยเหตุที่การวิจัยเรื่อง “โครงการพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช” นี้ ไม่ประสบปัญหาในเชิงของการวิจัยในระยะที่ผ่านมา แต่อาจจะประสบปัญหาทางด้านการพัฒนาบ้าง เพราะต้องอาศัยระยะเวลาในการทำงานของชาวบ้านและกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ของชุมชน

4.1 การแก้ปัญหาในงานพัฒนา

งานพัฒนาในชุมชนนั้นต้องอาศัยความเห็นชอบและความร่วมแรงร่วมใจจากทุกฝ่ายในชุมชน โดยมีผู้นำที่ชุมชนเลือกมาเป็นผู้วางนโยบายและริเริ่มดำเนินการ ซึ่งในชุมชนคีรีวงประกอบด้วยหลายองค์กรที่ร่วมกันคิดร่วมกันทำ ดังนั้นปัญหาคือการประสานงานในชุมชนให้มีความรวดเร็วและทั่วถึง ซึ่งจะทำให้การพัฒนานั้นเป็นไปอย่างฉับไวและมีเอกภาพ การแก้ปัญหานี้ขณะนี้ทางชุมชนได้แก้ไขจนเกือบจะสมบูรณ์แล้วทางด้านโครงสร้าง ซึ่งก็คือการจัดตั้งศูนย์ประสานงานชุมชนคีรีวงที่มีหน้าที่ประสานงานในกิจกรรมทุกอย่างในชุมชน และรายงานความคืบหน้าในประเด็นต่าง ๆ ในชุมชนให้ทุกฝ่ายได้รับรู้อย่างรวดเร็ว ซึ่งในอนาคตข้างหน้าหากศูนย์ประสานงานชุมชนนี้ได้มีระยะเวลาในการฝึกฝนและปรับปรุงตนเองจะทำให้ระบบทุกอย่างของศูนย์และการบริหารกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนดำเนินไปได้ด้วยอย่างแน่นอน

4.2 การนำผลการวิจัยไปสู่การปฏิบัติ

การร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจของทั้งคณะผู้วิจัย ผู้ที่เกี่ยวข้อง และชุมชนในการวิจัยครั้งนี้จะทำให้แผนงานทั้งหมดที่งานวิจัยนี้ได้วางเอาไว้ดำเนินไปได้อย่างราบรื่น อย่างไรก็ตามก็ต้องมีการประชาสัมพันธ์แผนงานต่าง ๆ นี้สู่ชาวบ้านให้มากขึ้นและครอบคลุมมากที่สุด รวมถึงหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อที่จะนำมาสู่ความร่วมมือเพรียง เอกภาพ และประสิทธิภาพในแผนงานนี้ยิ่งขึ้นไป

4.3 การใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนา

แม้ว่าผลการวิจัยในครั้งนี้จะแสดงให้เห็นว่า ชุมชนมีความพร้อมเพรียงสำหรับการพัฒนาตามโครงการนี้อย่างแท้จริง โดยผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดได้ตระหนักและเล็งเห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนา รวมทั้งได้มีข้อตกลงร่วมกันที่จะผนึกกำลังกันพัฒนาให้เป็นผลสำเร็จก็ตาม แต่การประสานความร่วมมือกันในรูปของการประชุมและหารือร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อรับทราบผลการดำเนินงาน การแก้ปัญหาที่จะพึงมีร่วมกัน และการแสวงหาภาคีเพิ่มเติมก็ยังคงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้โครงการพัฒนาบรรลุความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

เชิงอรรถ

บทที่ 5

¹อานันท์ กาญจนพันธุ์, วิธีคิดเชิงซ้อนในการวิจัยชุมชน : พลวัตและศักยภาพ
ของชุมชนในการพัฒนา, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2544.

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย นโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism) ปี พ.ศ. 2538 – 2539 ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรุงเทพมหานคร : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มปป.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สรุปนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรุงเทพมหานคร : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2540.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ รายงานความก้าวหน้าผลการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช (เพิ่มเติม) 2544.
- นพรัตน์ มณิรัตน์ การสื่อสารในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนคีรีวง อ.ลานสกา จ.นครศรีธรรมราช วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2541.
- ปรีชา นุ่นสุข รายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาวิจัยแหล่งโบราณคดีในภาคใต้ กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ 2539.
- ปรีชา นุ่นสุข ประวัติพุทธศาสนาในคาบสมุทรภาคใต้ของประเทศไทย กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการวิจัยการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมของกระทรวงศึกษาธิการ 2544.
- พรพิไล เลิศวิชา คีรีวง จากไพร่หนีนายถึงนายธนาคารแห่งขุนเขา กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมู่บ้าน 2532.
- พระนิพนพานโสธร นครศรีธรรมราช : ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ 2528.
- ภูมิปัญญาคีรีวง เอกสารถอดคำบันทึกเวทีการสนทนากลุ่มผู้อาวุโสในชุมชนคีรีวง 2539.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ประเด็นร่วมในงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 2544.
- อนุชา เล็กสกุลคิลิก “แนวความคิด นโยบาย และแผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)” เอกสารประกอบการบรรยายโครงการจัดเสวนา เรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ในจังหวัดน่าน มปป : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย 2541.

อานันท์ กาญจนพันธุ์ วิธีคิดเชิงซ้อนในการวิจัยชุมชน : พลวัตรและศักยภาพของชุมชน
ในการพัฒนา กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 2544.

ภาคผนวก

ผนวก ก

โครงการตามแผนงานการพัฒนา

แผนงานการพัฒนาศักยภาพของเหล่าผู้นำในชุมชนคีรีวง

หลักการและเหตุผล

กลุ่มผู้นำท้องถิ่นเป็นกลุ่มที่มีบทบาทในการพัฒนาในชุมชนคีรีวงเป็นอันมาก ดังจะเห็นได้ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันที่ชุมชนคีรีวงได้มีผู้นำท้องถิ่นรุ่นแล้วรุ่นเล่าเข้ามาช่วยกันเป็นกำลังในการพัฒนาให้ชุมชนรู้ตัวหน้าไปได้ ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพของเหล่าผู้นำชุมชนจึงเป็นแผนงานหนึ่งที่สำคัญที่จะเกื้อหนุนในการพัฒนาชุมชนคีรีวงต่อไป แผนงานนี้มุ่งเน้นในการพัฒนาประสิทธิภาพและจริยธรรมของตัวผู้นำ การเสริมสร้างการทำงานเป็นทีม และการสนับสนุนให้เกิดผู้นำรุ่นใหม่ในชุมชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงานของเหล่าผู้นำท้องถิ่น
2. เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมในหมู่ผู้นำท้องถิ่น
3. เพื่อเสริมสร้างการทำงานเป็นหมู่คณะ
4. เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงานและทบทวนปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่ผู้นำท้องถิ่น
5. เพื่อสร้างผู้นำชุมชนรุ่นใหม่ในชุมชน

ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน

1. จัดตั้งคณะทำงานในการดำเนินแผนงาน
2. คณะทำงานจัดประชุมและประสานงานทุกฝ่ายเพื่อจัดทำรายละเอียดทุกประการของแผนงาน
3. จัดอบรมโดยเชิญวิทยากรที่เหมาะสมในแต่ละกิจกรรม โดยมีเนื้อหา ดังนี้
 - 1.) กระบวนการเป็นผู้นำ
 - 1.1) บทบาทหน้าที่การเป็นผู้นำที่ดี
 - 1.2) ผู้กำกับการณ์มีมนุษยสัมพันธ์
 - 1.3) ทบทวนตัวตนผู้นำ
 - 1.4) ผู้กำกับการณ์เรียนรู้ชุมชน

- 2.) กระบวนการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ
 - 2.1) การวางแผนงาน
 - 2.2) การปฏิบัติงาน (การจัดการ)
 - 2.3) การสื่อสาร
 - การพูด
 - การประชาสัมพันธ์ (วารสาร, วิทยุ, โทรทัศน์, คน)
- 3.) การเสริมสร้างศักยภาพผู้นำโดยกระบวนการกลุ่ม
 - 3.1) บุคลิกความเป็นผู้นำ
 - 3.2) การประสานสัมพันธ์ของผู้นำ
 - การร่วมคิด
 - การร่วมนำ
 - การร่วมแก้ปัญหา
- 4.) จริยธรรมในการทำงาน
 - 4.1) จริยธรรมสำหรับผู้นำ
 - 4.2) การปรับใช้จริยธรรมในการทำงาน
- 5.) การใช้กิจกรรมเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้นำ
 - 5.1) การใช้กิจกรรมเกมส์/เพลงในการเรียนรู้
 - 5.2) วิธีการสรุปเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้กิจกรรม
4. ศึกษาดูงานตามชุมชนที่มีความเหมาะสม
5. ทดลองดำเนินกิจกรรมในชุมชน
6. ประเมินผล

ระยะเวลาดำเนินการ

ภายในระยะเวลา 3 เดือน

งบประมาณ

ค่าอาหารในระหว่างการอบรม	48,000 บาท
ค่าเอกสารและการติดต่อสื่อสาร	12,000 บาท
ค่าตอบแทนวิทยากร	60,000 บาท
ค่าศึกษาดูงานนอกสถานที่	80,000 บาท
รวม	200,000 บาท

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

ประกอบด้วย คณะผู้วิจัย, กลุ่มบัณฑิตอาสา, โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 47, ศูนย์
ประสานงานชุมชนคีรีวง, สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช, อบต.กำโลน, องค์กรชุมชน,
กำนัน, ผู้ใหญ่บ้านและชาวคีรีวง

แผนงานการจัดเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์ของชุมชนคีรีวง

หลักการและเหตุผล

ชุมชนคีรีวง เป็นชุมชนที่มีความพร้อมและความเหมาะสมในการท่องเที่ยวทางธรรมชาติโดยเป็นจุดเริ่มต้นของการเดินทางขึ้นสู่อุทยานแห่งชาติเขานหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช อีกทั้งชาวบ้านยังมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่น อย่างไรก็ตามการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนที่ผ่านมา ประสบปัญหาและส่งผลกระทบต่อทางด้านลบพอสมควร เหตุเพราะชุมชนขาดเกณฑ์มาตรฐานการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนคีรีวง เพื่อให้ชุมชนได้ร่วมกันจัดตั้งเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวเหมาะสมกับตนเอง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้เกิดเกณฑ์มาตรฐานการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนคีรีวง
2. เพื่อให้เกิดความสะดวก ความปลอดภัย และการจัดการท่องเที่ยวที่มีระบบในชุมชน
3. เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ และยั่งยืน

ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการ

1. จัดตั้งคณะทำงานในการดำเนินแผนงาน
2. อบรมคณะทำงานให้เข้าใจในแผนงานโดยวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ
3. เก็บข้อมูลในชุมชน
4. ตรวจสอบข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลและจัดทำรายงาน
5. ประเมินผล

ระยะเวลาดำเนินการ

ภายในระยะเวลา 6 เดือน

งบประมาณ

ค่าวัสดุ	20,000 บาท
ค่าจ้างผู้เก็บข้อมูล	45,000 บาท
ค่าวิเคราะห์ข้อมูล	20,000 บาท
ค่าตอบแทนวิทยากร	10,000 บาท
ค่าจัดทำรายงาน	10,000 บาท
รวม	105,000 บาท

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

ประกอบด้วย คณะผู้วิจัย, กลุ่มบัณฑิตอาสา, โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74, สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช, ศูนย์ประสานงานชุมชนคีรีวง, อบต.ท่าโลน, กลุ่มอาชีพ, กำนัน, ผู้ใหญ่บ้านและชาวคีรีวง

แผนงานด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน

หลักการและเหตุผล

ที่ผ่านมาชุมชนคีรีวงประสบปัญหาจากผลกระทบด้านลบของการท่องเที่ยวที่หลังไหลเข้ามาสู่ชุมชน เนื่องจากชุมชนไม่มีทักษะในการจัดการท่องเที่ยวที่มีระบบและประสิทธิภาพอย่างเพียงพอ ดังนั้นหากมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างมีระบบและคุณภาพในชุมชนจะสามารถลดผลกระทบด้านลบจากการท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชนได้ ทำให้ชาวบ้านคีรีวงมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง ส่งผลให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืนต่อไปในชุมชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อจัดทำระบบข้อมูลทางกายภาพที่สัมพันธ์กับการท่องเที่ยวในชุมชน
2. เพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในชุมชนเพื่อให้มีความพร้อมสำหรับการท่องเที่ยว
3. เพื่อจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวและบริการสื่อเพื่อบริการนักท่องเที่ยวในชุมชนคีรีวง
4. เพื่อจัดทำ package tour ในชุมชนออกเป็นประเภทต่าง ๆ
5. เพื่อสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ระหว่างชุมชนคีรีวงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ

ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน

1. จัดตั้งคณะทำงานในการดำเนินแผนงาน
2. คณะทำงานจัดประชุมและประสานงานทุกฝ่ายเพื่อจัดทำรายละเอียดทุกประเภทของแผนงาน
3. ดำเนินกิจกรรม 8 กิจกรรม ดังนี้
 - 1) เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพืช และสัตว์บริเวณที่ออกเขาหลวง
 - 2) อบรมมัคคุเทศก์แก่กลุ่มอาชีพต่าง ๆ

3) จัดทำสื่อเป็นเอกสาร แผ่นพับ และภาพถ่ายสไลด์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวธรรมชาติเทือกเขาหลวง และการศึกษาวิถีของชุมชน เพื่อเป็นคู่มือแก่นักท่องเที่ยว และสื่อการประชาสัมพันธ์

4) จัดทำ Web site ลงบนระบบ Internet เกี่ยวกับชุมชนคีรีวงเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อการประชาสัมพันธ์

5) จัดทำป้ายสื่อความหมายในชุมชน

6) จัดทำ package tour ประเภทต่าง ๆ ในชุมชน เช่น การศึกษาพืชสมุนไพร การดูนก การศึกษาสภาพวิถีชีวิตชาวบ้าน การศึกษาสวนสมรม

7) จัดทำต้นฉบับเมนูอาหารและแผ่นพับเป็นภาษาอังกฤษให้แก่สถานบริการการท่องเที่ยวต่าง ๆ ในชุมชน

8) สร้างเครือข่าย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศระหว่างชุมชนคีรีวงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ

ระยะเวลาดำเนินการ

ภายในระยะเวลา 12 เดือน

งบประมาณ

กิจกรรมที่ 1	10,000 บาท
กิจกรรมที่ 2	24,000 บาท
กิจกรรมที่ 3	30,000 บาท
กิจกรรมที่ 4	20,000 บาท
กิจกรรมที่ 5	30,000 บาท
กิจกรรมที่ 6	20,000 บาท
กิจกรรมที่ 7	10,000 บาท
กิจกรรมที่ 8	10,000 บาท
รวม	155,000 บาท

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

ประกอบด้วย คณะผู้วิจัย, กลุ่มบัณฑิตอาสา, โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74,สถาบัน
ราชภัฏนครศรีธรรมราช, ศูนย์ประสานงานชุมชนคีรีวง, อบต.กำโลน, กลุ่มอาชีพ,
กำนัน, ผู้ใหญ่บ้านและชาวคีรีวง

ผนวก ข
แผนที่ประกอบ

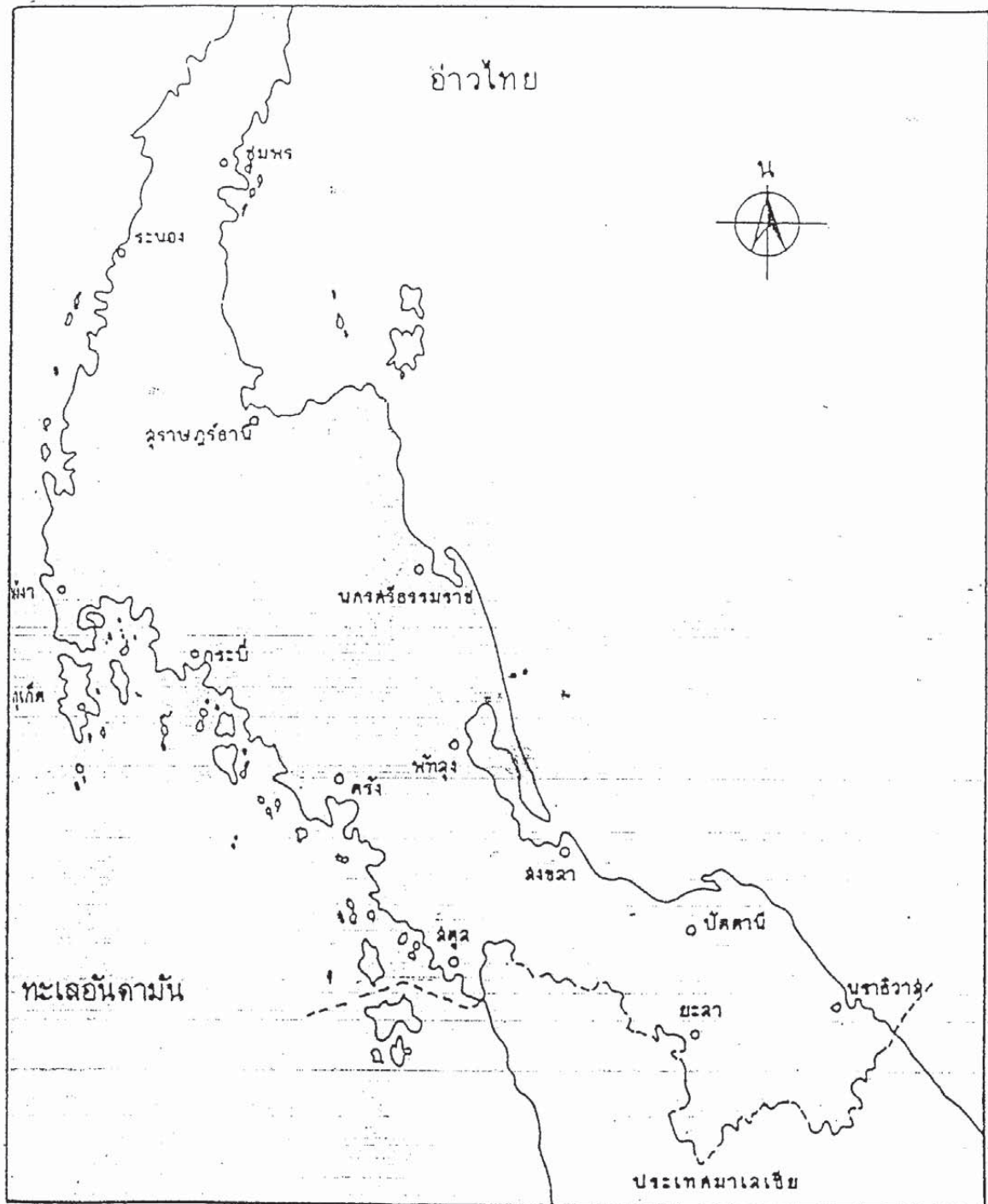
แผนที่ หมายเลข 1

ประเทศไทย

แสดงอาณาเขตของภาคและของจังหวัด

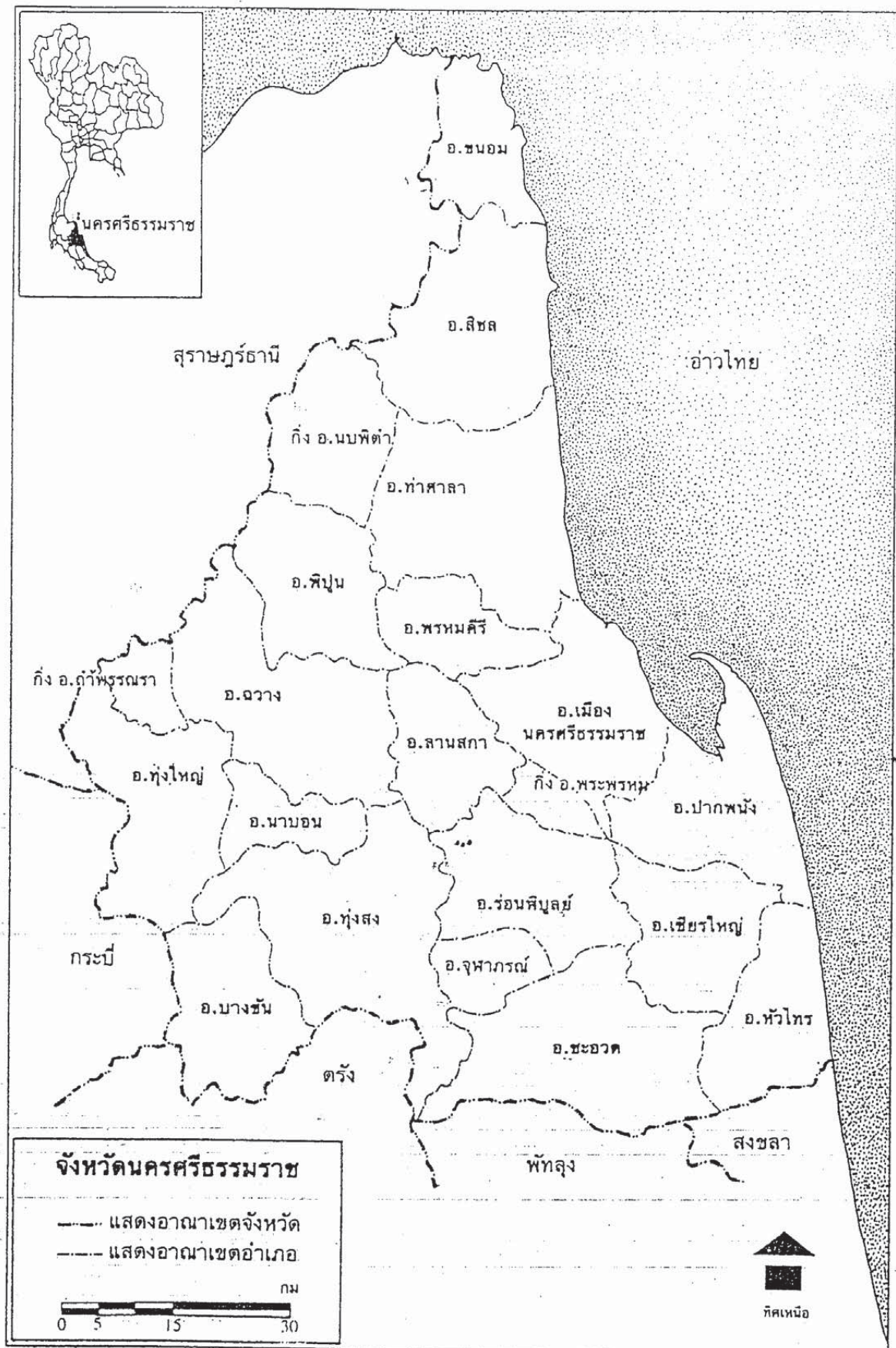

แผนที่ หมายเลข 2
แสดงจังหวัดในภาคใต้ของประเทศไทย

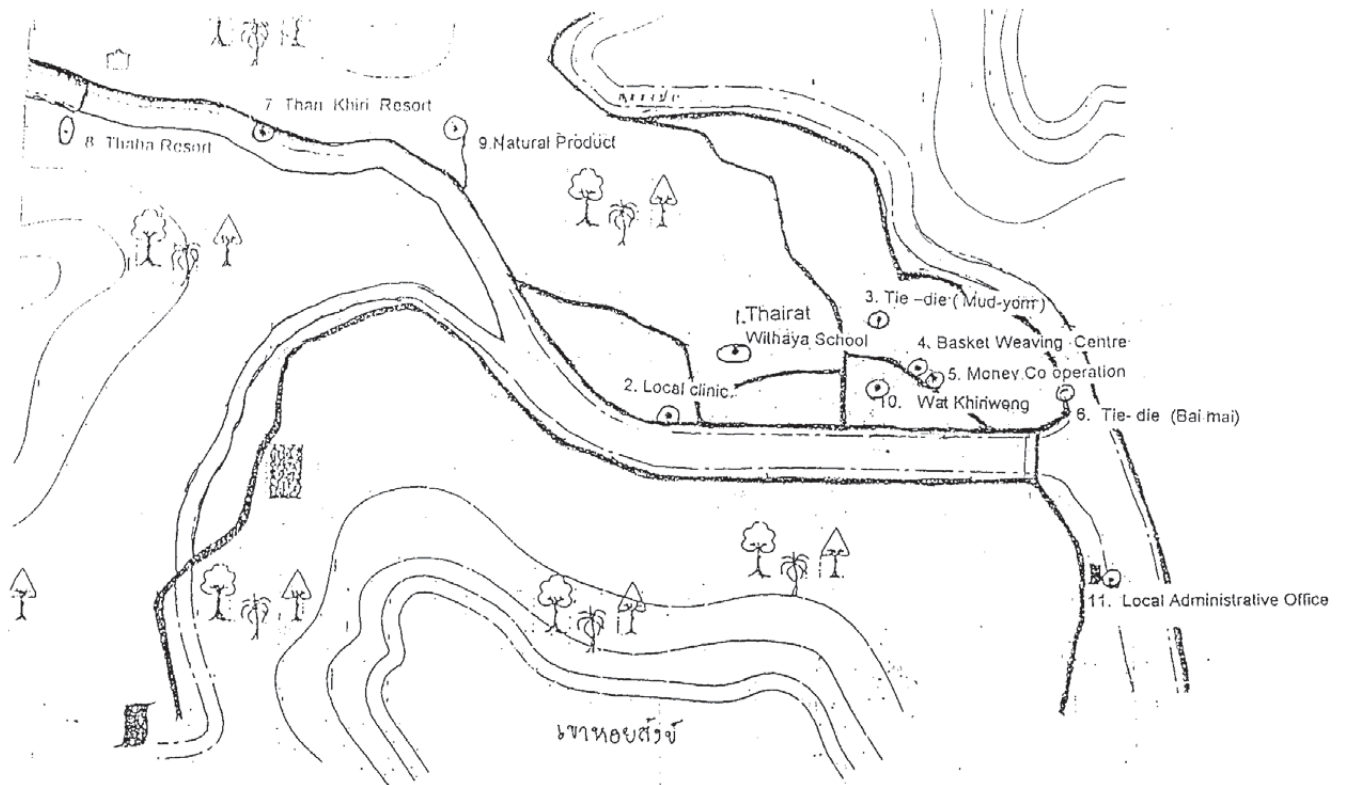
แผนที่ หมายเลข 3

แสดงที่ตั้งและอาณาเขตการปกครองจังหวัดนครศรีธรรมราช

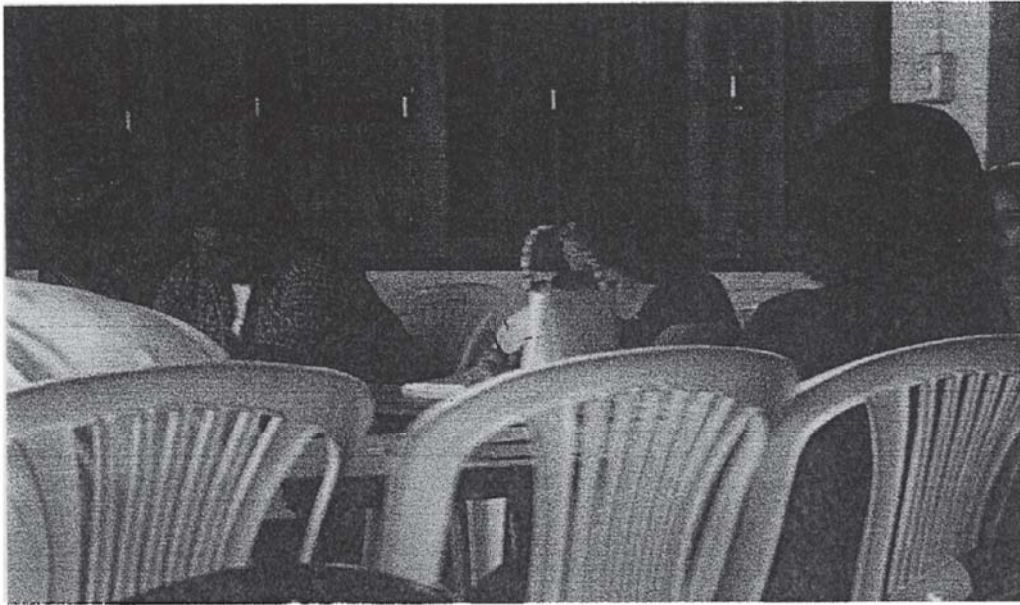

อำเภอถนอมสง่า จังหวัดนครราชสีมา

แผนที่ หมายเลข 5
แสดงลำน้ำและสถานที่ต่างๆ ของชุมชนศิรีวง

ผนวก ค
ภาพประกอบ

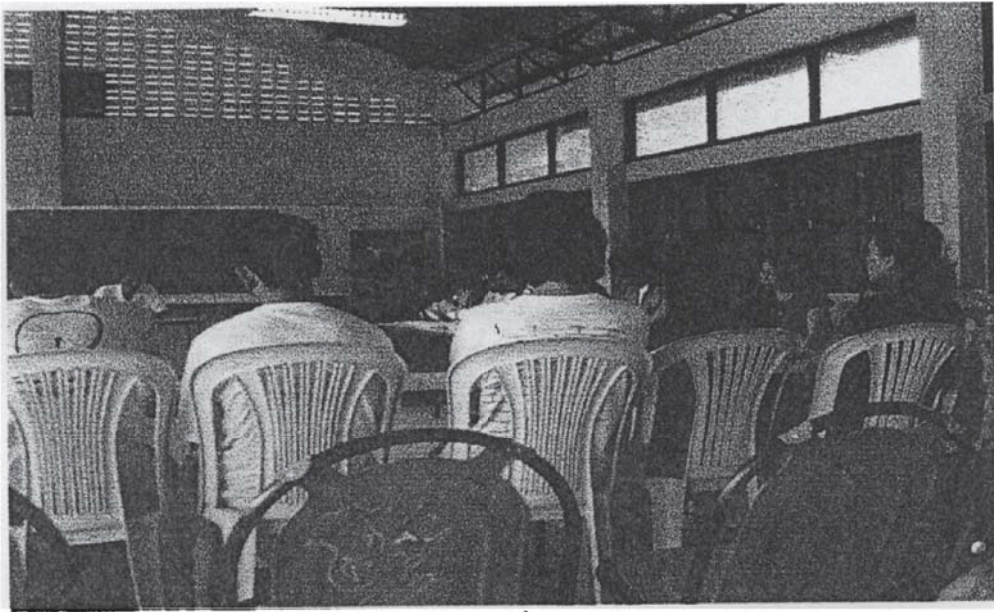
ภาพที่ 1

การประชุมร่วมกับผู้นำในชุมชน
ณ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74

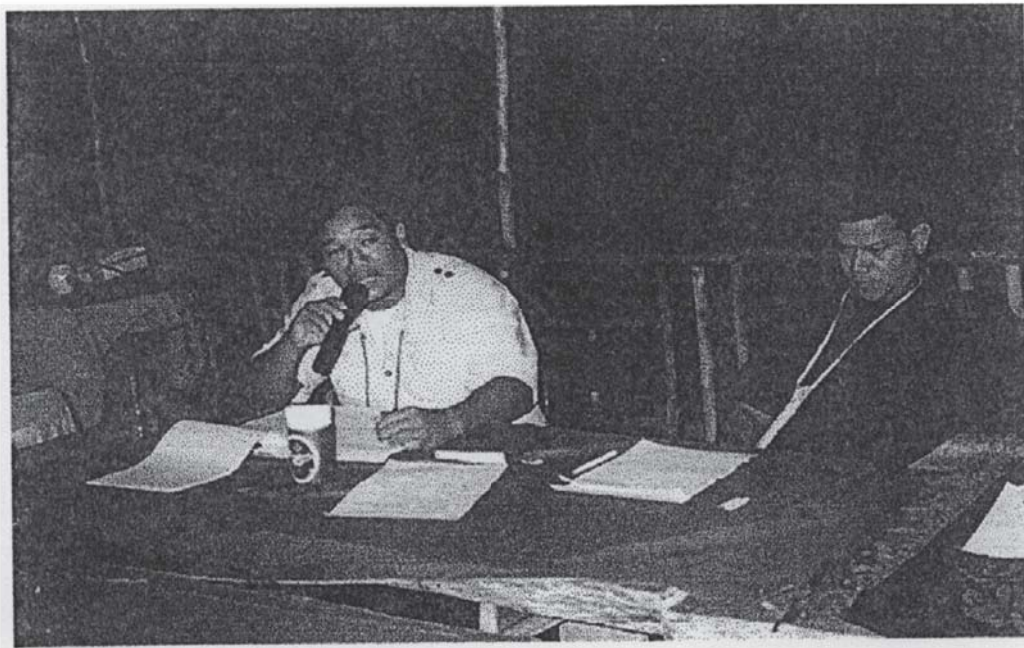
ภาพที่ 2

การประชุมร่วมกับผู้นำในชุมชน
ณ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74

ภาพที่ 3

การประชุมร่วมกับผู้นำในชุมชน
ณ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74

ภาพที่ 4

การเปิดเวทีทำประชาพิจารณ์เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ณ ท่าหารีสอร์ท มีผู้เข้าร่วมประชุม 30 คน

ภาพที่ 5

การเปิดเวทีทำประชาพิจารณ์เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ณ ท่าหารีสอร์ท มีผู้เข้าร่วมประชุม 30 คน

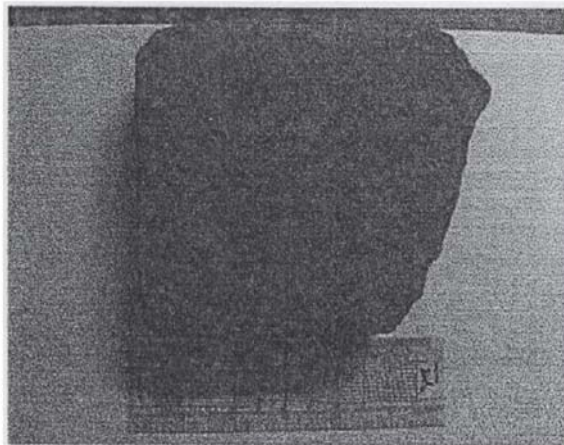
ภาพที่ 6

การเปิดเวทีทำประชาพิจารณ์เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ณ ท่าหารีสอร์ท มีผู้เข้าร่วมประชุม 30 คน

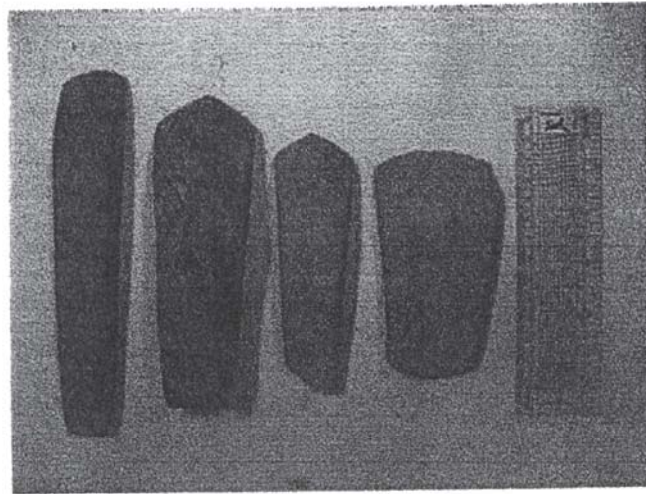
ภาพที่ 7

การเปิดเวทีทำประชาพิจารณ์เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ณ ท่าหารีสอร์ท มีผู้เข้าร่วมประชุม 30 คน

ภาพที่ 8

อิฐโบราณ
ค้นพบ ณ วัดคีรีวง
อายุราวพุทธศตวรรษที่ 20-23

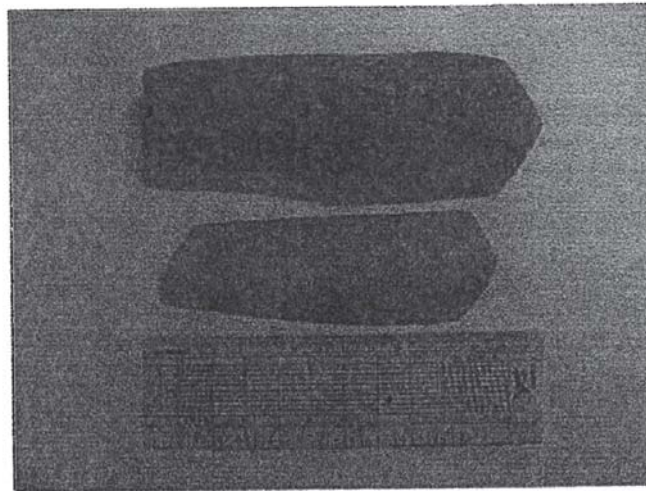

ภาพที่ 9

เครื่องมือหินขัด

ค้นพบในชุมชนศิรีวง

อายุราว 5,000-4,000 ปีมาแล้ว

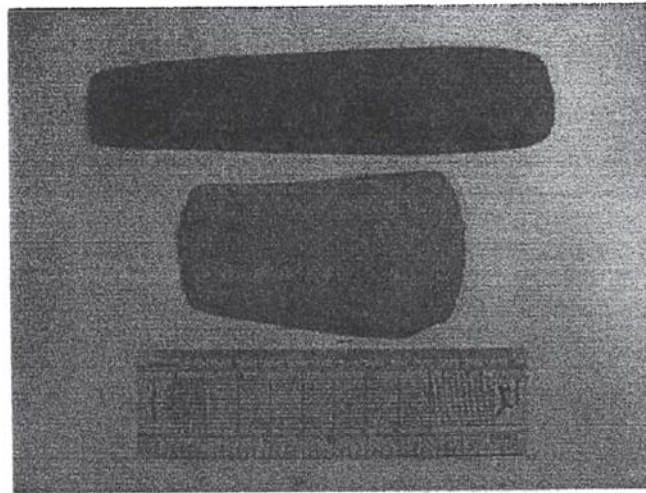
ภาพที่ 10

เครื่องมือหินขัด

ประเภทที่มีคมเป็นปลายแหลม

ค้นพบในชุมชนศิรีวง

อายุราว 5,000-4,000 ปีมาแล้ว

ภาพที่ 11

เครื่องมือหินขัด

ประเภทที่มีคมตัดตรงหรือโค้งเพียงเล็กน้อย

ค้นพบในชุมชนศิรียง

อายุราว 5,000-4,000 ปีมาแล้ว